EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE S PETERSBURG ÎNTREBĂRI SHOSOPHIE •G g"g Și eu Ί ; 'PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XIII Sub redactia cărții S N Trubetskoy și L M Loggatsh Cartea P ( )? MARTIE-IPRDL GBP MOSCOVA Hipolitografia parteneriatului I N Ktsshnerev and Co , str Pimenovskaya, cu b doyt> Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers" CUPRINS Cwip Credinţă Studiu psihologic - P Sokolova Neogeometria și semnificația ei pentru teoria cunoașterii (Articolul i-i) G Chelpanova Din viața școlilor superioare ale Imperiului Roman -I Tsvetaeva Metoda autoobservării în psihologie - L Lopatina Wilhelm Wundt și psihologia limbajului -θ Una verde Ştiinţa voluntară a voinţei -N Losekago Eseuri despre filosofia științelor naturale Direcţia lumii a procesului - A Shchukareva Critică și bibliografie I Fişa bibliografică '' ·· II Revizuirea revistelor Minte Noua serie, vol X, nr - , ianuarie - octombrie -P Mokievskago m · Vierteljahrsschrift fur wissenschaftliehe Philosophie vier- undzwanzigster Jahrgang - Capitals Rivista filosofica noiembrie - decembrie -N Walden- berg ANUNTURI Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers" Credinţă Studiu psihologic *) eu "A nega, a crede și a se îndoi este pentru un om la fel cu a alerga după un cal", a spus Pascal În acest aforism ciudat și oarecum grosier, el a exprimat unul dintre cele mai incontestabile adevăruri pe care oamenii le-au contestat vreodată Credință, în sensul psihologic al cuvântului, este funcția cea mai firească și necesară a minții umane, pe care se sprijină fiecare act al conștiinței, din care decurg toate acțiunile noastre și este dificil să numim o altă întrebare care ar putea avea o importanță mai mare pentru gândirea și viața umană decât chestiunea credinței Nu trebuie să credem că semnificația acestei întrebări se limitează doar la religie, care este considerată de mulți drept domeniul exclusiv al credinței Adevărurile religiei sunt doar înălțimi ideale la care gândul nostru trebuie să se ridice pentru a găsi acolo o reconciliere morală a contradicțiilor realității care ne înconjoară și pentru a da pace inimii noastre suferinde Dar) Problema credinței este de obicei considerată de noi doar din punct de vedere teologic sau pur epistemologic Analiza psihologică a acestui factor important este cu greu atinsă în literatura noastră Am încercat tocmai o astfel de analiză în discursul "Despre credință", publicat în nr al revistei Harkov "Credință și rațiune" pentru anul în curs În acest articol aș dori să completez opiniile exprimate acolo cu câteva considerații și fapte teoretice noi η cu Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca Runiverse p şoim coborâți de pe aceste înălțimi sacre în valea noastră pământească și priviți în orice colț de cunoaștere și de viață și veți vedea că totul aici este impregnat de credință, totul este ținut și mișcat de această forță Trăim într-o lume senzuală în spațiu, care pentru noi este plină de lumină, culori și sunete, iar această lume ni se pare a fi realitate Cine ar nega că acest soare strălucește? Cine s-ar îndoi de existența naturii, infinit de variată și frumoasă, frumoasă chiar și printre zăpezile noastre nordice? Nu vedem lucrurile din jurul nostru cu ochii și le atingem cu mâinile? Nu știm despre ele din experiența senzorială directă? Ni se pare că a ridica aceste întrebări înseamnă a le rezolva Cu toate acestea, dacă ne întoarcem împreună cu ei către Fizicianul modern, el le va răspunde diferit decât ne așteptăm El ne va spune că experiența noastră senzorială obișnuită este doar credință și, în plus, o credință iluzorie În locul acestei experiențe senzoriale, el ne va prezenta o concepție științifică despre lume, care este complet contrară vederilor noastre obișnuite Conform acestui concept, în lume nu există lumină,

culori, sunete, armonie, dizarmonie, frumusețe, urâțenie Ceea ce numim lumină și culori sunt doar vibrații ale eterului și refracția acestuia; ceea ce credem ca sunet sunt doar mișcările undelor de aer care bat prozaic împotriva timpanului nostru; ceea ce ni se pare frumusețe și urâțenie este esența formelor lipsite de viață ale elementelor indiferente la frumusețe și urâțenie Toate aceste calități care împodobesc lumea noastră senzorială sunt, după spusele lui Helmholtz, doar semne, sau simboluri subiective, ale acelor efecte pe care le primim din realitatea din jurul nostru: ele reflectă nu proprietățile lucrurilor, ci doar relațiile lor regulate și i) Helmholtz, Physiologische Opttk, -te Aufl , Hamburg und Leipzig , S Biblioteca "Runivers" ВЕРА Lumea reală, lumea care se află dincolo de simțurile noastre și curățată de adăugările lor subiective, este tărâmul materiei imuabile și al forței eterne; este un sistem infinit de complex de mișcări moleculare, supus unor legi imuabile În percepția noastră senzuală, acest sistem de mișcări este îmbrăcat, ca un schelet, în carne și oase, luând diferite Forme vizibile și tangibile; dar nu știm și nu putem ști dacă aceste Forme au vreo semnificație reală Credem doar în realitatea lor, ascultând de vocea înșelătoare a simțurilor noastre exterioare Oricât de contrară ar fi concepția științifică despre lume ideilor noastre obișnuite, ea ne satisface gândirea mult mai mult decât simpla experiență senzorială: ea transformă lumea într-un deșert, dar ne oferă explicația ei Cu toate acestea, putem afirma că acest concept în sine se bazează pe o adevărată cunoaștere a naturii lucrurilor și exprimă pe deplin realitatea lor? Dacă am pune această întrebare unui filozof, el ar pronunța asupra viziunii asupra lumii a Fizicianului același verdict pe care îl pronunță asupra experienței noastre senzoriale El ar spune că și concepția științifică despre lume se bazează pe credință și exprimă nu natura reală a lucrurilor, ci doar modul cel mai satisfăcător de a le gândi Într-adevăr, ce știe omul de știință despre existența actuală a materiei și a forței, a mișcării și a legilor naturii? Atât cât știe profanul despre existența reală a luminii și a sunetului Așa-numita materie, această materie unică, simplă, imuabilă, omul de știință nu observă și nu poate observa în experiența sa directă El vede aici doar Formele variate, complexe și schimbătoare ale lucrurilor, care, la rândul lor, nu se dezvăluie cunoștințelor sale decât în complexele complexe și schimbătoare ale propriilor senzații vizuale și tactile În sistemul ideilor științifice, materia este simplă * Biblioteca Runiverse p şoim "o ficțiune (ein Gedankending), pe care ne-am construit-o pentru noi înșine destul de imperfect, pentru a reprezenta constanta în mijlocul schimbării fenomenelor" *) Omul de știință din experiența sa observă mișcarea moleculară, forțele fizice și legile materiei? De asemenea, nu El se ocupă doar de stările obiectelor pe care le vede, iar observând schimbările și legile acestora, în realitate el observă doar schimbări și corelații constante în senzațiile și ideile sale Tot ceea ce adaugă la aceste senzații și idei sunt idei, idei proprii, obținute ca urmare a prelucrării logice a experienței senzoriale sau construite după legile generale ale gândirii umane pentru a o explica El transferă aceste idei, împreună cu senzațiile sale, în lumea obiectivă și le consideră drept principii și legi ale lucrurilor Și dacă descoperă acțiunea neschimbătoare a acestor legi în natură, atunci în esență descoperă aici doar legătura neschimbătoare a conceptelor sale, coordonată cu senzațiile imediate, și cunoaște inviolabilitatea legilor gândirii sale În acest caz, el cade în acea iluzie teoretică deosebită pe care Schiller a remarcat-o cu atâta claritate și forță în epigrama

sa "Menschliches Wissm" Weil du liesest in ihr was du selber in sie geschrieben, Weil du in Gruppen fins Aug' ihre Erscheinungen reihst, Deine Schnüre gezogen auf ihrem unendlichen Eelde, Wâhnst du, es fasse dein Geist ahnend die grosse Natur Spinoza spunea că "ordinea și legătura ideilor este aceeași cu ordinea și legătura lucrurilor" (ordo et connexio idearum idem est, ac ordo et connexio rerum) Dar nu există un asemenea geniu în lume care să poată dezlega ordinea și conexiune pentru noi) Ostwald, T)ie Ueberwindung des suissenschaftlÌchen Materiaìismus, Leipzig, , S Comp cartea recent publicată Torlestingen uber Natiirph Ho-sophie, Leipzig, , S urm etc Biblioteca "Runivers" B́EPA lucrurile în sine, iar Fichte avea tot dreptul să spună mai hotărât și mai simplu: "ordinea lucrurilor stă numai în conceptele noastre*'*) Deci, omul de știință se deosebește de neprofesionist doar prin aceea că necul se oprește asupra senzațiilor sale și le ia drept lucruri reale, iar omul de știință depășește limitele senzațiilor și le înlocuiește cu concepte Descoperind în formele complexe și schimbătoare ale lucrurilor, el simte unele proprietăți comune și neschimbate, le reduce la conceptul de materie simplă și unică; observând schimbări, conexiuni reciproce și dependență în obiectele senzațiilor sale, le generalizează în termeni de mișcare, forță și lege Dacă lumea profanului, în cuvintele lui Mill, este doar totalitatea senzațiilor noastre actuale și posibile, atunci lumea omului de știință este un sistem de concepte obiectivate Dacă aceste concepte obiectivate au o existență reală dincolo de propria sa minte, omul de știință nu știe Crede doar în realitatea lor obiectivă, crede cu cea mai simplă, obișnuită credință, crede ca un sălbatic care își personifică gândurile, sentimentele și speranțele naive și le pune sub forma unor ființe și forțe vii JG Fichte, "Die Thatsaclien des Bewusstseins, vorgetr im J , Nachge-lassene Werke, herausgeg von IH Fichte, Bonn - , I Bd S - Iată adevăratele cuvinte ale lui Fichte - sunt foarte interesante și puțin cunoscute; "Die Natur ist durchaus nicht Bild Gottes, sondem nur dasjenige, wore in Gott zu bilden ist; eben so weiiig ist sie Gottes Geschòpf, sie hit mit Gott gar Nichts gemem Wir, die verniinftigen Iche, mochten werden, wenn wir wollten, Gottes Geschõpfe, und die Natur machen zu unserm eigenen Geschopie, wir sind das Bild Gottes, und die Natur ist unser Bild Wenn die Beute die Weislieit Gottes in der Natur bewundern, was bewundern sie da eigentlich? Nur ihr D e ken, denn die Ordnung Viegt lediglieli dodi in ih reni Begriffe; und ein sol-ches sichtbares Bilden merken sie nicht! Die Ordnung und Weisbeit in der Natur ist die Ordnung und IPeiheit des Denkens, und diese Ordnung ist Weisbeit, denn in ihr ist abgebildet und abgedrückt das Grundgesetz der Erscheinung " Gândirea științifică modernă este în esență foarte apropiată de aceste puncte de vedere ale vechiului idealist german Este suficient să amintim definiția dreptului și teoria experienței științifice din Helmholtz, Pbysiol Optili, Aufl , S urm ; este suficient să citim nota curioasă a lui Wundt "Per ist der Gesetggeber dei Naturgesetge?" Philosopherbiscbe Studien, PI Bd-S J* Biblioteca "Runivers" p sokolov în fenomenele naturii care l-au lovit Cunoașterea științifică cea mai exactă nu este mai puțin impregnată de credință decât cea mai fantastică mitologie Este, așa cum spune Selly pe bună dreptate, doar coordonarea sau organizarea sistematică a credințelor noastre Am observat că omul de știință care vede lumea ca pe un sistem de mișcări și legi o transformă într-un deșert Filosoful care vede în acest sistem de mișcări și legi doar un sistem al conceptelor noastre subiective, transformă lumea în nimic În tot universul rămâne valabil pentru el un singur Fapt, Faptul propriei sale

conștiințe Să te îndoiești de totul este singurul lucru de care cel mai îndrăzneț și hotărât sceptic nu se poate îndoi Această rămășiță mizerabilă a ') Sully, Mina umană A text-hook of Psychology, Londra, , voi eu, p - Гельмгольцъ, соединявшій съ научнымъ геніемъ глубокій философскій умъ, праучнымъ геніемъ глубокій философскій умъ, праучнымъ пральнымъ ченіе вѣры въ научномъ познаніи Разсматривая теоретическія основы научнаго изслѣдованія, онъ говоритъ въ своеей Физичо Физованія ulì , pp -): "Orice concluzie inductivă se bazează pe încrederea că un comportament legal observat anterior nu poate fi încă observat în toate vinurile cazurile vor dovedi Aceasta este încrederea în regularitatea a tot ceea ce se întâmplă Legalitatea este însă condiția inteligibilității Încrederea în regularitate este în același timp încredere în comprehensibilitatea fenomenelor naturale Dacă presupunem, totuși, că înțelegerea va trebui finalizată, că vom putea stabili un invariabil ultim ca cauză a schimbărilor observate, atunci numim principiul regulativ al gândirii noastre care ne conduce la ea drept cauzal Putem spune că exprimă încredere în comprehensibilitatea completă a lumii Dar pentru aplicabilitatea legii cauzale nu avem o altă garanție decât succesul acesteia Legea cauzală este într-adevăr un dat a priori, o lege transcendentală O dovadă a acestui lucru din experiență nu este posibilă; căci primii pași ai experienței nu sunt posibili fără aplicarea raționamentului inductiv, adică fără legea cauzalității; și din experiență perfectă, chiar dacă ar învăța că tot ceea ce s-a observat până acum s-a desfășurat conform legii - pe care nu suntem în niciun caz îndreptățiți să o asigurăm - ar urma întotdeauna doar printr-o concluzie inductivă, adică sub presupunerea legii cauzale că legea cauzală va fi valabilă şi în viitor Aici se aplică un singur sfat: Ai încredere și acționează! Das Unzulangliche Dann wird's Ereigniss'> Biblioteca "Runivers" ВЃРА realitatea ni se pare infinit de neînsemnată în comparație cu acel strălucitor, plin de frumusețe și poezie, un miraj pe care ni-l creează sentimentele noastre; dar pentru Filosof, el devine o sursă de noi construcții ideologice, din care crește în capul lui un tărâm și mai frumos de idealuri și valori suprasensibile Ieșind din fenomenele și legile propriei conștiințe, filosoful încearcă, cu ajutorul mai multor ipoteze subiective, să pătrundă în esența și scopurile lucrurilor, să le înțeleagă sensul și scopul, să le deslușească începutul și sfârșitul În loc de o concepție senzuală a naturii și a unei concepții științifice despre lume, el ne oferă o concepție metafizică a universului, care trebuie să restaureze realității din abundență drepturile ei luate de la sine Care este adevărul în această concepție metafizică a realității? Filosoful nu știe asta Crede doar că sistemul lui este adevărat și de necontestat, crede cu puțină credință egoistă, pentru că toate celelalte sisteme filozofice i se par incredibile Alți filozofi își bat joc de această credință și oferă în locul teoriei ei propriile soluții la problemele lumii, soluții la fel de diverse și opuse precum mințile, personajele și credințele sunt diverse și opuse • oameni vaniya Și toți sunt de râs de natura capricioasă, care știe pentru ea însăși că filozofii se înșală doar cu propriile lor iluzii, că își creează lumea de idei așa cum copiii își creează o lume fantastică pentru ei înșiși când se joacă cu păpușile lor, că Credința filozofică se naște nu din adâncul realității, ci din adâncul propriilor gânduri și inimi, că este dictată nu de ordinea lucrurilor, ci de ordinea propriului suflet, visele și sentimentele lor personale, aspirațiile și aspirațiile lor obiceiurile, pasiunile și prejudecățile lor) Comp remarci interesante ale lui James despre criteriile filozofice ale

adevărului și despre diverse soluții la problemele filozofice în frumosul său Biblioteca "Runivers" p sokolov Ordinea sensibilă a naturii și ordinea ideală a lucrurilor pe care le credem sunt condițiile existenței noastre personale și sociale Pe baza lor se creează acea ordine a relațiilor practice și a scopurilor, care se numește viață Nu este sarcina mea aici să iau în considerare legile vieții și forțele care o guvernează; dar mi se pare că credința este una dintre cele mai importante și mai puternice dintre aceste forțe Luați orice domeniu de relații practice și orice categorie de obiective, nu numai în lumea noastră umană, ci chiar și în viața naturii, și veți întâlni acest fapt de nerefuzat peste tot "Un animal care își determină hrana de către una dintre speciile sale sau se duce într-un loc de refugiu", spune Bain, "recunoaște anumite coincidențe ale proprietăților naturale și dezvăluie o stare deplină de credință în raport cu acestea Cea mai umilă insectă, având un cămin permanent sau un anumit mijloc de a-și satisface nevoile, este înzestrată cu capacitatea de a crede Fiecare nouă coincidență de fenomene, introdusă în rutina existenței animalelor și contribuind la atingerea scopurilor sale, este un nou membru al credinței Copilul care și-a găsit drumul spre sânul mamei sale, care avea să-l hrănească și să-l țină de cald, a făcut progrese în facultatea de credință; și aceeași cale merge, extinzându-se, prin toată viața "*) Deja în leagăn, copilul crede în zâmbetul afectuos al mamei și în privirea severă a tatălui, iar primele sale bucurii și suferințe morale sunt legate de această credință instinctivă Când părăsește leagănul, credința în autoritatea altcuiva și în propria mică experiență îi va însoți primii pași în această lume vastă și necunoscută și îl va conduce pe calea educației și dezvoltării ulterioare Crede", Eseuri în Filosofie populară, New York, Londra și Bombay, , p și urm) Bain, The Emotions ani the Win, ed a III-a, Londra, , p Biblioteca "Runivers" ВЕРА dorește, creează-i fericirea și tristețea, învață-l să iubească și să urască Când, în cele din urmă, va trece de câmpul vieții și își va îngropa visele și speranțele neîmplinite, credința îl va mângâia în pierderea lor și îl va duce liniștit în mormânt Credința și viața, convingerea, sentimentul și acțiunea sunt legate între ele prin o mie de fire evazive și adesea este imposibil să decidem care dintre ele este efectul și care este cauza Dacă sentimentele, aspirațiile și pasiunile noastre servesc drept motive ascunse ale credințelor noastre, atunci, la rândul lor, credințele noastre se revarsă într-un flux de sentimente, aspirații și pasiuni Iubește și vei crede; credeți și veți iubi - acestea sunt două axiome moral-psihologice la fel de indubitabile Nu este oare asemănarea credinței și a încrederii reciproce cele care apropie oamenii unii de alții și îi unesc în grupuri sociale și politice? Și diferența lor de credință nu provoacă dușmănie între ei? Ce, dacă nu credința într-un viitor posibil, îi determină pe oameni să lupte pentru scopurile lor, egoiști și altruiști, josnici și nobili, vulgari și sublimi? Ce altceva le leagă mintea și inimile la acele iluzii și himere cu care se liniștesc în mijlocul comediilor și dramelor lumești? Care servește drept forță motrice din spatele luptei lor pentru adevăr și împotriva adevărului, faptele și crimele lor? Micul egoist, înecat în mlaștina vulgarității lumești, își atinge mica sa fericire personală, pentru că crede în posibilitatea ei și nu crede în alte scopuri, mai înalte; marele erou social, sacrificând totul pentru binele celorlalți, luptă pentru idealul său pentru că crede în atingerea lui și nu crede în sensul fericirii personale cotidiene Mitrofanul lui Fonvizin și Korobochka lui Gogol au propriul crez și trăiesc după această credință

simplă, așa cum au trăit-o Newton sau Kant pe a lor Și întreaga istorie a omenirii nu este altceva decât credința umană întruchipată în acțiuni și evenimente, credința lui Columb, care deschide oamenilor o lume nouă și Biblioteca "Runivers" p sokolov credința califului Omar, care arde comorile neprețuite ale bibliotecii din Alexandria, credința martirilor și a eroilor care merg la foc în numele convingerilor lor și credința călăilor care stârnesc aceste focuri, credința profeți, chemând mulțimea la adevăratul Dumnezeu, iar credința mulțimii, uciderea cu pietre pe prooroci II Deci, credința este un Fapt universal Ea servește ca bază a cunoștințelor și a vieții noastre; ne pătrunde ideile, pătrunde în lumea sentimentelor noastre și ne guvernează acțiunile Fără îndoială, tocmai în acest sens atotcuprinzător al credinței trebuie căutat o explicație pentru Faptul că este înțeles de teoreticieni în moduri foarte diferite În funcție de care dintre funcțiile sale teoretice și practice complexe este luată în considerare, credința este definită fie ca un anumit mod de a cunoaște, fie ca o formă specială de simțire, fie ca un act particular de voință Într-adevăr, dacă toată cunoașterea noastră se reduce la credință, nu merită oare credința însăși numele de cunoaștere? Într-adevăr, a cunoaște lucrurile înseamnă a le reprezenta în legătură unele cu altele și a gândi relațiile lor reciproce, adică, cu alte cuvinte, a le asocia unele cu altele, a-și aminti antecedentele, a aștepta consecințele lor, a le judeca proprietățile și legi Dar ceea ce este legat în imaginația noastră de o legătură indisolubilă ne inspiră cu gândul la realitatea acestei legături; ceea ce ne amintim și ceea ce așteptăm ni se pare sigur; ceea ce judecăm este afirmat de noi ca un Fapt existent sau negat ca inexistent Toate acestea sunt doar expresii diferite pentru aceeași stare de credință și nu trebuie decât să decidem: nu coincide credința cu "asociarea inseparabilă a ideilor", așa cum credea James Mill la vremea lui?!!) Nu constă ea doar în amintirea lui James Mili, Analysis of the Phenomena of the Human Mind, ed , Londra, , voi Eu, cap XI, în special p și urm Biblioteca "Runivers" VѢRA trecut și în așteptarea viitorului, așa cum a spus mai târziu un alt Mill, John Stuart? *) Nu este un act de judecată, așa cum cred Brentano *), Lipps), Stout *) și alții? Pe de altă parte, dacă credința este motivată de sentiment și dă naștere la o serie de noi emoții și pasiuni, nu ne obligă acest lucru să recunoaștem că ea însăși are o natură emoțională? Indiferent de rolul pe care îl poate juca credința în cunoștințele noastre, nu este niciodată o stare pur cognitivă sau teoretică Acesta este un element moral care ne captează inima, adesea contrar minții noastre, și are toate proprietățile sentimentelor morale Credința este la fel cu iubirea, spunea Pascal: este străină de calcule și nu înțelege dovezile La urma urmei, cel care crede sincer, crede fără raționament; o oarecare forță instinctivă îi atrage în mod invincibil gândul și voința acolo unde se află idolul credinței sale Când vrei să convingi o persoană de ceva, nu te adresa lui cu raționament sec și inutil; iti vei atinge scopul doar atunci cand reusesti sa-i exciti sufletul si sa gasesti un raspuns in inima lui Și când îți spune: "Simt că ai dreptate", el va exprima sensul credinței sale mai bine decât toate teoriile din lume De aceea credința ne dă o satisfacție interioară atât de profundă; și de aceea îndoiala, acest opus al credinței, este sursa unei astfel de suferințe mintale chinuitoare Nu înseamnă asta că credința este un fel de "sentiment care distinge ideile de judecată de) John Stuart Mili, Note tojas Analiza lui Mill, voi eu, p și urm Comp de asemenea, Examination of Sir William Hainilton's Philosophy, editia a VI-a, Londra, , cap XI, p și urm și Logica, trad Ivanovsky,

Moscova, , p în continuare, , etc s) Brentano, Psychologie votn empir ischen Stanilpuikte, I Bd, Leipzig, : " S ff) -Lîpps, Grundtatsacheii des Seelenlebens, Bonn, , S θ &) Stout, Psihologie analitică, Londra, , voi eu, p Biblioteca "Runivers" Și sokolov înfăptuiri ale imaginaţiei", după cum spunea Hume?) Nu este oare drept să o numim "emoţia convingerii", aşa cum a numit-o celebrul scriitor englez Walter Bagjot?) În sfârşit, dacă credinţa ia naştere din adâncul eforturilor noastre şi este întruchipată în acţiunile voinţei, nu rezultă de aici că tocmai în voinţă trebuie să căutăm soluţia ei? La urma urmei, oricât de puternice ar fi sentimentele și pasiunile noastre, ele sunt la fel de neputincioase să ne obligă să credem în ceea ce este respins de mintea noastră, pe cât constrângerea externă nu este capabilă să forțeze credința în inima noastră Credința este ca și gândul: nu cunoaște lanțuri și nu poate trăi decât în elementul libertății complete Luați-i această libertate, supuneți-o determinismului intern sau extern și devine un obicei instinctiv orb sau se transformă în ipocrizie patetică Adevărat sau fals, pasional sau calm, ferm sau șovăitor, credința depinde de o singură putere din lume, de consimțământul propriei noastre voințe Nu este nici sentiment, nici cunoaștere; este "determinarea voinței de a recunoaște cunoașterea" (ein Entschluss des Willens, das Wissen gelten zu lassen), după cum spunea Fichte trăiește și moare Acolo unde este o forță vie, se străduiește de la sine să se dezvăluie în treburile noastre Și dacă este lipsită de manifestări vii, aceasta indică faptul că aceasta P Hume, Tratat de natură umană, cartea I, pct Bună, sect VП, editat de Green și Grose, Londra, - , voi eu, p : "ceva simțit de minte, care deosebește ideile judecății de ficțiunile imaginației" Сравн Anexă, p - Ancheta privind înțelegerea umană, secțiunea V, pt II , Eseuri morale, politice și literare, ediția sanie, vol Il, p ; "un sentiment sau sentiment, diferit de reveriile libere ale fanteziei") Walter Bagehot, The Emotion of Conviction, Literary Studies, Londra, , voi eu, p urm) Fichte, Die Bestimmung des Menschen, Sammtliche Werke, herausgeg von IH Fichte, Berlin; - , Bd II, S Библиотека"Руниверс" ВЕ́РА sursa este uscată, deoarece "credința fără fapte este moartă " Chiar și în cazul în care o persoană nu are posibilitatea de a-și realiza pe deplin credința, disponibilitatea de a acționa pentru realizarea ei este principala caracteristică Astfel, liber ca gândul, în sine credinţa devine cauza necesară a acţiunii Nu avea dreptate Descartes când credea că credinţa este libertatea de a gândi?*) Şi oare Bain nu avea motive să spună că credinţa este voinţa de a acţiona?) *) Descartes, Reflecții metafizice, trad Nevezhina, ed prof A I Vvedensky (Proceedings of the St Petersburg Philosophical Society, numărul I), Sankt Petersburg, , Meditația IV, pp i și urm Vezi și Principia philosophia, alin I, §§ - Comp Ollé-Laprune, "De la certitude morale, ed a II-a, Paris, , et suiv) Bain, Emoțiile și, voința, p și urm ; Notă pentru Jas Analiza lui Mill, voi eu, p și urm - Psihologii moderni, în special cei germani, trec foarte des peste problema credinței în tăcere deplină Dar oriunde ating această problemă, teoriile lor fie se alătură unuia dintre cele trei tipuri pe care tocmai le-am indicat, fie reprezintă încercări mai mult sau mai puțin reușite de a le reconcilia Astfel, printre francezi, Rabier și Podan sunt puri intelectuali Potrivit lui Rabier, credința este "un mode de la représentation Chez le vulgaire, la croyance c'est l'objectivation de Za représentation, autrement dit l'identification de la représentation avec l'idee de la réalité absolue Chez le philosophe, la croyance c'est plutôt l'association, i la représentation, de l'idée de

la réalité absolue correspondante à cette représentation" (Psychologie, -me éd , Paris, , pp -) Podan, conform concepțiilor sale psihologice generale, înțelege prin denumirea de credință "un mode particulier de l'association systématique mais cette association est moins complète, et les éléments qui y entrent sont moins étroitement liés, l'association est plus faible "(L'Activité 'mentale et les éléments de l'esprit, Paris, , pp -) Ribot pare să asimileze opiniile lui Hume fără a încerca să le elimine contradicțiile: pe de o parte, își acceptă teoria emoțională a credinței, pe de altă parte, este înclinat să creadă că "Ia croyance dépendment uniquement des éléments moteurs de notre la nature motrice des imagini" (Essai sur l'imagination créatrice, Paris, , -) Foullier poate fi numit cel mai probabil un voluntarist, sau poate mai precis, un energeticist După definiția sa, "Ia croyance est la résultante, à la fois pasiv și activ, d'un conflict de représentations dont chacune tend à une action conforme; elle est l'effet final des idées-forces reflechi dans la conscience" (La Psychologie des idées-forces, Paris, , t I , p) Selly caută să împace aceste puncte de vedere diferite El consideră credința ca pe o stare complexă - "un compus din trei factori - reprezentarea intelectuală, sentimentul și impulsul activ" (The Human Mind, vol I, p), dar, în esență, nu îi dă nimic precis Biblioteca "Runivers" p sokolov Care dintre aceste teorii este cea mai corectă? Mi se pare că toate opiniile pe care le-am numit suferă de unilateralitate și, în același timp, fiecare dintre ele conține o anumită cantitate de adevăr Într-adevăr, când intelectualii ne spun că credința este cunoaștere, greșesc în felul lor? La urma urmei, pentru a definiția și analiza sa excelentă a credinței, poate că nu are un principiu definit (Compare Outlincs of Psychology, ed , Londra, , p urm ; Sensation and intuition Studies in Psychology and Aesihetics, ed , Londra, , p urm ; Les illusions des sens et de l'esprit, Paris, SS , et suiv) Boldwin consideră și credința ca fiind rezultatul interacțiunii tuturor celor trei factori mentali, dar printre acești factori aduce în prim-plan elementele emoționale și volitive, pe care le combină în conceptul de "nevoie" În opinia sa, "credința este conștiința susținerii personale a realității Realitatea am considerat că este un termen general pentru acel tip de experiență care satisface una sau mai multe dintre nevoile individului o nevoie" (Handbooh of Psychology, New-York, -) , voi P, p ; cf pp - Vezi și Dicționarul său de Filosofie și Psihologie, vol I, New-York-London, , art Belief, p iro Teoria este interesantă și original, dar, ca toate teoriile emoționale și voliționale, mi se pare că începe de la sfârșit și cade în petitio principii Oricât de puternică ar fi influența nevoilor asupra depozitului, direcției și forței credințelor noastre, dar secretul a acestei influenţe rezidă în primul rând în puterea acelor idei cu care sunt asociate şi din care ele însele decurg foarte des Căci o nevoie nedefinită sau fără obiect nu conține în sine elementele credinței; iar nevoia de ceva anume începe să se simtă abia atunci când știm deja ceva despre acest lucru dinainte și credem într-o anumită măsură în realitatea lui Mai jos voi avea ocazia să abordez această teorie James, în Principiile sale de psihologie (New-York, , vol II, cap XXI), consacră problemei credinței unul dintre cele mai interesante și mai instructive tratate care au existat vreodată; dar, după cum a remarcat pe bună dreptate Boldwin (Op cit , p J), teoriei sale îi lipsește un principiu definit Încercând să înțeleagă credința fie ca pe un emoțional, fie ca pe un intelectual, fie ca pe un act de voință, el își începe capitolul despre credință cu următoarea definiție: la orice altceva" (p) și se încheie cu această remarcă:

"The cea mai compendia formula posibila ar fi poate ca credinta si atentia noastra sunt acelasi fapt" (p , nota) În discursul său "Voința de a crede (Esaye în filosofia populară)" pare să încline spre voluntarism; dar şi aici am căuta în zadar un punct de vedere complet determinat Biblioteca "Runivers" BUFA pentru a crede, trebuie să cunoaștem obiectul credinței noastre, să-i reprezentăm proprietățile, să ne gândim la relațiile sale reale sau ideale Nu există credință fără obiect, iar reprezentarea obiectului său este elementul său principal Dar, în același timp, intelectualii greșesc Dacă tot ceea ce ne inspiră credință, ne imaginăm și gândim, atunci nu tot ceea ce ne imaginăm și gândim ne inspiră credință Putem reprezenta totul în lume, dar credem doar în ceea ce ne este prezentat de Llyayayushglmshig Astfel credința nu este epuizată de cunoaștere La această cunoaștere moartă, indiferentă și rece trebuie adăugat un alt element capabil să-i dea culoarea vie a realității Ce este acest element? Nu o vom găsi în "asociația inseparabilă" a lui James Mill, deoarece astfel de asocieri nu există cu adevărat și acolo unde legătura ideilor noastre ni se pare indisolubilă, nu ne inspiră credință în realitatea lor, ci, dimpotrivă, credinţa în realitatea lor creează iluzia indisolubilităţii lor A identifica credința cu amintirea trecutului și așteptarea viitorului, așa cum face John Stuart Mill, înseamnă a lăsa problema nerezolvată Într-adevăr, întrebarea este tocmai aceasta: de ce credem în evenimentele memoriei noastre și în obiectele așteptărilor și speranțelor noastre, de ce trecutul ni se pare real, iar viitorul așteptat posibil sau sigur? *) Vom găsi o soluție la această întrebare în) Totuși, Stuart Mill însuși admite că problema credinței este în esență insolubilă În opinia sa, diferența intrinsecă dintre credința în realitate și simpla ficțiune nu poate fi explicată Aceasta este aceeași diferență fundamentală și originală pe care o găsește între senzație și idee "Pe scurt", întreabă el, "care este diferența pentru mintea noastră între a gândi la o realitate și a ne reprezenta o imagine imaginară?" Mărturisesc că nu pot percepe nicio scăpare de la opinia că distincția este supremă și primordială Nu mai este nicio dificultate în a menține așa decât în a considera că diferența dintre o senzație și o idee este primordială (Notă la analiza lui Jas Mill, pp d-) Biblioteca "Runivers" p sokolov teoriile lui Brentano și ale altora care cred că credința este judecată? De asemenea, nu, pentru că obiectul judecăților poate fi de necrezut pentru noi, iar Formele lor pot să nu corespundă cu ceea ce noi considerăm cu adevărat ordinea reală a lucrurilor A afirma sau a nega nu înseamnă a crede, iar dacă o judecată poate exprima un act de credință, nu este pentru că este identic cu acesta, ci pentru că credința intră în ea ca parte integrantă De aceea, în cele din urmă, apărătorii acestei teorii înșiși caută criteriul credinței nu în elementele intelectuale ale judecății, ci în condițiile volitive și emoționale ale acesteia Astfel, Stout consideră acest criteriu restrângerea activității subiective de diferite condiții ale experienței noastre externe și interne (restrângerea libertății de mișcare prin obstacole materiale și restrângerea libertății de gândire prin sisteme aperceptive definite) *), iar Lipps îl vede în un sentiment de constrângere (das Zwangsge-fühl), care b este însoțit de fiecare act de conștiință a realității) Deci, elementul care dă sens real obiectelor credinței noastre se află, evident, dincolo de limitele gândirii și ale relațiilor sale asociative și logice Este un element irațional și, dacă vrem să-i înțelegem natura, nu-l putem numi altceva decât un sentiment aparte Aici este punctul în care teoriile emoționale ale credinței sunt corecte Dar au dreptate aceste teorii atunci când

compară elementul emoțional al credinței cu sentimentul plăcerii obișnuite sau îl încadrează în categoria emoțiilor morale precum sentimentul iubirii? Fără îndoială, nu Plăcerea și durerea sunt adesea motivele credinței și sunt tovarășii ei obișnuiți, dar este prea evident că ele nu constituie esența ei) Stout, Psihologie analitică, voi П, p și urm Comp articolele sale "Geneza cunoașterii realității fizice", Mind, OS voi XV, p și urm , și "Credința", Ibid , voi XVI, p și urm) Lipps, Gnindtatsachen des Seelenlebens, S Biblioteca "Runivers" VЂRA proprietate Oricât de plăcute ar fi obiectele viselor noastre, a ne bucura de ele și a crede în realitatea lor nu sunt același lucru Același lucru trebuie spus despre sentimentele morale Aceste sentimente sunt în interacțiune constantă cu credința; ele se contopesc cu ea și o complică în același mod în care armonizările complică tonul fundamental într-un sunet muzical Dar există o diferență profund importantă între ei și credință Sentimentele morale nu au valoare cognitivă; ele cresc din relațiile practice ale vieții și stau în legătură cu idealurile noastre de bunătate și fericire Credința izvorăște din percepțiile, ideile și ideile noastre; este legată de idealul nostru de adevăr și satisface nu numai nevoile practice, ci și interesele teoretice ale cunoașterii Elementul emoțional al credinței aparține categoriei așa-numitelor sentimente intelectuale Este analog cu sentimentele de adevăr și minciună, acordul și contradicția gândurilor; are același ton afectiv și aceeași diferență de intensitate Dar are și caracteristici proprii, care nu permit amestecarea cu aceste stări emoționale A considera un lucru drept adevărat înseamnă a- l reprezenta și a simți că ideea lui coincide cu restul totalității ideilor noastre; a crede în acest lucru înseamnă a-l imagina și în același timp a simți că există - există nu numai în imaginație, ci și în realitate Relația dintre elementul emoțional al credinței și simțul adevărului este aceeași cu cea dintre credință și cunoaștere în general Sentimentul de credință este emoția intelectuală primară, simplă și imediată: certifică realitatea lucrurilor înainte de a începe să ne gândim la ele; poate fi combinat nu numai cu grupuri întregi sau sinteze de elemente cognitive, ci și cu cea mai simplă reprezentare Dimpotrivă, sentimentul adevărului este deja secundar Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" p sokolov o formatiune mentala noua si mai complexa: ea ia nastere numai dintr-o anumita corelare de idei; presupune o sinteză cognitivă şi o prelucrare logică a realităţii Dacă cunoașterea este coordonarea sistematică a credințelor noastre, atunci simțul adevărului nu este altceva decât echivalentul emoțional al acestei coordonări Un simț al adevărului poate coincide cu credința, dar poate fi și contrar acesteia În cazul în care coincide cu ea, devine confirmarea sau restaurarea ei, iar credința în legătură cu ea capătă un caracter mai complex Dacă o contrazice, credința trece printr-o criză, se transformă în îndoială, se prăbușește și este înlocuită de o nouă credință Deși credința este determinată nu de motive logice, ci de motive psihologice, ea este la fel de involuntară ca și simțul adevărului În actul de credință simțim nu numai realitatea obiectului, ci și necesitatea interioară de a recunoaște această realitate; simțim că obiectul există independent de gândirea și voința noastră, că existența lui este impusă minții noastre de însăși natura lucrurilor, că la momentul dat nu avem putere nici să-l înlăturăm, nici să-l schimbăm, așa cum am putea face cu oricare creația fanteziei noastre În această privință, emoția credinței este într-adevăr asemănătoare cu ceea ce Lipps numește "sentimentul de constrângere" sau ceea ce s-ar putea numi, în termenii lui Stout, "sentimentul de

limitare a activității subiective" Cu toate acestea, aceste Formule nu exprimă pe deplin natura sa particulară: ne arată doar relația sa cu voința, dar nu dezvăluie esența ei Ca toate sentimentele de bază, ca toate stările mentale simple și experimentate direct în general, elementul emoțional al credinței nu este definit cu precizie și nu îi găsesc un alt nume mai potrivit decât termenul simplu și general folosit de unii psihologi englezi: sensul a realitatii* !) Boldwin distinge elementul emoțional al credinței și "simțul realității" ca două stări cu totul speciale În opinia lui, sentimentul Biblioteca "Runivers" ВЕРА O analiză a elementului emoțional al credinței ne arată deja cât de eronată este părerea acelor voluntariști care, la fel ca Descartes, cred că credința este la fel de liberă ca și gândul Dacă simțul realității în sine are o constrângere internă, atunci evident că nu poate fi combinat cu niciun obiect al gândirii noastre după bunul plac Libertatea de gândire nu este libertatea de credință: ne putem gândi la orice, dar nu putem crede orice ne dorim Există o mulțime de lucruri pe care le credem inevitabil și sunt multe altele pe care nu le putem crede, în ciuda eforturilor depuse de voință Este posibil ca orice realitate matematică să fie legată doar de conținutul prezent al experienței noastre, de senzații și idei imediate, care conțin în sine garanția realității Ea ia naștere înaintea oricărei îndoieli, precede credința și nu este altceva decât simpla "conștiință a prezenței unui lucru" Dimpotrivă, credința stă în legătură cu elementele "reprezentative" sau reproductive ale experienței, cu acele reprezentări și idei, a căror garanție nu constă în ele însele, ci în alte stări mentale asociate acestora Ea apare numai după îndoială, presupune existența unei nevoi individuale și este, după cum am văzut, "o conștiință a prezenței unui lucru ca fiind capabil să satisfacă această nevoie" (Hapiboo of Psychology, vol II, pp) -) Trebuie să mărturisesc că este complet de neînțeles pentru mine cum poate fi concepută credința fără un simț al realității și un simț al realității fără elementele intelectuale și voliționale ale credinței Prin urmare, încercarea lui Boldwin de a separa aceste două fenomene mi se pare artificială și arbitrară Într-adevăr, de ce ar trebui să numim în mod necesar simpla conștiință a prezenței unui lucru un simț al realității, în timp ce conștiința prezenței aceluiași lucru "ca capabilă să satisfacă o nevoie" poate fi numită doar credință? Într-adevăr, în ambele cazuri, "conștiința prezenței unui lucru" este conștiința sau un sentiment al existenței sale, adică un simţ al realităţii, iar acest simţ al realităţii, în legătură cu prezentarea obiectului său şi cu reacţia volitivă pe care o provoacă, va constitui în ambele cazuri un act de credinţă Există o singură diferență: acolo unde un lucru este recunoscut ca capabil să satisfacă o anumită nevoie, simțul realității este complicat de un nou element emoțional, sentimentul de plăcere Considerarea că în primul caz "garanția realității" poate sta în lucrul în sine, în timp ce în al doilea caz este dată de stările psihice asociate cu acest lucru, nu schimbă deloc problema În orice condiții apare sentimentul realității, în esență rămâne mereu același, sentimentul realității Se schimbă doar intensitatea și formele sale: ea Biblioteca Runiverse p şoim sofismele ne vor descuraja că doi-doi-patru? Pot să cred că cele cinci ruble din poșeta mea se ridică într-adevăr la cinci mii? Pot spune că doi-doi-cinci; Pot ghici că am cinci mii în buzunar, dar nu-mi vine să cred Deși Kant a susținut, urmând lui Hume, că predicatul existenței nu adaugă nimic la lucru, că "o sută de taleri actuali nu conțin în ei înșiși mai mult de o sută de posibili (sau de imaginat), dar nu cred că, în condiții normale de conștiință,

oricine ar putea să se forțeze să creadă că talerul imaginabil este destul de identic cu cel real - poate fi puternic sau slab, complex sau simplu, atâta tot Boldwin crede că credința este posibilă numai după îndoială, în timp ce simțul realității îl precede întotdeauna pe acesta din urmă De ce crede el așa nu este greu de înțeles El trebuie neapărat să demonstreze că credința este rezultatul satisfacerii unei anumite nevoi; și rezultă în mod firesc că stadiul nevoii nesatisfăcute care îl precede trebuie să fie combinat cu o stare de îndoială opusă credinței Dar dacă lăsăm deoparte aceste motive teoretice și ne întoarcem la realitate, vom vedea că punctul de vedere al lui Boldwin este fără nicio bază Pentru a vedea acest lucru, să luăm următorul exemplu simplu Un bărbat care merită deplină încredere mă anunță că prietenul meu de mult absent și mult așteptat, domnul N, a sosit recent la Moscova Nu am de ce să mă îndoiesc de această știre și o recunosc ca fiind complet de încredere Ce stare mentală mă confrunt în acest moment? Întrucât garanția validității faptului comunicat nu stă în sine, ci în informațiile primite, atunci, conform teoriei lui Boldwin, aceasta va fi evident credința Dar această credință apare în mine înaintea oricăror îndoieli Nu înseamnă asta că ea va fi împreună cu asta și un sentiment de realitate? Aflând despre venirea domnului N, eu însă nu îl întâlnesc nicăieri și nu primesc nicio altă confirmare a veștilor pe care le-am auzit Prin urmare, încep să mă îndoiesc de credibilitatea faptului și presupun că cunoscutul care mi-a spus că a greșit confundând o altă persoană cu domnul N Dar acum, domnul N însuși vine la mine: toate îndoielile mele dispar și sunt convins cu ochii mei că vestea care mi-a fost transmisă a fost absolut corectă Întrebarea este, cum ar numi Boldwin această certitudine secundară, credință sau un simț al realității? Vedem că garanția realității unui fapt nu mai stă acum în știrea lui, ci în acest fapt însuși: sunt asigurat de sosirea domnului X prin prezența lui directă și, în consecință, experimentez un sentiment de realitate Dar, contrar teoriei lui Boldwin, acest sentiment Biblioteca "Runivers" ВЕРА nym Chiar și în domeniul unor astfel de idei și adevăruri, care nu au nicio dovadă imediată pentru noi, voința are doar o influență indirectă asupra credinței Prin eforturi treptate și lungi, ea poate schimba cadrul ideilor noastre și, odată cu ele, ne poate conduce credința în altă direcție; dar nu este în puterea de a efectua imediat şi direct această tulburare psihică Căci dacă violența exterioară nu poate să ne impună convingeri sincere, atunci noi înșine nu le putem fabrica după propriul nostru capriciu Mai mult, credința nu tolerează violența externă tocmai pentru că este supusă determinării interne, ceea ce exclude posibilitatea oricărui capriciu și arbitrar Violența asupra conștiinței pătrunde în sufletul altcuiva printr-o spargere: în realitate îmi apare după îndoială și de aceea, conform schemei sale, nu ar trebui să se numească altceva decât credință Evident, toată această schemă este eronată în principiu Atât credința, cât și simțul realității pot apărea în același mod atât înaintea îndoielii, cât și după aceasta; și asta pentru că simțul realității este doar un element necesar al credinței, iar credința este sinteza psihică necesară, fără de care simțul realității este de neconceput Între ele există aceeași relație ca și între întreg și partea sa și sunt la fel de inseparabile ca întregul și partea sa Singurul lucru care poate fi adevărat în observațiile lui Boldwin este din nou că, după îndoială, credința devine mai dificilă; în acest caz, un simț simplu al realității este completat în el de un simț al adevărului, care este o consecință firească a nedumeririlor și contradicțiilor rezolvate Sensul adevărului are, fără îndoială, o

influență extraordinară asupra credinței și mi se pare că principala greșeală a lui Boldwin este tocmai aceea că a confundat aceste două fapte psihice strâns legate și analoge De fapt, trăsăturile prin care el definește credința, spre deosebire de simțul realității, se apropie foarte mult de acele trăsături care, așa cum am văzut mai sus, sunt caracteristice simțului adevărului, spre deosebire de credință Sentimentul adevărului este într-adevăr legat nu de conținutul prezent al experienței, ci de elementele sale reprezentative; își are garanția nu în simple fapte, ci în reprezentările și ideile legate de acestea; nu apare imediat, ci numai după ce recunoaștem sentimentul de falsitate și îndoielile generate de aceasta Dar, repet, toate aceste trăsături nu caracterizează deloc credința, ci doar simțul adevărului Oricât de mare ar fi asemănarea acestor fenomene, va exista întotdeauna o diferență și mai mare între ele ȘI • această diferență constă în faptul că simțul adevărului ne arată relația dintre realitate și ideile noastre, iar credința, dimpotrivă, exprimă relația dintre ideile noastre și realitate Biblioteca "Runivers" p sokolov își pune mâna aspră pe idei și sentimente, strâns îmbinate cu întreaga lume morală a personalității umane Cerând renunțarea la unele credințe și impunând în schimb altele, vrea să forțeze de la o persoană ceea ce el însuși nu are putere Pentru a deveni elemente de credință, reprezentările trebuie să aibă proprietăți deosebite, care depind de condițiile foarte complexe ale vieții noastre mentale Acolo unde există aceste proprietăți și condiții, simțul realității se unește cu reprezentarea; acolo unde nu sunt, nu doar violența arbitrarului, ci nici un efort al voinței nu poate evoca acest sentiment în sufletul nostru Dar dacă voința nu este în măsură să ne controleze în mod direct credința, atunci credința, dimpotrivă, controlează fără îndoială voința Credința nu poate fi nici o stare pur teoretică, nici pur emoțională; de îndată ce o idee se unește cu un simț al realității și devine obiect de credință, ea se realizează inevitabil în aspirații și acte Prin urmare, trebuie să fim pe deplin de acord cu acei apărători ai teoriei voliționale a credinței, care, împreună cu Van, consideră disponibilitatea de a acționa ca un element esențial al acestei stări Necesitatea unui element activ în credință se bazează, în opinia mea, pe legea așa-ziselor acțiuni ideomotorii Conform acestei legi, orice reprezentare, dacă nu întâlnește cu sine o contrabalansare în alte elemente ale conștiinței, trece prin ea însăși în mișcarea corespunzătoare Copiii nu pot descrie evenimentele pe care le-au văzut altfel decât prezentându-le în chip Oamenii adulți la fiecare pas efectuează o serie de acțiuni, și acțiuni foarte complexe, sub influența unui simplu gând despre necesitatea lor Când un om de știință, ocupat cu o întrebare, își amintește în mod viu că un fapt care îl interesează este raportat într-o astfel de carte, el ia imediat această carte și caută pagina potrivită în ea: o simplă amintire a faptului îi pune mâinile în mişcare şi devine un stimul pentru toată lumea acţiuni ulterioare Biblioteca "Runivers" VѣRA Când o persoană altruistă se grăbește să ajute pe altul într-un moment de pericol, el nu se gândește în acest moment critic: acționează sub influența irezistibilă a unui gând despre pericol și nevoia de ajutor În același mod, acționăm în fiecare act de credință adevărată Dacă credința este puternică și nu se clătește de nicio îndoială, ea ne atrage cu o forță irezistibilă în sfera de activitate care îi corespunde și este inevitabil rezolvată în acțiunile noastre Obiectul său însuși devine scopul nostru, iar Wen are mare dreptate când spune că cantitatea de energie pe care o cheltuim pentru a ne atinge obiectivele este cea mai bună măsură a credinței noastre d)

Obiectele credinței pot fi infinit variate; gradul de energie cheltuit pentru implementarea sa nu este același pentru oameni; manifestările sale active pot consta în cele mai simple acte ideomotorii sau îmbrățișează un sistem complex de idei și acțiuni, dar legea sa este aceeași peste tot: dinamismul credinței se bazează pe dinamismul ideilor (r)) !) Bain, Note apoi Jas Analiza lui Mill, voi eu, p -) Teoria modernă a acțiunilor ideomotorii este următoarea Fiecare mișcare, indiferent de ce a fost cauzată inițial, fie că este un simplu reflex sau un act automat, se reflectă în conștiința noastră sub forma unui anumit grup de senzații vizuale, tactile și musculare: vedem o mână care se ridică, îi simțim atingeți un obiect, simțiți contracția acestuia mușchi Aceste senzații, pe care anatomistul englez Charlton Bastian și-a propus să le numească cu denumirea generală de senzații "motorii" sau kinestenice, sunt strâns asociate cu obiectul care a provocat mișcarea sau a fost scopul ei imediat Prin urmare, de fiecare dată când reprezentarea acestui obiect reapare în conștiință, odată cu acesta se reproduc și senzațiile kinestezice corespunzătoare acestuia Dacă reprezentarea este vie, dacă nu este forțată să iasă din conștiință de alte stări psihice, elementele sale kinestezice capătă intensitatea inițială și se realizează, transformându-se în însăși mișcarea căreia își datorează aspectul Astfel, datorită acestor elemente, reprezentarea devine o forță motrice, iar acțiunea care o însoțește devine un act "ideomotor" După cum notează pe bună dreptate Ebbinghaus, senzațiile kinestezice sunt un inevitabil Biblioteca Runiverse p şoim Deci, credința este o stare la fel de complexă precum sunt manifestările ei în cunoaștere și viață Ea captează toate părțile sufletului nostru, atât intelectuale, cât și emoționale și cu voință puternică Întreaga noastră personalitate trăiește în ea în unitatea sa concretă După cum nu există muzică fără sunete, tot așa nu există credință fără idei și idei; Așa cum nu există muzică fără impresie estetică, tot așa nu există credință fără simțul realității; Așa cum nu există muzică fără interpretare, tot așa nu există credință fără manifestări active Aceste elemente se contopesc în credință într-un întreg necompunebil și nu pot să-l definesc altfel decât prin următoarea simplă Formulă sintetică: credința este reprezentarea unui obiect, unită cu simțul său de realitate și exprimată în strădaniile și actele corespunzătoare acestuia Când legătura naturală a acestor elemente este ruptă, când reprezentarea unui obiect nu mai evocă un sentiment de realitate și încetează să mai fie un stimul al activității, atunci credința dispare Este înlocuită de acea stare particulară de ezitare interioară și agitație mentală care se numește îndoială S-a observat deja de mai multe ori vedere asupra oricărei manifestări exterioare a voinţei Voința ne poate pune corpul în mișcare numai dacă reproduce senzațiile și ideile motrice corespunzătoare Dacă nu știm cum se realizează această mișcare, nu vom reuși De aceea toate actele coordonate neobișnuite sunt atât de dificile; de aceea, de exemplu, un analfabet, cu toate eforturile sale, nu poate scrie imediat corect cea mai simplă scrisoare, în timp ce pentru o persoană alfabetizată așa ceva nu merită nicio muncă În acest sens, fiecare act extern al voinţei este o funcţie ideomotorie, iar voinţa însăşi constă numai într-o decizie internă de a realiza acest act - Despre acţiunile ideomotorii, vezi Lotze, Medicinische Psychologie, Leipzig , S şi urm ; Cliarlton Bastían, Das Geliirti ais Organ des Geistes, Autorisirte deutsche Ausgabe, Leipzig , II Th S ff ; Feré, Sensation el mouvement, Paris , p et suiv ; Carpente; Principiile Fiziologiei Stentai, al VI-lea ed , Londra , p și urm ; Pierre Janet, L'automatisme psychologique,

Paris , p de urmăritori; James, Principiile psihologiei, voi II, p urm , urm ; Bain, The Senses and the Intellect, ed a -a, Londra , p și urm ; Fonsegriv, Elemente Psihologie, rus pe editat de P Sokolov, Sergiev Posad , p în continuare; Ebbinghaus, Gruudiige der Psychologie, Bd I, Leipzig , S urm , urm Biblioteca "Runivers" ВЕPA psihologi că îndoiala este adevăratul opus al credinței*) Ceea ce numim "necredință" este doar expresia negativă a unei certitudini pozitive diferite aspecte ale aceluiași fapt psihologic, iar dacă necredința, pe de altă parte, este credință, atunci credința este într-o anumită privință și necredința, care a domnit suprem asupra minții noastre şi posedă pentru noi toate proprietăţile realităţii, se întâlneşte aici cu alta, contrariul, care contestă aceste proprietăţi cu ea pentru a se echilibra şi paraliza reciproc, slăbindu-se reciproc în această luptă, îşi pierd în egală măsură legătura cu sentimentul realitatea și influența lor asupra voinței Astfel, dacă -necredința înseamnă doar o schimbare a centrului de greutate al credinței, atunci îndoiala echivalează cu o disociere completă a elementelor sale Este un conflict între două idei ostile, privându-se reciproc de capacitatea de a evoca un simț al realității și de a fi dezvăluit în acțiune (Va urma finalul) P Sokolov) James, Principiile psihologiei, voi II, p ; Bain, Plie Emotions and the #i!l, p ; Baldwin, Manual de psihologie, voi II, p S · Biblioteca Runiverse Neogeometria și semnificația ei pentru teoria cunoașterii (Articolul) Geometria non-euclidiană, denumită altfel metageometrie sau neogeometrie, a căpătat recent o semnificație specială în teoria cunoașterii, deoarece părea să ofere date pentru a demonstra propoziția empirică conform căreia toate cunoștințele noastre despre spațiu sunt o reflectare a proprietăților spațiu real O astfel de concluzie rezultă din faptul că geometria non-euclidiană arată posibilitatea existenței unor Forme spațiale diferite de Formele pe care le percepem Într-adevăr, dacă admitem posibilitatea existenței unui spațiu diferit de al nostru, atunci va trebui să admitem că există reprezentări posibile ale unui spațiu complet diferit de al nostru și în funcție de percepția cutare sau cutare spațiu; și din aceasta este clar că, în general, judecățile noastre despre relațiile spațiale au un caracter pur empiric, adică depind de proprietățile spațiului perceput Prin urmare, conceptele noastre de spațiu, care își primesc expresia în axiome, au caracterul unor simple generalizări empirice, care, ca toate celelalte generalizări empirice, au doar un caracter aproximativ În consecință, caracterul apodictic necesar al propozițiilor matematice este în consecință pus la îndoială, iar din moment ce necesitatea și caracterul apodictic Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII sunt cele mai esențiale trăsături ale conceptului de prioritate, este destul de firesc ca și prioritatea judecăților despre spațiu să fie pusă sub semnul întrebării Astfel, aparent, neogeometria decide soarta problemei priorității conceptului de spațiu Presupunând să familiarizez cititorii cu esența neogeometriei și cu semnificația ei pentru teoria cunoașterii, nu intenționez totuși să dau o evaluare generală a acesteia, să stabilesc ce semnificație poate avea ea ca generalizare a prevederilor matematice Voi lua în considerare esența neogeometriei numai în măsura în care este necesar să rezolv problema naturii a priori a conceptului de spațiu și mă voi opri în principal asupra întrebării dacă neogeometria vorbește cu adevărat în favoarea corectitudinii de empirism, așa cum se crede de obicei După cum tocmai am văzut, pe măsură ce relațiile spațiale reale se schimbă, și conceptele care servesc la exprimarea lor trebuie să se schimbe, iar astfel de concepte sunt de obicei considerate axiome

geometrice Dar ce sunt axiomele? Acest concept nu poate fi considerat necondiționat clar, deoarece din punct de vedere istoric a fost întotdeauna asociat conceptului de postulat Axiomele geometrice adecvate includ, printre altele, următoarele: "Dacă două mărimi pot fi aduse în combinație, atunci ele sunt egale" și "două drepte nu pot închide spații * legile fizice sunt expresii ale proprietăților naturii externe Euclid are cinci postulate Printre acestea se numără, printre altele, următoarele: "Se cere să putem trasa o linie dreaptă din orice punct în oricare altul " "Este necesar ca o dreaptă limitată să fie extinsă la infinit** dacă o linie dreaptă se intersectează două drepte și suma internelor Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV unghiurile situate pe aceeași parte sunt mai mici de două drepte, apoi ambele drepte extinse la infinit se întâlnesc pe latura pe care unghiurile sunt mai mici de două drepte Această propoziție a fost prezentată mai întâi tocmai sub masca unui "postulat", dar mai târziu a început să fie considerată o "axiomă" și tocmai a -a la număr) Deși nu se face de obicei o distincție strictă în geometrie între axiome și postulate, chiar și termenii axiomă și postulat (ambele însemnând "cerință") par să indice că geometrii antici nu au făcut o distincție strictă între aceste concepte Cu toate acestea, există o diferență incontestabilă între ele Mi se pare că conceptul de axiome ar trebui rezervat acelor construcții care caută să exprime proprietățile reale ale spațiului nostru Postulatele exprimă condițiile pe care trebuie să le îndeplinească una sau alte formațiuni spațiale, care, desigur, presupun anumite proprietăți ale spațiului În cazul axiomelor, avem de-a face cu propoziții foarte precise, în timp ce atunci când vorbim de postulate, ne referim la universalitatea acestor propoziții sau a altor propoziții doar de către noi) După cum tocmai am spus, cea mai importantă pentru noi este axioma a XI-a, care altfel este numită "axioma paralelismului" Geometrii au crezut că aceasta nu este de fapt o axiomă, ci o teoremă și au făcut toate eforturile pentru a găsi dovezi pentru aceasta În opinia lor, era necesar și posibil să se demonstreze că "perpendicularul și oblicul, dacă sunt suficient continuate, trebuie să se intersecteze" Dar eforturile lor au fost zadarnice: nu s-a putut găsi nicio dovadă a acestei propuneri Dintre numeroși d) uciderea Einführung in die Grundlagen d geometrie V Pagină id Vașcenko-Zaharcenko Începutul lui Euclid Pg ï și d Kagan Eseu despre sistemul geometric al lui Lobaciovski Pg și d) Suport Anschauung u Denkeii în d geometrie Pg -J Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII de încercări de a demonstra această axiomă ar trebui menționate despre încercarea lui Legendre Acesta din urmă încearcă să demonstreze această axiomă tocmai în așa fel încât să arate că de fapt coincide cu teorema conform căreia "suma unghiurilor dintr-un triunghi plan este egală cu două drepte" Prin urmare, i s-a părut necesar să demonstreze tocmai această ultimă teoremă (desigur, destul de independent de axioma paralelismului, așa cum se dovedește de obicei) Dar nu a reușit să demonstreze această poziție El a demonstrat că suma unghiurilor dintr-un triunghi nu poate fi mai mare de două drepte, dar nu a putut demonstra că nici suma unghiurilor nu poate fi mai mică de două drepte Din încercarea de a rezolva această problemă se naște și sistemul geometric al lui Lobaciovski Dar a raționat cu totul diferit de Legendre În opinia sa, dacă admitem că axioma XI poate fi dovedită, atunci va trebui să admitem că este o consecință logică a altor axiome general recunoscute și de aici ar trebui să rezulte că din negarea corectitudinii sale, incorectitudinea a altor axiome ar trebui să urmeze Cu alte cuvinte, dacă adevărul axiomei paralelismului se

bazează pe adevărul altor axiome, atunci negarea ei trebuie să conducă la o contradicție În consecință, pentru a fi convinși de demonstrabilitatea sau nedemonstrabilitatea axiomei paralelismului, a fost necesar să începem tocmai cu negarea corectitudinii axiomei paralelismului Așa face și Lobaciovski El începe tocmai cu presupunerea că axioma a XI-a a lui Euclid este inadmisibilă El o face în așa fel încât să dea în mod deliberat o astfel de definiție a paralelismului pentru a contrazice definiția euclidiană Și anume, în opinia sa, toate liniile trasate prin unul și același punct de pe un plan pot fi împărțite, față de o dreaptă dată, în drepte care o intersectează și linii care nu o intersectează Linia dreaptă, care Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV stabilește limita comună a acestor două clase, se numește paralel cu linia dată Astfel, există două paralele cu dreapta dată, simetrice față de perpendiculara căzută din punctul dat De aici rezultă că din orice punct exterior pot fi trase două paralele, câte unul în fiecare direcție Ț e Lobaciovski a presupus pur și simplu că, din moment ce propoziția euclidiană, conform căreia "dintr-un punct din afara unei drepte, se poate trasa o singură dreaptă care nu întâlnește o dreaptă dată" *), este posibil să se procedeze de la alta presupunerea, și anume, că pot fi nu doar unul, ci mulți În acest sens, presupunerea lui este destul de diferită de cea a lui Euclid Pentru a înțelege corect gândirea lui Lobaciovski, notăm următoarele Lobaciovski nu are nicio intenție să demonstreze că propoziția lui Euclid este pur și simplu greșită, dar el susține că, din moment ce nu a fost dovedită, nu o vom considera corectă, ci vom face și alte presupuneri, care și în acest caz sunt posibile Euclid presupune că printr-un punct din afara unei linii date se poate trasa o singură linie dreaptă care nu o întâlnește pe cea dată, iar Lobaciovski sugerează că pot fi trase mai multe O astfel de presupunere pare să aibă o bază perfect legitimă Dacă ceva nu este dovedit, atunci este doar o presupunere, iar o presupunere, prin însuși sensul ei, permite posibilitatea presupunerii opuse Dacă ipoteza euclidiană face posibile alte ipoteze, atunci acestea din urmă ar trebui acceptate Lobaciovski face exact asta Schimbă ipoteza de paralelism a lui Euclid Dar ce rezultă dintr-o asemenea schimbare? Este de la sine înțeles că dacă modificați punctul de plecare al geometriei, atunci acest lucru se va reflecta în tot ce urmează) O altă expresie a axiomei paralelismului Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII construindu-l Într-adevăr, dacă presupunem că postulatul lui Euclid nu a fost dovedit și că poate fi acceptat într-o formă modificată, atunci toate acele prevederi care în geometria euclidiană au fost asociate cu acest postulat trebuie să se fi schimbat În consecință, întrucât axioma paralelismului în geometria euclidiană este legată de demonstrația privind suma unghiurilor dintr-un triunghi, atunci în ipoteza euclidiană suma unghiurilor dintr-un triunghi este egală cu două drepte, în timp ce în ipoteza lui Lobachevsky este mai puțin de linii drepte Absența paralelismului în sens euclidian în geometria lui Lobaciovski are ca rezultat faptul că nu există nicio asemănare a figurilor în ea, nu există nicio teoremă lui Pitagora, suma unghiurilor dintr-un triunghi în geometria lui Lobaciovski depinde de lungimea laturilor, ea este cu o creștere a lungimii laturilor că suma unghiurilor unui triunghi scade S-ar putea observa multe alte modificări care apar în pozițiile geometrice ale geometriei euclidiene cu o schimbare a punctului de plecare, dar chiar și acele câteva exemple pe care le-am dat sunt destul de suficiente Datorită acestei modificări a axiomei paralelismului, se obține un sistem special de

formule, care se numește de fapt sistemul geometric al lui Lobaciovski Trebuie acordată atenție faptului că în acest caz vorbim de o modificare a formulelor, care depinde de o modificare a punctului de plecare Deoarece posibilele modificări ale pozițiilor euclidiene în acest caz pot fi exprimate analitic, acest lucru face posibilă transformarea formulelor unei geometrii în formulele alteia, cu modificările adecvate, desigur De exemplu, "dacă introducem o rază în Formulele geometriei sferice a sistemului Euclid și schimbăm această rază în fa ', i = Ÿ - i, atunci obținem Formulele sistemului geometric Lobaciovski; de unde rezultă că sistemul Lobaciovski este construit pe o sferă, care Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV raza este o valoare imaginară sau a cărei rază pătrată este o valoare negativă** *)· Astfel, sensul de bază al geometriei lui Lobaciovski este clar Dacă schimbăm postulatul lui Euclid, atunci va trebui să schimbăm conținutul geometriei în general, adică, cu alte cuvinte, va trebui să creăm un nou sistem de formule geometrice - De aici rezultă, de asemenea, că sistemul geometric al lui Lobaciovski nu conține nicio contradicție Din roaba originală modificată, s-a dovedit a fi posibil să se desprindă o serie de consecințe, care, deși nu sunt aplicabile exprimării relațiilor spațiale ale spațiului euclidian, nu conțin în același timp nicio contradicție internă Dacă totuși, respingând axioma paralelismului și păstrând toate celelalte, putem obține un sistem lipsit de contradicții logice, atunci este clar că axioma paralelismului nu poate fi ascunsă în altele Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă că axioma paralelismului nu este deductibilă de la alții sau nu este demonstratabilă cu ajutorul altora Astfel, sistemul euclidian de geometrie este un sistem de formule deduse una din alta sub presupunerea că axioma a XI-a este adevărată Sistemul geometric al lui Lobaciovski este un sistem de formule dedus prin presupunerea că a -a axiomă nu a fost dovedită Obținem două geometrii, complet diferite una de cealaltă Relația dintre ele este de așa natură încât una dintre ele, și anume euclidiană, este un anumit tip de geometrie a lui Lobachevsky, care poate fi numit geometrie absolută Această diferență se datorează faptului că geometria lui Euclid este obținută din geometria lui Lobachevsky, dacă în aceasta din urmă facem o anumită presupunere, și anume, admitem adevărul axiomei a XI-a Acest lucru poate fi explicat și în alt mod După cum se știe, în Vașcenko-Zakharchenko, Marea Britanie cit , p Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII din geometria euclidiană, o dreaptă paralelă cu una dată se intersectează perpendicular pe aceasta din urmă în unghi drept Pentru Lobaciovski, acest unghi se numește unghi de paralelism; nu este egal cu un unghi drept, poate avea o valoare diferită, în funcție de lungimea perpendicularei, iar la Euclid este întotdeauna egal cu un unghi drept Prin urmare, dreptele lui Euclid sunt paralele sub o anumită ipoteză Este clar că geometria euclidiană în acest sens este un caz special de geometrie absolută*) Viziunea lui Lobachevsky, conform căreia geometria euclidiană este doar un anumit tip de geometrie, are o mare importanță epistemologică din următoarele motive Dacă este posibilă o altă geometrie, atunci sunt posibile și alte spații, iar alte relații spațiale sunt imaginabile în comparație cu cele cunoscute nouă Noua geometrie este expresia tocmai a acestora din urmă Sistemul geometric al lui Lobachevsky a sugerat, de asemenea, că poate că spațiul nostru în sine nu posedă cu adevărat proprietățile pe care i le atribuim Poate că geometria euclidiană nu reprezintă adevăratele proprietăți ale spațiului nostru Prin urmare, Lobachevsky ridică direct întrebarea: "Geometria lui Euclid există cu adevărat în natură?" În

opinia sa, ar trebui să studiem de fapt proprietățile spațiului nostru, ar trebui să facem o verificare experimentală a spațiului nostru >) Lobaciovski explică această relație chiar diferit "Geometria imaginară", spune Lobachevsky, "îmbratisează geometria utilizabilă ca un caz special, la care trecem, luând linii infinit de mici, astfel încât, în acest sens, geometria utilizabilă poate fi numită diferențială " Adică, cu alte cuvinte, din formule ale geometriei Lobaciovski, se pot obține formulele geometriei euclidiene dacă se iau doar linii infinitezimale (Vezi lucrările sale colectate, , p) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" G CH E L PANOV Cu alte cuvinte, "doar experiența poate decide ce geometrie există în natură" Dar ce mod experimental poate fi aplicat în acest caz? Lobaciovski crede că această întrebare poate fi rezolvată prin determinarea sumei unghiurilor triunghiurilor foarte mari În acest caz, el se ghidează după următoarele considerații Geometria euclidiană este un caz limitativ al geometriei lui Lobaciovski, i e cu o scădere infinită a dimensiunilor liniare ale Figurilor din spațiul Lobachevsky, se obține geometria lui Euclid Dacă, în consecință, luăm figuri foarte mari, atunci, probabil, prevederile geometriei lui Lobachevsky se vor dovedi a fi valabile pentru ele, adică în ele suma unghiurilor, poate, va fi mai mică de două linii drepte Prin urmare, măsurarea triunghiurilor reale foarte mari ne-ar oferi posibilitatea de a determina dacă suma unghiurilor unui triunghi din spațiul nostru este egală cu două drepte De fapt, suma unghiurilor este egală cu două drepte numai în ipoteza euclidiană, în timp ce în ipoteza Lobachevsky este mai mică de două drepte O astfel de măsurare ne-ar permite să determinăm adevăratele proprietăți ale spațiului nostru Lobaciovski a făcut un astfel de studiu El a calculat suma unghiurilor din triunghiuri astronomice "În lucrarea mea "Despre principiile geometriei", am argumentat", spune Lobachevsky, "pe baza unor observații astronomice, că într-un triunghi, ale cărui laturi sunt aproape aceleași cu distanța de la Pământ la Soare, suma unghiurile pot diferi de două linii drepte cu cel mult , " în șaizeci de miimi de secundă de grad" Cu toate acestea, el nu consideră aceste dovezi convingătoare El crede că o astfel de abatere se poate datora imperfecțiunii metodelor în măsurătorile astronomice Prin urmare, el constată că "asumarea unei geometrii utilizabile ar trebui considerată ca fiind strict dovedită și, în același timp, convinsă de Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII că, indiferent de experiență, ar fi în zadar să căutăm dovezi pentru un asemenea adevăr, care nu este încă cuprins de la sine în conceptele noastre despre corpuri Îndoiala lui Lobaciovski cu privire la adevăratele proprietăți ale spațiului nostru nu are caracterul unei afirmații pozitive "Teoria liniilor paralele pe care am conturat-o", spune el, "presupune drepte cu unghiuri într-o astfel de relație care este sau nu în natură, nimeni nu este capabil să demonstreze " Astfel, la Lobachevsky găsim ideea posibilității altor relații spațiale și îndoiala cu privire la corespondența construcțiilor noastre geometrice cu realitatea Certitudinea absolută a matematicii a fost astfel zguduită Putem presupune că spațiul nostru este aproximativ euclidian, dar nu putem demonstra acest lucru cu acuratețe completă Viziunea lui Lobachevsky, conform căreia geometria euclidiană este doar un anumit tip de geometrie, nu a părut suficient de importantă pentru o lungă perioadă de timp și numai după ce matematicienii germani Riemann și Helmholtz, complet independent, totuși, de Lobachevsky, au ajuns la aceeași idee, a îndreptat el atenția universală Acest lucru s-a

întâmplat în principal pentru că Helmholtz a dat acestei idei un caracter filozofic Odată cu el, geometria non-euclidiană a încetat să mai fie doar geometrie, ci a devenit o doctrină filozofică a spațiului Riemann şi-a expus punctele de vedere în eseul "Despre ipotezele care stau la baza geometriei", scris în şi publicat abia în - Helmholtz în în eseul "On the Factual Foundations of Geometry" Riemann) consideră că pentru a rezolva problema esenţei !) Ueber die Hj'pothesen, welche der Geometrie zu Grunde liegen (Gesammelte Werke, , -) * Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV spațiul ar trebui să ofere o definiție corectă a conceptului de spațiu Pentru a putea face acest lucru, este necesar să găsim un concept superior, în care conceptul de spațiu să intre ca specie Dar de ce este nevoie pentru a găsi un astfel de concept mai înalt? Pentru a face acest lucru, trebuie mai întâi să găsiți concepte care sunt omogene cu spațiul și, în același mod, trebuie să găsiți semne care să distingă conceptul de spațiu de conceptul care este omogen cu acesta Riemann constată că principalele semne ale spațiului, datorită cărora îl putem compara cu alte concepte omogene cu acesta, sunt semnele unei triple extensii și continuitate Ghidați de aceste trăsături, nu este greu să găsiți un concept care să fie omogen cu conceptul de spațiu Un astfel de concept este, de exemplu, conceptul de sistem de culoare Acesta din urmă, ca și spațiul, are proprietățile unei triple extensii și continuitate Nu este greu de explicat de ce sistemul de culoare are o extensie triplă Despre spațiu spunem că are o întindere triplă, deoarece în el poziția fiecărui punct este determinată prin intermediul a trei coordonate, prin intermediul a trei variabile independente Prin urmare, fiind definit de trei variabile independente este motivul pentru care spunem despre spațiu că are o extensie triplă Aceeași determinabilitate o găsim în sistemul de culori În ea, fiecare culoare este determinată folosind trei variabile independente (culoare, saturație, intensitate luminoasă etc) Adică, dacă ni se oferă aceste trei elemente, atunci vom putea determina locul pe care o anumită culoare îl ocupă într-un sistem de culori De aceea putem spune că sistemul de culoare este un sistem extins de trei ori Datorită acestei comunități între spațiu și sistemul de culori, o comunalitate exprimată în faptul că fiecare element al unui sau al unui sistem este determinat Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII cu ajutorul acestei sau acelea cantități de date, ele pot fi aduse sub un concept mai general, pe care el îl numește varietate (Mannigfaltigkeit), a cărui trăsătură esențială este că în el definiția unui loc se reduce la definiția de un anumit număr de mărimi, în acest caz trei Conceptul de "varietate" este conceptul general pe care Riemann a considerat necesar să-l găsească pentru a defini conceptul de spațiu ' Am găsit conceptul de diversitate în trei dimensiuni, dar nu este greu de generalizat Din geometria analitică se știe că poate exista o varietate de o dimensiune, ca de exemplu o linie (pe care se determină poziția unui punct cu ajutorul unei mărimi), o varietate de două dimensiuni și anume o suprafață pe care se determină poziția unui punct cu ajutorul a două mărimi și o varietate de trei dimensiuni, ca un corp Prin urmare, putem lua acest concept în sensul cel mai generalizat, și să spunem că există o varietate z-fold în care determinarea unui loc se reduce la determinarea valorilor /z Ca urmare a acestui fapt, o varietate de n ori este conceptul general sub care conceptul de spațiu poate fi subsumat; Varietatea n-multiple este acel concept generic în raport cu care conceptul de spațiu este o specie Există două tipuri de varietăți, și anume varietăți continue și varietăți discrete Prin varietăți

discrete, Riemann înțelege numerele, deoarece în ele trecerea de la un număr la altul se dovedește a fi discretă, discontinuă; în diversitatea spațială, trecerea de la un element la altul se dovedește a fi continuă "Soiurile discrete sunt extrem de frecvente, în timp ce nu există exemple pentru o varietate continuă în viața de zi cu zi, astfel încât locurile obiectelor sensibile și culorile sunt singurele concepte simple, metoda de determinare care formează multe Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV o varietate multiplu extinsă Ocaziile mai frecvente de formare și dezvoltare a acestor concepte se regăsesc în matematica superioară " În consecință, după Riemann, există încă multe feluri de varietăți continue, dar numai că nu au un caracter concret; doar spațiul și sistemul de culori au aceasta din urma După ce am descoperit astfel că spațiul este o varietate extinsă prin multipli, ar trebui să luăm în considerare mai îndeaproape ce alte atribute ar putea fi atribuite varietăților Avem nevoie de aceasta pentru a găsi un punct de vedere din care să comparăm diverse varietăți asemănătoare spațiului, deoarece, după cum am văzut, pot exista varietăți care nu sunt spații Pentru a clarifica acest lucru, Riemann introduce conceptul de "relații dimensionale interne" (Inner Massverhältnisse) Prin aceasta el vrea să spună următoarele Putem considera orice varietate din două puncte de vedere, și anume din punctul de vedere al numărului de extensii, (Dimensionen), (adică soiul dat are dimensiuni una, două, trei etc) și din punct de vedere de vedere al "relațiilor dimensionale interne Relațiile dimensionale interne, printre altele, determină dacă procesul de măsurare este posibil Nu orice varietate admite măsurarea, deoarece pentru aceasta aceasta din urmă trebuie să aibă anumite condiții De fapt, pentru a măsura lucrurile , este necesar să le compar Am nevoie ca acestea să se suprapună între ele, iar pentru aceasta, la rândul lor, este necesar ca cantitățile să fie independente de loc, adică ca "orice cantitate să nu se schimbe atunci când este transferată dintr-un loc la altul" Această condiție nu este deloc o presupunere care este de la sine înțeles, deoarece este de imaginat că s-ar putea să nu fie îndeplinită Îndeplinirea acestei condiții depinde de Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII din relaţiile dimensionale interne, pe care le vom lua în considerare imediat Astfel, trebuie să admitem că există varietăți în care măsurarea poate fi efectuată și există varietăți în care măsurarea este imposibilă Riemann trebuia să găsească o trăsătură analitică pentru o astfel de distincție și a găsit-o tocmai în conceptul de "măsură de curbură" Pentru a înțelege gândirea lui Riemann, ar trebui să fiți atenți la următoarele Riemann trebuie să găsească acele semne prin care spațiul, această varietate triplu extinsă, diferă de alte varietăți În acest scop, Riemann studiază un anumit tip de varietăți El este cel care ia o varietate sau o suprafață dublu extinsă dată în mod concret și investighează modul în care diferă între ele El propune să transfere aceste distincții la varietățile de n-dimensiuni Această întrebare a fost investigată în vremea lui de Gauss, care a constatat că suprafețele diferă unele de altele tocmai prin "măsura curburii" *)) Să explicăm ce este o măsură a curburii Conceptul general de curbură este următorul Considerăm o linie curbă, de exemplu un cerc, cu cât este mai curbat sau având o curbură mai mare, cu atât se abate mai mult de la o linie dreaptă sau de la un arc de cerc Este ușor de înțeles că această abatere va fi cu atât mai mare, cu atât raza cercului este mai mică, adică această cantitate va fi invers proporțională cu raza și, prin urmare, este de obicei notă cu unitatea împărțită la rază Pentru fiecare curbă, se poate găsi un cerc a cărui curbură va fi egală cu

curbura curbei într-un punct dat Raza unui astfel de cerc se numește raza de curbură În plus, se face o distincție între curbura totală àytu a cercului și curbura medie a acestuia Curbura medie a arcului este raportul dintre unghiul format de tangentele trase la capetele arcului și lungimea arcului De aici se poate obține o definiție a curburii unei curbe într-un punct dat, și anume este "curbura medie a unui element de curbă care începe dintr-un punct dat" Este ușor să trecem de la aceste definiții ale curburii unei curbe într-un plan la definițiile curburii suprafețelor Și aici curbura este posibilă și, în plus, este diferită pentru un punct sau altul Rețineți că linia trasată prin punctul de contact este perpendiculară pe Biblioteca "Runivers" S G CHELPANOV Dar ce este curbura, suprafețele? Uneori s-a înțeles că înseamnă curbură reală, dar în realitate acest lucru este greșit Când vorbim de curbura unei suprafețe, vorbim despre o expresie analitică care are doar o relație simbolică cu curbura obișnuită Pentru noi, în conceptul de curbură a suprafețelor, pare important doar că suprafețele pot fi împărțite în trei clase în raport cu curbura lor Exista suprafete cu curbura pozitiva (ex bila); suprafețe cu curbură negativă (de exemplu, o pseudosferă) și suprafețe cu curbură zero - o suprafață plană, suprafața unui con, un cilindru) Astfel suprafețele sau colectoarele de două dimensiuni sunt împărțite în trei clase Suprafețele diferă una de cealaltă prin aceea că dacă această măsură a curburii este aceeași pentru toate părțile de lângă planul tangent se numește linie normală la suprafață Desenați o linie normală printr-un punct dat de pe suprafață Să tragem prin această linie în toate direcțiile planului Aceste planuri vor intersecta suprafața în curbe care diverg în toate direcțiile de la punctul luat Dacă determinăm razele de curbură ale fiecărei curbe într-un punct dat, atunci se va forma conceptul de curbură a suprafeței într-un punct dat Între razele de curbură există două astfel, dintre care una va fi întotdeauna mai mare decât toate, iar cealaltă mai mică decât toate Aceste raze de curbură sunt numite principale, la fel ca secțiunile corespunzătoare ale Planului secțiunilor principale, adică secțiunile, în care curbura curbelor este cea mai mică și cea mai mare, sunt întotdeauna înclinate în unghi drept Există întotdeauna două secțiuni reciproc perpendiculare, una cu cea mai mare și cealaltă cu cea mai mică curbură Curbura suprafeței într-un punct dat este egală cu produsul curburelor secțiunilor principale Pentru a determina curbura uneia sau alteia suprafețe, Gauss propune să compare liniile trasate pe suprafața de determinat cu liniile trasate pe suprafața unei mingi a cărei rază este egală cu unitatea El numește în mod corespunzător astfel de puncte pe suprafața dată și pe suprafața mingii, ale căror normale sunt reciproc paralele Fiecărui punct al suprafeței îi corespunde în acest sens propriul punct de pe minge; fiecare linie trasată pe o suprafață dată corespunde propriei linii de pe minge Rezultă că dacă trasăm un contur închis pe suprafață, atunci acesta va corespunde propriului său contur închis pe suprafața mingii, care se obține dacă trasăm normale paralele cu normalele trasate în punctele conturului suprafeței Datorită existenței Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII din ea, sau într-o parte această măsură va fi una, iar în cealaltă parte alta În primul caz, ei spun că măsura curburii suprafeței este o valoare constantă, în al doilea caz, valoarea nu este constantă Această distincție între curbura constantă și curbura neconstantă este de mare importanță pentru noi, deoarece cutare sau cutare măsură a curburii determină așa-numita mobilitate liberă, care la rândul ei este o condiție necesară pentru măsurare Și anume, dacă măsura curburii unei

suprafețe este constantă, adică, dacă măsura curburii în orice punct este egală cu măsurile curburii oricărui alt punct, atunci este posibilă deplasarea figurii în orice direcție pe ea, în timp ce aceasta din urmă nu este supusă nicio modificare, i e nu sunt supuse compresiei sau expansiunii Pe o astfel de suprafață, dacă o astfel de corespondență este posibilă, se poate determina curbura medie a suprafeței date; este exact egal cu raportul dintre aria conturului menționat de pe minge și aria conturului de pe suprafața dată Prin curbura unei suprafețe într-un punct dat, Gauss a numit curbura medie a unui element infinit de mic al suprafeței din jurul punctului dat În această definiție a curburii unei suprafețe găsim cel mai bun principiu pentru clasificarea suprafețelor Există trei tipuri de suprafețe Suprafețe de curbură pozitivă în care razele principale de curbură sunt fie pozitive, fie ambele negative În acest caz, principalele secțiuni normale sunt rotite de concavitățile lor într-o direcție Aceasta include de ex suprafata mingii Suprafețe cu curbură negativă, în care una dintre razele principale de curbură este pozitivă, iar cealaltă este negativă În acest caz, principalele secțiuni normale sunt întoarse de concavități în direcții diferite Dacă suprafața are o curbură negativă în toate punctele sale, atunci se numește în formă de șa, deoarece în fiecare dintre punctele sale are forma unei șei, ale cărei raze principale sunt rotite în direcții opuse Ca exemplu de suprafețe cu curbură negativă, este de obicei dată suprafața unei pseudosfere Suprafețe cu curbură zero, dacă una dintre razele de curbură este egală cu infinitul În acest caz, produsul lor este egal cu Aceasta include o suprafață plană, suprafața unui cilindru și un con Razele principale ale unei suprafețe plane sunt ambele egale cu infinitul (Vezi Detone Ghid pentru studiul matematicii superioare pp et al ; et Vashchenko-Zakharchenko, op cit id) Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV combinație și, ca urmare, măsurare Această idee ar putea fi clarificată cu ajutorul exemplului următor Pe suprafețele cu o măsură constantă de curbură, de exemplu, pe suprafața unei mingi, o figură reprezentată într-o parte a acesteia poate fi deplasată fără compresie și întindere în orice altă parte, în timp ce pe suprafețe cu o curbură neconstantă, pt de exemplu, pe suprafața unui elipsoid, aceeași figură, reprezentată într-o parte, nu poate fi mutată în altă parte fără a fi supusă la compresiune și întindere Astfel , se poate spune că pe suprafețele cu o măsură constantă a curburii, mișcarea liberă este posibilă, în timp ce pe suprafețele cu o măsură neconstantă a curburii, o astfel de mișcare este imposibilă; iar dacă mișcarea liberă este imposibilă, atunci măsurarea este imposibilă Astfel, există suprafețe cu un grad de curbură constant și variabil Dar, deoarece suprafețele sunt varietăți, atunci, generalizând, putem spune în general că există varietăți cu o măsură constantă și variabilă a curburii Varietățile cu o măsură constantă a curburii sunt la rândul lor divizibile cu acelea în care mărimea acesteia din urmă este pozitivă sau negativă sau zero Acum întrebarea este, care este spațiul nostru? Este, după cum am văzut, un caz special de varietate și tocmai acesta este o varietate extinsă în trei exemplare Dar întrebarea cu privire la măsura curburii sale se dovedește a fi nedefinită Acesta din urmă poate fi atât variabil, cât și constant, în ultimul caz fie pozitiv, fie negativ, fie zero Prin urmare, trebuie definit Dar întrucât această proprietate nu poate fi dedusă din conceptele generale de mărime, ea trebuie determinată tocmai din experiență, acele proprietăți prin care spațiul diferă de alte varietăți triplu extinse pot fi determinate din experiență Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII

Astfel, este clar că întrebarea ce măsură a curburii este inerentă spațiului nostru poate fi rezolvată doar cu ajutorul experienței Prin aceasta din urmă putem decide dacă măsura curburii spațiului nostru va fi o mărime constantă sau variabilă, pozitivă, negativă sau zero Riemann rezolvă această întrebare în sensul că măsura curburii spațiului nostru are o valoare constantă, iar în dovada acestui lucru citează următoarele considerații "Dacă presupunem", spune el, "că corpurile există independent de poziția lor în spațiu, atunci măsura curburii spațiului este constantă peste tot și apoi rezultă din măsurătorile astronomice că nu diferă de zero" Adică, dacă o suprafață liberă este posibilă, atunci spațiul nostru are o măsură constantă a curburii, pe de altă parte, din astronomie știm că suma unghiurilor dintr-un triunghi nu diferă de două drepte, în continuare măsura curburii spațiului nostru este egală cu zero Dacă suma unghiurilor din triunghiul specificat ar fi mai mică de d, atunci măsura de curbură ar fi negativă, iar dacă ar fi mai mare de d, atunci măsura de curbură ar fi o valoare pozitivă Astfel, la Riemann găsim o îndoială cu privire la adevăratele proprietăți ale spațiului nostru, și anume, în opinia sa, se dovedește a fi nedeterminată care este măsura curburii spațiului nostru și, prin urmare, desigur, apare o îndoială cu privire la dacă este posibil să aplicăm geometria euclidiană spațiului nostru Acest lucru este exprimat în cerința lui Riemann ca relațiile dimensionale ale spațiului nostru să fie determinate empiric "Din recunoașterea necesității pentru a determina proprietățile spațiului nostru din experiență, spune Riemann, se naște sarcina de a găsi cele mai simple Fapte din care pot fi determinate relațiile dimensionale ale spațiului, sarcină care, prin însăși natura lucrurilor, nu poate fi determinată pe deplin Biblioteca "Runivers" G CHELPANOV este împărțit, deoarece se pot lua mai multe sisteme de Fapte simple suficiente pentru a determina relațiile dimensionale ale spațiului În scopul real, cel mai important lucru este sistemul pe care Euclid l-a pus la bază Aceste Fapte, ca toate Faptele, nu sunt necesare, ci au doar certitudine empirică, sunt ipoteze, deci se poate investiga probabilitatea lor, care este foarte mare în limitele observației Riemann înseamnă prin aceasta că nu știm ce proprietăți are spațiul de fapt Se pot face diverse ipoteze în acest sens Cea mai probabilă este presupunerea geometriei euclidiene, dar este și doar o presupunere și are un caracter ipotetic Există o altă concluzie, care în sistemul lui Riemann este de mare importanță deoarece arată încă o dată că, potrivit lui Riemann, adevăratele proprietăți ale spațiului nostru nu ne sunt cunoscute, așa că putem face presupuneri, care, desigur, se abat de la ipoteze euclidiene uzuale Toată geometria euclidiană este construită pe presupunerea că "o linie dreaptă este infinită", dar conceptul de linie dreaptă nu implică neapărat că trebuie să fie infinită În consecință, nimic nu ne împiedică să recunoaștem că este finită "Infinitul spațiului", spune Riemann, "are o certitudine empirică mai mare decât a avut-o vreodată orice experiență externă Dar infinitul nu decurge în niciun fel de aici, dimpotrivă, dacă presupunem independența corpurilor față de locul pe care îl ocupă, adică dacă atribuim spațiului o măsură constantă a curburii, atunci spațiul ar fi necesar desigur, atâta timp cât această măsură a curburii avea o valoare pozitivă, oricât de mică ar fi aceasta Apoi, continuând cea mai scurtă linie aflată într-un element al suprafeței, obținem o suprafață infinită de curbură pozitivă, Biblioteca "Runivers" NEOGEOMETRIA ȘI SEMIFICAȚIA EI PENTRU TEORIA CUNOAȘTERII i e suprafață, care într-o varietate plată triplu extinsă ar lua forma unei suprafețe sferice și care, în consecință, este

finită" ') Atunci am avea o varietate sau spațiu foarte special, care se numește de obicei riemannian; spre deosebire de euclidian , se mai numește și finit Riemann a ajuns teoretic la concluzia că este posibilă o altă varietate, care este diferită de cea euclidiană, are o măsură constantă a curburii și care este finită Astfel, lucrul cel mai esențial în teoria lui Riemann este următorul Spațiul nu este ceva sui generis, ceva ce nu poate fi comparat cu nimic Dimpotrivă, este o varietate și, ca atare, reprezintă doar un anumit tip de varietăți în general De aici rezultă că, dacă spațiul este pur și simplu o varietate, atunci poate exista un spațiu nu numai de trei ori extins, ci, în general, η-fold extins și, în egală măsură, având o altă măsură de curbură în comparație cu cea care aparține spațiului nostru De asemenea, rezultă din aceasta că nu putem decât să stabilim empiric mai îndeaproape proprietatea spațiului nostru, și anume dacă are sau nu o măsură constantă a curburii și, prin urmare, toate axiomele noastre geometrice au un caracter empiric, ipotetic (Va urma) G Chelpanov *) Pe bazele geometriei Kazanului Colectie p - Biblioteca "Runivers" Din viaţa şcolilor superioare ale Imperiului Roman Începutul învățământului superior în Europa este de obicei atribuit jumătății secolului al V-lea î Hr , când în diverse locuri ale lumii grecești au apărut profesori publici ai începuturilor filozofiei și oratoriei, care se numeau sofiști Sofiştii sunt consideraţi primii profesori din istoria ştiinţelor superioare, întrucât ascultătorii lor sunt primii studenţi Cursurile lor erau gratuite și stăteau în afara oricărei relații cu statul Ei s-au stabilit acolo unde erau solicitați și unde le urma cea mai bună recoltă în ceea ce privește câștigul material și gloria De aceea, sofistilor le placea sa schimbe locurile activitatii lor, ducand o viata ratacitoare si nelinistita Predarea lor a luat forma unor prelegeri publice separate și a unor cursuri sistematice, a căror trecere era deja condiționată de o plată bănească, pe care au introdus-o pentru prima dată în practica învățăturii superioare a vechilor După ce au stârnit cu laturile lor negative controversa dintre Socrate și Platon, sofiștii au avut o influență semnificativă asupra dezvoltării ulterioare a filosofiei în alte direcții; dar cu cât semnificația lor a rămas mai puternică în știința retoricii, care a devenit unul dintre cei mai importanți factori în învățământul superior al lumii antice În secolul IV î Hr , după moartea lui Socrate, s-au format treptat școlile filozofice, alegând Atena ca centru principal Academii, școli ale savanților atenieni Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Peripateticii , tribunele și grădinile lui Epicur de după, atrag ascultători din toate părțile lumii antice - și la un moment dat numărul studenților atenieni trebuie să fi atins proporții considerabile, judecând după faptul că un singur Teofrastus, succesorul imediat al lui Aristotel, un auditoriu de până la de persoane'), este o cifră cu care orice filosof din alte ţări şi din alte vremuri cu greu s-ar putea lăuda Școlile de filozofie, care au îmbrățișat o întreagă enciclopedie de învățături, și școlile de oratorie, apărute din inițiativă privată, au rămas instituții private pe toată durata existenței republicilor grecești Învățământul superior al tinerelor generații ale statelor grecești nu a fost susținut financiar, cu excepția permisiunii profesorilor de a folosi clădiri publice pentru prelegeri, precum gimnaziile, galeriile acoperite și chiar templele Fără a-și asuma preocupări materiale cu privire la profesorii de științe superioare, guvernele grecești erau mai puțin înclinate să sprijine studenții care erau plasați în condiții materiale dificile cu asistență financiară Cel puțin pentru tot timpul existenței

chiar și a Republicii Ateniene, cea mai luminată dintre restul statelor elene și oferind copiilor soldaților căzuți educație gratuită în institutul efebelor, chiar și în Atena un singur exemplu de mila deosebită a guvernării lor către corpul studenţesc este cunoscută hrană Aceasta a fost la începutul secolului al III-lea î Hr , când un tânăr din Asia Mică a apărut la școala lui Zenon Stoicul din Asia Mică, atât de sărac încât a fost nevoit să-și facă rost de pâine prin munca de noapte, udarea grădinilor și în brutării Areopagul atenian, aflând despre extraordinara diligență științifică a acestui biet om, i-a oferit ajutor în io min a) (aproximativ ruble pentru banii noștri) Dar Zeno *) Diog Laertes λ', , -) Diog Laertes VII, , -¡ Biblioteca "Runivers" I Tsvetaev și-a sfătuit ascultătorul să accepte această alocație, probabil pentru a păstra independența spiritului și a învăța să îndure încercările destinului în tinerețe Trăind pe propriile mijloace timp de aproape cinci secole, școlile filozofice din Atena și-au prețuit independența Prin urmare, când în - î Hr Chr a fost emisă o lege care interzicea filosofilor să preia conducerea unei școli sau să deschidă noi locuri pentru predarea științelor lor fără permisiunea Areopagului și a poporului, filozofii au părăsit Atena Acest eveniment a stârnit apoi o întreagă furtună în oraș, dar filosofii s-au întors abia în anul următor, după distrugerea acestei legi și pedepsirea cetățeanului care a propus-o, amendă de talanți (aprox ii pe rub)) După această experiență, școlile filozofice ateniene, ca și școlile de retorică, și-au trăit propria lor viață, neîngrădită Filosofii și retorii de mai multe ori prestează servicii importante statului și, uneori, li se acordă distincții onorifice Așa, de exemplu, în cinstea lui Zenon, fondatorul școlii stoice, a fost întocmit un decret popular prin care i-a fost acordată o coroană de aur, pe înmormântarea sa și pe un monument funerar al lui pe cheltuiala statului Textul acestui document a fost editat în cei mai respectuoși termeni, cu indicarea meritelor sale de profesor de morală al tinerei generații În semn, cinste, cheile de la porțile orașului au fost așezate în casa lui pentru depozitare I s-a oferit și dreptul de cetățenie ateniană, onoare pe care Zenon, totuși, a refuzat-o, mândru că este cetățean al orașului său natal Kitia de pe insula Cipru) Dar dacă republicile grecești au rămas străine de ideea sprijinului material pentru predarea științelor superioare, atunci guvernul republican al Romei până la începutul secolului I către R, Chr a luat toate măsurile pentru a bloca *) Vezi mai jos, pagina) Diog Laertes V, i, Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM stupa școli filozofice și retorice, alungând cu sârguință pe filozofii și retorii greci care au apărut la Roma și, în acest caz, ducând o luptă deschisă cu înalta societate, care a studiat cu râvnă greaca și a asimilat operele literaturii grecești După ce a permis în sfârșit predarea retoricii grecești și practicarea elocvenței numai în greacă, încă din anul î Hr , când Cicero era deja în al -lea an, a emis, în persoana cenzorilor săi, celebra interzicere tardivă a retoricii latine scoli Cu o asemenea atitudine a guvernului republican roman față de învățământul superior, nu era nimic de gândit la asistența financiară pentru predarea științelor de la stat, până în epoca Imperiului Roman Preocupările legate de sprijinul material pentru prosperitatea științelor superioare și despre distribuirea lor în cele mai largi cercuri posibile ale populației din lumea antică constituie un merit inalienabil al guvernelor monarhice Este permis să ne gândim că Alexandru cel Mare, un elev al strălucitului Aristotel, dacă ar fi fost destinat să aibă o viață mai lungă, ar fi înființat și deschis el însuși celebrul Muzeu

Alexandrian, care a jucat atunci un rol atât de strălucit în istoria învăţământul superior în vremurile care au urmat Dar oricum ar fi, de fapt, începutul furnizării profesorilor de științe cu eliberarea lor de preocupările materiale în rândul grecilor a fost pus în principal la Alexandria în timpul primilor doi Ptolemei'), odată cu înființarea Muzeului și a bibliotecii , când un număr de oameni de știință celebri, acceptați acolo pentru sprijin deplin, au primit o oportunitate nelimitată de a se angaja în știință și) Până acum, întrebarea rămâne nerezolvată, cine a fost fondatorul Muzeului Alexandrian, dacă Ptolemeu Lagi sau fiul său Ptolemeu Philadelphus Vezi argumentul pentru primul în Parthey, Das Alexandrinisches Muséum (Beri), p ; Real-Enciclop al lui Baumstark Pauly Muzeul sv Dar oricum ar fi, această instituție urma să fie pe deplin organizată sub Ptolemeu Philadelphus Partey este înclinat să-l considere pe primul Ptolemeu drept constructorul clădirii Muséum, íür den Erbauer Muséums Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" ··· și TSVETAEV invata-l altora Școala superioară, care s-a dezvoltat ulterior aici, cu catedre de filologie, retorică, filozofie și matematică, a devenit pentru multă vreme unul dintre cele mai proeminente centre de învățământ superior din întreaga lume antică De mare faimă s-a bucurat și școala de medicină din Alexandria Odată cu supunerea regatului Ptolemeilor puterii romane, împărații romani și-au asumat rolul de patroni ai Musaeus, și poate că aici și din Attalides din Pergam au trasat un model pentru acele binecuvântări ale iluminării superioare, care glorificau amintirea lui multe dintre ele în istorie ■ Începând cu Iulius Cezar, conducătorii romani nu au încetat să îmbunătățească viața școlilor de pe tot cuprinsul imperiului, sporindu-le numărul și ridicând, în măsura posibilităților și împrejurărilor, poziția materială și morală a clasei didactice Unii dintre ei acordă o indemnizație financiară cadrelor didactice de la trezoreria statului; alții le acordă drepturi și privilegii de a fi eliberați de diferitele îndatoriri ale statului, oferindu-le aceste măsuri liniștea necesară desfășurării lucrărilor științifice; încă alții îi protejează de arbitrariul autorităților municipale în materie de remunerare materială; încă alții își fac grija să înființeze noi sau să mențină școli vechi, atât la Roma, cât și în toate provinciile Unul dintre împărați ia la inimă interesele studenților săraci, acordându-le indemnizații pentru educația lor Se creează universități guvernamentale la Atena, Roma, Constantinopol, se deschide o facultate de drept în orașul fenician Berita; se înființează o întreagă rețea de școli superioare în estul Greciei și în partea de vest a imperiului, în Spania, Galia și chiar până în Marea Britanie Această serie de griji imperiale ni se dezvăluie din următoarele măsuri referitoare la profesori, școli și elevi Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM eu Să începem cu întrebări referitoare la clasa de predare Atâta timp cât predarea științelor superioare era o chestiune privată, autoritățile statului nu s-au referit de obicei la problema ocupării posturilor vacante de profesori sau profesori În acest caz, școlile au condus singure La moartea unui reprezentant al filozofilor atenieni, următorul cărturar îi lua locul fie prin numirea defunctului, fie prin alegerea membrilor școlii, adesea dintre persoanele indicate în testamentul spiritual de fostul cărturar *) Dar o altă ordine avea să vină când guvernele au luat interesele învățământului superior sub protecția lor specială și au început să-i acorde asistență materială În primul rând, acest lucru urma să se întâmple în Alexandria odată cu înființarea Muzeului, ai cărui membri erau deja aleși și numiți de puterea regală Exemplul lui

Ptolemei ar putea servi aici ca model pentru împărații romani Vespasian, primul suveran care a atribuit salarii din vistieria statului profesorilor de retorică greacă și latină din Roma), a fost, probabil, primul dintre împărații care a numit el însuși profesori ai acestor științe plătiți în acest fel Există dovezi ale lui Adrian că acest împărat a concediat cu distincție și bună remunerație profesori care s-au dovedit a fi bătrâni sau) miercuri testamente spirituale ale filozofilor pe această temă, culese de la Diogenes Laertsky în Zumpt, Über den Bestand der philosophischen Schulen în Atena und die Succession der Scholarchen în Abhandl der kohnigl Akad der Wissensch Aus dem Jahre (Berlin) Philol u istoric Abhandl pp și urm și o carte separată (Berlin), p și urm Mai jos citām ediția separată pe tot parcursul) Setați Vesp Mier mai jos, p * Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV din alt motiv, neputând să-și continue munca ') Și dacă în acest fel acest suveran s-a ocupat cu demiterea profesorilor, atunci ar fi trebuit să se gândească că ar fi trebuit să fie în egală măsură interesat de plasarea lor în serviciu De asemenea, se știe că Marcus Aurelius, la înființarea universității din Atena, a numit el însuși profesori de elocvență, lăsând catedra de filozofie fostului său mentor, cunoscut orator și lider al tineretului în știința elocvenței, diplomat de seamă și celebru pentru colosala sa filantropie yami lui Herodes Atticus) Acesta din urma, astfel, a primit prin aceasta, parca, postul de administrator al Universitatii din Atena) Practica ulterioară arată că, deși au existat cazuri izolate de numire a profesorilor exclusiv de către puterea imperială), fără alte formalități; dar de obicei primirea departamentului guvernamental era precedată de un concurs, care avea loc în prezența judecătorilor aleși, dintre cei mai buni, mai luminați cetățeni În cazuri mai importante, el a prezidat în orașele de provincie, în timp ce reprezentantul puterii imperiale, proconsulul regiunii Aici absolvenții pentru titlul de profesor oficial trebuiau să-și dovedească abilitățile și cunoștințele în fața lor) spartan Hadrian ib mier mai jos, p) Dion Kass LXXI, Philostratus Βίοι σοφιστών C, cap ; cap io,) Mai târziu, îndatoririle mandatarului Universității din Atena au trecut la proconsulul Ahaia Au fost la testarea și alegerea profesorilor și în cea mai înaltă instanță a universității, în special în tulburările studenților, care nu erau neobișnuite, în special în secolul al IV-lea, cu disoluția corporațiilor studențești, rivalitatea și ostilitatea profesorilor între ei În astfel de cazuri, mandatarul avea un drept foarte larg de a pedepsi studenții vinovați, a expulzat profesorii din oraș, le-a demis din serviciu sau le-a interzis pentru o anumită perioadă de timp să predea Mandatarul era persoana împăratului și împotriva lui nu era posibilă nicio cale de atac *) Decretul Philostratus op II Cap , , cap jo, eu mier mai jos este cazul numirii lui Eumeniu în orașul Augustodun, p și urm Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM rivali Concurenților li s-au adresat întrebări de rezolvat și au sugerat subiecte pentru discursuri, care au fost rostite fie după pregătire, fie imediat improvizate Dacă, în același timp, între judecători s-au ivit neînțelegeri iremediabile cu privire la meritele candidaților, proconsul a raportat împăratului chestiunea și i-a cerut decizia *) Beneficiile materiale și faima profesorului guvernamental au devenit ulterior atât de importante în ochii comunității didactice, încât înlocuirea catedrei a devenit un eveniment care a absorbit interesele nu numai ale lumii învățate, ci și ale locuitorilor orașului În cazuri mai importante, campania electorală a îmbrățișat pe toată lumea, creând partide puternice și acerbe Acest

lucru trebuie spus în special despre un oraș atât de exclusiv academic precum Atena Firește, se pune întrebarea de unde, din ce mediu au apărut concurenții pentru profesori Pepiniera candidaților în acest caz au fost asistenți profesorali și profesori particulari de științe superioare sau privatdocenți Complexitatea și varietatea îndatoririlor i-au forțat pe profesori, care erau celebri și adunau un public numeros, să aibă alături de ei asistenți (ιϊρο'σχολος, subdoctor)) Aceștia erau de obicei foștii lor studenți, mai apropiați, iubiți, care au avansat în știință Ei au luat asupra lor toate grijile exterioare, ferindu-l pe profesor de tot ce putea tulbura cursul studiilor sale stiintifice si didactice; au îndepărtat de la el necazurile şi fleacurile vieţii practice Ei au supravegheat publicul, studenții, i-au încurajat pe cei mai leneși să se angajeze în știință și i-au alungat pe ispite și seducătoare la rău Citeam scrisori către profesori;) Vezi Lukian Ευνούχος Această scenă a alegerii celui de-al doilea Peripatetic pentru Athin în detaliu a fost transferat de noi la Russk Știri " cartea III, p și urm ■) miercuri Ausonii Commem Profesorum Burdigalensium XXII Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV le servesc ca secretari, ii insotesc atunci cand este necesar sa se prezinte in fata celor mai inalte autoritati Ei urmăresc scrierile și discursurile publicate în lume, corespondența și păstrarea acestora Ei parcurg cu studenții părțile mai simple, elementare ale cursului Într-un cuvânt sunt totul pentru bătrânul profesor*) Desigur, acești oameni, foarte familiarizați cu lumea academică, atât în cercul profesorilor, cât și în rândurile studenților lor, trăiau în speranța de a deveni ei înșiși profesori în viitor De obicei, au început cu experimente în predarea privată pe propriul risc, în postura de profesori particulari) Soarta lor ulterioară a depins de succesul acestei învățături, deoarece persoanei care s-a declarat talent de lector și a pregătit studenți marcanți) a fost în mod firesc preferată la alegerea unui profesor față de concurenții care nu aveau acest avantaj Dar așteptarea rândului lor era uneori foarte lungă, pentru că profesorii aveau obiceiul să rămână în catedră până la moarte, iar mulți dintre ei trăiau mult timp Așadar, Aspasie de Ravenna, care a învățat elocvența la Roma (sfârșitul și începutul secolului al III-lea d Hr) în tinerețe cu mare succes, la bătrânețe a stârnit reproșuri că nu a vrut să renunțe la departamentul său la alți) Rhetor secolul al IV-lea Julian a predat la Atena la o vârstă înaintată până când (*) La retorul antiohian din secolul al IV-lea după R Chr Au fost doi astfel de ajutoare necesare în succesiune, Maximus și Thalassius Vezi semnificația lor pentru acest profesor Sievers, Das Leben d Libanius, p) Această poziție, ca orice întreprindere privată, a fost dificilă pentru mulți la început Prin urmare, Libanius, având la început doar ascultători în Antiohia , a mutat sala într-un loc mai proeminent din piața orașului Și acest truc i-a servit bine beneficiu Vezi Libami sophistae orariones et declamationes T I, p şi urm conform ed Reiske) Philostratus Βίοι σοφ II, cap J > despre absența acestei afecțiuni) Philostratus (decret op II, cap , -) vorbește despre numeroasele sale călătorii în diferite țări în alaiul împăratului Septimius Severus și în gradul de șef al biroului său Este evident că fie s-a întors la amvon, fie l-a ținut în spatele lui în serviciul judiciar Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM moartea însăși, iar iubitul său elev Proeresius i-a devenit succesorul în catedră când avea peste șaizeci de ani *) Durata acestui gen de așteptări din partea profesorilor privați a fost poate unul dintre motivele importante ale luptei acerbe care a urmat asupra departamentelor oficiale S-a

întâmplat ca concurenții să folosească tot felul de mijloace, fără a le exclude pe cele care, din punct de vedere moral, nu puteau fi sub nicio formă justificate S-au stârnit pasiunile studenților, s-a stârnit agitație în rândul cetățenilor, iar autoritățile implicate în alegerea profesorului au fost mituite cu bani și pe alte căi; cine splendide erau oferite de rivali, uneori în circumstanțe excepționale și imorale În rândurile solicitanților la catedră, alături de persoane demne, erau strânși oameni care se distingeau doar prin ambiție, care nu își dovedeau capacitatea juridică prin activități anterioare sau erau cunoscuți pentru temperamentul prost Au fost printre profesori privați, alături de adevărații miniștri ai științei, și oameni decăzuți moral, oameni beți și capabili să declame chiar și în fața publicului tavernelor și vinoteca) Un privat - asistent universitar surprinde prin perseverența sa în căutarea unui departament, neavând drepturi de a face acest lucru și propunându-și în zadar de multe ori candidatura fără speranță) Un altul, la fel de nefericit, începe o ceartă amară la Atena cu șeful profesorilor de elocvență din același oraș, Herodes Atticus, și cu atât mai probabil își pierde campania, cu atât cel din urmă, odată cu înființarea departamentelor guvernamentale de către studentul său Marcus Aurelius, a devenit, parcă, un administrator al şcolii superioare ateniene) • !) Evnapii Βίοι φιλοσόφων καί σοφιστών-ϋροαφέσιος, p și urm conform ed Boissonade-Didot Clinton, Fasti Rom eu p , ,) Philostratus Βίοι σοφ Π, зз, : sofistul Aurelius din Ionia) În același loc: un anume Cassius, care a studiat în Ionia) propriul său decret op II, , i- Mai târziu, însă, această Filagra a câștigat catedra de retorică grecească la Roma Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV Cea mai bună ilustrare a intrigilor și tulburărilor sociale care uneori au însoțit alegerile profesorale sunt circumstanțele alegerii unui succesor al retorului Iulian la Atena, aproximativ în - d Hr Acest profesor, care era foarte faimos, a trăit, după cum s-a menționat mai sus, până la o vârstă înaintată și nu a părăsit catedra până la moartea sa și, prin urmare, trebuie să ne gândim, întrebarea s-a ridicat mult timp atât în rândul studenților, cât și în rândul profesorilor privați cu privire la cine avea să-i ocupe proeminenta sa profesie locul Și de îndată ce a murit, întreg orașul și toți studenții atenieni au intrat într-o mișcare puternică O întreagă galaxie de studenți absolvenți și merituoși, și cei care nu aveau nici merite științifice, nici de predare, s-au prezentat, iar când aceștia din urmă, conform obiceiului, au fost eliminați de o comisie de judecători, tot au rămas până la șase concurenți, între pe care trebuia rezolvată disputa aprinsă Cel mai proeminent dintre ei a fost Proeresius, "un originar din Armenia romană, care fusese multă vreme elevul preferat al lui Iulian Fiu al unei familii nobile, dar sărace, creștin de credință, plin de o curiozitate extraordinară, a studiat elocvența și disciplinele înrudite, mai întâi la Antiohia și apoi la Atena Ajuns aici, la vârsta de vreo de ani, fără niciun mijloc, a îndurat, împreună cu prietenul său Hephaestion, o sărăcie cumplită Toate posesiunile lor constau în niște pături ponosite și o pereche de paltoane, un himation și o mantie de student Trebuiau să asculte pe rând prelegeri; azi a iesit unul, maine altul Întors de la o prelegere, i-a comunicat notele sale unui tovarăș care stătea acasă și făcea lectură liberă și exerciții declamative Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Această energie extraordinară a atras atenția profesorului Julian, care era originar din Cappadocia, o țară apropiată de Armenia I-a atras pe săraci mai aproape de el și de atunci s-a atașat de pro-erezie Acest tânăr de statură colosală, impunător,

puternic, orator foarte înzestrat, dibăceal și duh, vânător, cu puterea lui, să lupte pentru gloria corporației și a profesorului său, a luat curând o poziție de comandă printre camarazii săi Dintr-un student, el, conform obiceiului academic, a devenit la rândul său un asistent al profesorului său și, prin urmare, studenții acestuia din urmă timp de mulți ani au fost nevoiți să-l privească drept singurul succesor al lui Julian Însuși profesorul a sperat în acest lucru, transferându-i înainte de moarte atât casa lui, cât și eleganta sa sală de marmură Proheresia a fost susținută acum de toți tinerii studenți veniți din țările pontice, precum și de băștinașii din Armenia, Capadocia, Bitinia și toată partea de vest a Asiei Mici și majoritatea egiptenilor Prietenul său Hephaestion s-a abținut de la orice competiție cu el, părăsind orașul în sine în acest scop Dar cu atât mai puternic au ieșit împotriva lui alți rivali, fiecare cu propriul său grup de studenți și orășeni Studenții arabi au fost luptători pentru conaționalul lor Privatdozent DioFant, sirieni, fenicieni și rezidenți ai regiunilor limitrofe - pentru Epifz-niya, originar din Siria Partidele s-au luptat cu cea mai puternică și incredibilă amărăciune Dușmanii Proheresiei au folosit bani, cheltuieli mari pentru băuturi răcoritoare și, se pare, chiar și pentru mită În același timp, întreg orașul s-a ridicat, după cum se spune, în picioare, iar dezordinea care a apărut a ajuns la un asemenea grad, încât Proheresius nu numai că nu a primit de data aceasta catedra, ci, ca cauză a necazurilor urbane și academice , a fost alungat din Atena de proconsulul roman Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV Îndurând sărăcia, Proeresius a fost nevoit să aștepte zile mai bune, care, din fericire pentru el, nu au întârziat să vină S-a întâmplat că a fost rechemat proconsulul Ahaiei, care-l condamnase, iar în locul lui a fost numit altul, un om de cele mai bune principii morale, pov și imparțial Între timp, prin eforturile unui prieten, s-a obținut permisiunea imperială pentru ca Proeresius să se întoarcă la Atena Și odată cu aceasta, lupta anterioară pentru departamentul încă vacant a izbucnit Noul proconsul al Ahaiei, mutandu-se cu această ocazie de la reședința obișnuită din Corint la Atena, a condus afacerea cu o atenție și discreție deosebite Când rivalii adunați și-au ținut discursurile pe teme date în prealabil, proconsulul le-a cerut discursuri - improvizate Toți ceilalți au refuzat această propunere neașteptată, referindu-se la faptul că aparțin numărului acelor vorbitori care "nu-și aruncă discursurile și vorbesc numai bine gândit"') "Dușmanii vădiți și mai ales cei care l-au deranjat cu lor ostilitate Proheresius a cerut pentru sine doi dintre cei mai buni, cei mai rapizi în muncă, Cărturari oficiali, și că nimeni nu-l aplauda Cărturarii stăteau lângă el și cu greu puteau să țină pasul cu fluxul de vorbire curgătoare Oratorul a vorbit mult timp în o direcție, apoi b , întorcând întreaga întrebare în sens invers, el, după obiceiul vechilor sofiști, a rostit un nou discurs, rupând vechile poziții și apărând pe cele diametral opuse *) Собств ух еиси a 'emoynts, dar a ¿xrfoynts y Евяапия Vieţile filozofilor şi ofiştilor str Boissonade-Didot Biblioteca Runivers DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM către cărturari, le-a poruncit să-l urmeze după însemnările lor, iar apoi și-a repetat întregul discurs, în ambele părți, fără ezitare, parcă cuvânt cu cuvânt Această primire neașteptată a făcut o adevărată senzație în adunare Interzicerea proconsulului a fost uitată, iar audiența (θέατρον), în care a avut loc această încercare, a răsunat cu aplauze și strigăte nesfârșite Publicul s-a repezit să-l îmbrățișeze și să-l sărute pe vorbitor, chiar și pe brațele și picioarele lui Acum l-au aplaudat și foștii săi dușmani

Însuşi proconsul şi alaiul său, împreună cu restul publicului, l-au însoţit pe Proeresius în alaiul solemn aranjat pentru el cu această ocazie) În tot Imperiul Roman erau puține departamente care erau plătite din vistieria statului; de regulă, profesorii oficiali și-au primit sprijinul din fondurile orașului În acest caz, alegerea lor, după testarea cuvenită, depindea în orașele mici de decizia comunității), în municipiile din consiliul orașului (ordo decurionum), în capitalele, Roma și Constantinopol, acestea erau stabilite printr-un decret special a senatului) senatul si decurionii au demisionat, daca activitatile lor nu corespundeau sperantelor puse in ei Dar împărații, care, în principiu, aveau putere asupra școlilor întreținute pe cheltuiala orașelor, și-au arătat din când în când voința și aici În anul după R Chr Constantius Chlorus, tatăl lui Constantin cel Mare, nu numai că trimite el însuși un profesor de elocvență în orașul Augustodunus (acum Autun în Franța) din Galia, dar, după cum vom vedea mai jos, îi atribuie din fondurile orașului o alocație, în înălțimea sa extraordinară, fără precedent în istoria școlilor superioare, atât grecești cât și romane *) decretul Evnapii op p -) Libanius, T I, p Reiske vorbește despre orașul Niceea S) Cod Theod XIII, tit , *) Eumenius Pro restaurant Scholis c , Vezi mai jos, p Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV În , împăratul Iulian a atras atenția asupra faptului că atunci când numesc profesori de științe, ei ar trebui să aibă în vedere în primul rând moralitatea bună și apoi elocvența lor, astfel încât nimeni să nu devină profesor oficial decât prin decret al consiliului yurodsky și cu consimțământul celor mai buni cetățeni și, în același timp, decretul trebuie supus aprobării împăratului *) Deși acest edict a fost scris în termeni generali, dar considerându-l în legătură cu alte legalizări ale lui Iulian, nu se poate să nu constate că scopul său era eliminarea creștinilor din catedrele de profesori și profesori din provincii, unde, după cum s-ar putea crede, decretul a acestui împărat nu s-a realizat întocmai, interzicând predarea religiei creștine profesorilor Următorii împărați, după ce au desființat ultima restricție, au cerut însă de mai multe ori de la dascăli o viață bună și o morală ireproșabilă și că numai cei vrednici să fie hotărâți să fie în școlile nou deschise sau reînnoite Filosofii imorali sunt expulzați din locurile activității lor dăunătoare și evacuați în patria lor) Vb IV Art centralizarea conducerii învățământului superior este intensificată în așa măsură încât nu doar numirea profesorilor și demisia acestora,), ci și concediul îndelungat al profesorului, erau la latitudinea împăratului Și de aceea, când un retor constantinopolitan și-a încetinit întoarcerea la serviciu, i s-a trimis un decret imperial pentru a se întoarce la locul său de activitate *) ' *) Cod Theod , tit , : Poruncesc ca oricine dorește să învețe, să nu se grăbească la această slujbă deodată, nu neplăcut, ci, aprobat prin judecata ordinului, să merite decretul instanței, prin consimțământul conspirativ al celor mai buni Pentru aceasta decizie se trimite la tratamentul meu) Cod Theod , tit , ,) Libanii T I, str Reiske *) Ego že, Επιστολ Lup Приводимъ это свидѣтельство Либания о самомъ себѣ, желая производите, какия мелоч мелочные мелоч Улодите зни восходил къ переводрамъ в последней четверти IV в Biblioteca "Runiverse" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Și cu cât puterea imperială a Bizanțului devine mai puternică, cu atât subordonarea învățământului superior față de principiul unificator devine mai vizibilă în tot imperiul La început, predarea cunoștințelor superioare de către filozofii greci era gratuită și, de obicei, era limitată la un cerc restrâns de persoane care stăteau mai aproape de ei Chiar și Socrate a

predat fără a accepta nicio plată bănească pentru discursurile sale Singura formă de recunoștință pe care o permitea erau cadourile de pâine și vin*), sau, mai degrabă, mâncarea în general Păstrând tradițiile antice, au predat gratuit după Platon și, probabil, Aristotel) Dar deja în secolul al V-lea sofiștii, așa cum am menționat mai sus, au început să comunice cunoștințe științifice pentru bani Inovatorul în acest sens este de obicei numit Protagoras din Abdera, primul profesor, care în jurul anului î Hr a cerut de la studenții săi o recompensă în bani și, în plus, se presupune că într-o sumă neobișnuit de mare - yuo min (aproximativ ruble) (r)) pentru un curs de studiu După sofiști, discipolul lor Isocrate (născut la de ani)) Diog Laertes V, ,) Diog Laertes IV, i, Nu există nicio dovadă directă a lui Aristotel, dar aceasta se crede pentru că, altfel, s-ar fi păstrat indicii privind colectarea taxelor de către el, după cum se afirmă clar, de altfel, în Quintilian despre Zenon, Cleanthes, Chrysippus : Inst sau la XII, , și urm) Diog Laertes IX, , ; în alt loc (II, ,) spune aceasta despre discipolul lui Socrate Aristip din Cirene Despre improbabilitatea unei taxe atât de mari pentru Protagoras, vezi Zeller, Die Philos, d Griech I', p și urm În ceea ce privește conversia banilor popoarelor clasice în monedă modernă, trebuie menționat că în ultimele lucrări istorice, unitățile monetare grecești și romane sunt evaluate mai mult decât înainte Dovada în acest sens este exemplul traducerii lor în mărcile germane de către Friedlãnder, Darstell aus Sittengesch Roms ed Acceptându-l drept ghid, noi, în prezentarea următoare, transferăm timbre în banii noștri, la cursul actual de r k pentru ioo Valoarea scăzută a rublei noastre moderne a fost un nou motiv pentru o creștere atât de semnificativă a valorii banilor greci și romani, în comparație cu traducerile lor anterioare în literatura științifică și educațională rusă Dar, în același timp, trebuie, desigur, amintit că toate aceste traduceri, atât în Occident, cât și la noi, au doar o valoare aproximativă Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV pentru tot cursul retoricii a luat doar io min (c p) si cu invatatura sa, impreuna cu pregatirea discursurilor pentru altii, a facut o mare avere Exemplul sofistilor, care puneau invatamantul superior pe baza comerciala si, in plus, cu dreptul de a urmari in judecata un debitor vicios prin instanta *), apoi i-au dus pe filozofi, pentru ca urmasul cel mai apropiat al lui Platon in conducerea academiei si nepotul său, Spevsipp'), a predat pentru bani, în ciuda reproșurilor care i-au fost adresate și a exemplului marelui său Taxa (μισθός, mai rar αμοιβαί, latină merces) a intrat astfel în practica învățăturii superioare a grecilor și a devenit pentru totdeauna sursa obișnuită de întreținere pentru profesorii lor și, prin romani, a fost ulterior transferată în Europa de Vest Nu acest obicei bine înființat a stârnit cenzură în rândul strămoșilor, ci doar lăcomia unor profesori și mijloacele proaste la care recurgeau vânătorii învățați de profit rapid Despre celebrul sofist Prodicus se spune deja că, din egoism, a urmărit tineri din familii nobile și înstărite și chiar a ținut agenți speciali pentru a-i prinde) Pe de altă parte, s-a ridicat ridicol împotriva acelor profesori care își târau deja prea energic studenții neplătiți în instanță În Lucian (în a doua jumătate a secolului al II-lea d Hr), cu umorul și exagerarea caracteristice acestui satiric, este prezentat un filozof care, dedus fiind) Westermann, Gesch dergriech Beredsamkeit I, p) Așa-numitele όίκη ΰπέρ μισθού Acest proces a trebuit să fie adus, parcă, de către Protagoras însuși împotriva discipolului său Evavl (Diog Laertes IX, ,) Același lucru se spune despre retorul siracusan Tisia, care, contra unei taxe, și-a dat în judecată profesorul Koryak,

inventatorul teoriei oratoriei Vezi Westermann, op op I, p și) Diogenes Laertsky (IV, I,) vorbește despre un reproș la adresa lui $ de lăcomie de către tiranul Dionisie din Siracuza) Philostratus Bíoι σοφιστών I, cap Biblioteca "Runivers" din răbdare că ascultătorul se sustrage de la plata taxei următoare, îl apucă pe elev de gât și îl târăște la judecător Iritația profesorului ofensat a ajuns la cea mai înaltă limită și nu se știe cum s-ar fi încheiat această scenă de stradă dacă tovarășii săi nu ar fi ajuns la timp la salvarea debitorului și l-ar fi eliberat din îmbrățișarea înfuriat profesor J) Fixarea cuantumului onorariului era o chestiune pur privată, iar aici, în epoca Imperiului Roman, predomina o mare diversitate Totul depindea de viziunea personală și de obiceiurile profesorului Unii au determinat plata în funcție de condiția ascultătorilor, cu unii mai mult, cu alții mai puțin, urmând în această metodă modelele antichității clasice, când unii sofiști din studenții înstăriți luau o răsplată mai mare decât de la restul Sofistul Gorgias a luat o grămadă de bani de la un elev foarte bogat al lui Pavel agrigentin, care, din afecțiune pentru profesor și din dorința de a folosi cât mai mult lecțiile acestui mentor, l-a însoțit în călătoriile sale către diverse orașe și țări) Skopelian, profesorul lui Herodes Atticus, care a studiat retorica si filozofia la Smirna, a stabilit taxa separat pentru fiecare elev, in functie de starea lui) În timp ce profesorii de științe superioare numeau și luau taxe mari, bogatul egiptean, retorul atenian Proclus, s-a mulțumit cu IOO (aproximativ de ruble) drahme pentru tot cursul și, în același timp, a oferit studenților biblioteca sa *) Vezi dialogul Ἑρμότιμος ș) Philostratus Bíoι coy eu, cap) propriul său decret op eu, cap ar, Cp ibid P, cap , dar despre Apollonia din Navkritida) propriul său decret op II, cap ai, Biblioteca "Runivers" Cu fondurile primite de la studenții de retorică, profesorul din Smirna dobândește pentru sine o moșie, pe care o numește Retorică *), între timp, ca la Atena, un profesor particular talentat și larg popular de aceeași materie, mulțumit de IOO-ul său studenți și neștiind interesul propriu, se respinge la departamentul guvernamental cu de drahme (aprox de ruble) dintr-un salariu anual, stabilind poziția că "nu io oooo face o persoană" s) Iar filozoful si retorul lui Themistius in Câmpul Canstantin nu a luat deloc taxa, imitand pe cei din vechime) Alți profesori i-au scutit pe cei săraci de taxă Absența oricărui fel de impozit în această materie pentru un oraș sau regiune este dovedită și de faptul că părinții bogați ai studenților sau studenții înșiși aduceau uneori taxe neobișnuit de mari profesorilor celebri și, pe de altă parte, profesorilor individuali profitând de ocazie, lăcomie extraordinară în relație cu persoane, excepțional de bogate Tatăl lui Herodes Atticus, după ce l-a primit în casa lui pe blândul profesor Skopelianus și văzând ce succese strălucite obținute fiul său sub îndrumarea sa în arta improvizației oratorice, i-a plătit lui Skopelianus talanți, la care Irod a adăugat aceeași sumă, total aproximativ ruble) Damian din Efes, de tânăr, a plătit oratorilor Aristide din Smirna și Adrian din Efes pentru predarea sa la io ooo drahme, justificând această generozitate prin faptul că îi era mai plăcut să facă cheltuieli cu o asemenea plăcere Filostr Bíoι σοφ II, cap ,) propriul său decret op II, cap ζ ,) Themist Or XXIII p ed dind) Decretul Philostratus op eu, cap i, Biblioteca "Runivers" niya decât să urmeze exemplul altor cheltuitori de calitate de bază Ulterior, devenind el însuși profesor, nu a primit deloc taxă de la străinii asupriți de lipsă, așa

cum i-a slujit pe toți săracii cu pledoaria lui pentru nimic Odată ce Herodes Atticus i s-a arătat lui Anthony Polemon în Smirna, pentru trei improvizații rostite pe temele date lui de Herodes și timp de trei zile de astfel de conversații, Polemon s-a mulțumit doar cu o taxă de de drahme (aprox de ruble) Când Irod Atticus, cu toată generozitatea lui, i-a trimis prima dată (de ruble), nu le-a acceptat După ce a plătit o figură atât de respectabilă pentru curiozitatea sa, Herodes Atticus s-a grăbit să părăsească Smirna chiar în noaptea următoare, cu tot respectul pentru Polemon" Onorariul retorilor romani nu era mare, pentru că, dacă nu vezi în cuvintele lui Juvenal o mare exagerare, obișnuită printre satiriști, oameni bogați, cheltuind sume colosale pe lux de orice fel, considera acolo o plată suficientă de de sesterți (aproximativ de ruble) pentru un an întreg de studiu chiar și pentru o celebritate precum Quintilian (r)) Plata pentru alte științe nu era deloc mare Dar, desigur, au existat aleși ai soartei care, în acest domeniu, au făcut avere pentru ei înșiși și au trăit mai apoi confortabil, întrucât au existat exemple de îmbogățire a profesorilor de limbă și literatură sau a gramaticienilor, care erau considerați mai mici decât profesorii de elocvență Pentru cei din urmă, iată câteva exemple de la sfârșitul republicii și începutul imperiului Gramaticul M Anthony Gniphon, contemporan cu Cicero, nu avea obiceiuri !) Philostratus Βίοι σοφ II, cap j, - -') Ibid I, cap , ι πέντε καί είκοσι μυριάοας) așezat VII, și urm În general, despre lotul greu de retori din Roma la începutul secolului al II-lea conform R X , vezi art - din această satiră Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV să prestabilize taxe pentru studii, lăsând această întrebare în seama conștiinciozității studenților săi, din care avea atât de mulți încât și-a făcut avere Școala lui a fost mai târziu situată în propria sa casă Mark Verriy Flakk a acceptat oferta lui Augustus de a-și învăța nepoții pentru ioo ooo surori (aproximativ de ruble) de un salariu anual numai după ce împăratul a fost de acord să-și lase școala lui și să o transfere la Palatin Lucius Apuleius a câștigat atât de mult încât un bogat călăreț roman (Eficius Calvinus) a găsit profitabil să-i plătească de sesterți (aproximativ ruble) pentru ca veniturile din școala acestui gramatician să meargă în folosul lui Public Valery Cato avea o vilă și grădini în Tuskul Sclavii învățați care predau gramatică și literatură costa uneori un preț uriaș, așa cum se poate aprecia din faptul că Quintus Catulus a plătit de sesterți (aproximativ de ruble ser) pentru sclavul gramatical imperiul este exprimat prin exemplul lui Quintus Remmius Palemon Născut în casa amantei sale din orașul Vicenza (acum Vicenza în regiunea Venețiană), a lucrat mai întâi într-un magazin de țesut și s-a familiarizat atât de mult cu afacerea de aici, încât mai târziu și-a deschis propria fabrică de articole de lână Când este timpul ca fiul maestrului să meargă la școală, Palemon este ales să-și ducă rechizitele școlare cu el și să-l însoțească la și de la clasă La școală, acest sclav talentat și iscoditor nu numai că a învățat tot ce trebuia să vadă și să audă, dar chiar i-a întrecut pe toți elevii născuți liber După ceva timp, capătă libertate și, fiind numit de atunci Quint Suit Grame ; ; ; io Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Remmiom Palemon, în cinstea maeștrilor săi, preia gramatica, mai întâi, probabil, în aceeași Vicetia Sub Tiberius, Remmius Palemon a deschis o școală la Roma și a obținut în curând o mare faimă pedagogică aici Școala sa devine prima din capitală și îi livrează de surori pe an Chiar și reputația sa morală foarte proastă nu a împiedicat câtuși de puțin convorbirea numeroasă de ucenici; acest aflux nu a putut fi oprit nici

de atitudinea vădit neprietenoasă față de Remmius Palemon a împăraților Tiberius și Claudius, care spuneau deschis că "cel mai puțin dintre toate ar trebui să i se încredințeze educația băieților și tinerilor" (nemini minus institutionem puerorum vel) iuvenum com-mittendam) Veniturile mari din lecții au dezvoltat curând în el înclinații speculativ-industriale Înființează o fabrică pentru fabricarea de țesături și rochii de vânzare, cu sârguință și cu cel mai mare succes este angajat în cultivarea strugurilor într-o vilă pe care a cumpărat-o cu ruble (aproximativ ruble Ser) lângă orașul Nomenta din Regiunea Sabinsky În al optulea an de la posesia acestei moșii, Remmius Palemon vinde recolta de struguri încă pe viță de vie pentru de surori Faima acestei vile, pe de o parte, trezește suspiciunea și invidia vecinilor leneși și ignoranți care au pus succesele economice ale lui Palemon farmecului său și, pe de altă parte, atrage la el cumpărători profitabili, printre care și filosoful Seneca, care a cumparat imobilul cu suma, de ori mai mare decat taxa precedenta Comerțul și economia i-au dat lui Remmius Palemon ceva mai puțin de de surori intr-un an Bogăția, succesul și reputația savantă, totuși, au întors foarte mult capul sclavului sărac și lipsit de drepturi anterior El a început să arate mândrie nerezonabilă, numind acum un porc (porcus) Mark Terentius Barro - această cea mai mare glorie a Romei, apoi ve- * Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV remarcat prin faptul că "cu el s-a născut știința în lume, cu el va muri", și că deja Vergiliu, punând în Bucoliki-ul său numele ciobanului Palemon, ca judecător într-o dispută, a prezis venirea lui odată Palemon - judecătorul tuturor poeților și al operelor lor S-a lăudat și apoi, de parcă într-o zi, tâlharii nu au îndrăznit să-l atingă, auzind numele său glorios în lux și desfrânare în așa măsură încât îi lipseau veniturile mari și a devenit un haz în societate, care compunea glume pe cheltuiala lui proprietatea obscenă ')· Până târziu, avocații care predau jurisprudență, la numirea căreia nu există dovezi istorice directe, erau recompensați exclusiv cu onorariul de la ascultători) Dar este greu de judecat situația financiară a profesorilor la această materie, pentru că, poate, principala sursă de venit a acestora a fost practica lor juridică De asemenea, dificilă este și problema taxelor de predare ale profesorilor de medicină) Setați DeGramm ; luvenală VP, i$ și urm ; Hienorym ad Euseb Chron sub de ani conform P Chr sau a orasului Haase la Ersch u Gruber Encycl sectă Sh, T IX, p și urm Zanella, Di Remmio Palenione, antico grammatico Vicentino Vicenza Jullien, Les professeurs de littérature dans l'ancienne Rome et leur enseignement depuis l'origine jusqu' â la mort d'Auguste Paris , p și urm Cifra de de sesterți, care se repetă prea des în înregistrările biografice ale lui Palemon, ne ridică îndoielile dacă există vreo corupție a textului aici) Cu siguranță avocații glorioasei școli Beritas, care a furnizat din jumătatea secolului al III-lea după R Chr legi pentru întreg imperiul? Gloria ei răsunătoare custodiunt provincias, quibus mittuntur legum ordinationes; en u Litteratur der rõm Reclits ( ) , pp și urm π alte lucrări de ultimă oră) Considerăm că este de datoria noastră să aducem aici recunoștința noastră profundă lui Tyrofesor V M Khvostov pentru instrucțiunile sale valoroase către noi Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM La sfârșitul secolului I, din cauza situației economice dificile a imperiului, cu o creștere generală a prețurilor pentru toate bunurile și pentru toată munca, guvernul imperial s-a văzut nevoit, printre alte forme de bunuri și muncă, să taxeze și munca profesorilor din școlile inferioare, medii și superioare Celebrul edict în acest caz al prețurilor, emis în anul de

împăratul Diocleţian, stabilea taxa lunară maximă pe care profesorii îl puteau lua de la fiecare elev: denari pentru un profesor de citit și scris, pentru un profesor de numărătoare și un profesor de scriere cursivă, pentru gramatică greacă și latină și profesor de geometrie și - retor t) Cu o asemenea taxă, venitul anual al profesorilor trebuia să depindă, pe lângă numărul de elevi, și de numărul de luni de predare din an, care abia depășește șase) Costul unui denar sub Diocleţian este determinat de o cifră foarte mică, în comparaţie cu data anterioară, atunci plata lunară chiar și a unui vorbitor de la un student nu a depășit rublă cu banuti Acest edict nu numește filozofi, sau profesori de drept sau doctori care au predat știința altora ■ Este greu de spus ce influență a avut această lege asupra practicii școlilor din Grecia și Orientul Greciei și cum să conciliem această legalizare cu obiceiul local de a plăti taxe profesorilor înainte de a începe predarea Poate după aceea taxa a fost calculată în funcție de timpul de studiu și plătită în avans în această măsură În plus, peste vasta întindere a Imperiului Roman, obiceiurile locale și tradițiile consacrate ar putea avea putere Momentul pentru plata taxei a fost ianuarie, la începutul anului universitar A fost o zi de seceriș binevenită pentru profesorii de științe superioare,), mai ales pentru cei care au fost nevoiți să trăiască exclusiv prin aceste mijloace,) Corp Insci' Lat W ( ) p sqq si mai ales p od) Vezi mai multe despre asta mai jos (r)) Libaniy T I, p ed Reiske; Έζιστολ j Lupul Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV și ai căror elevi nu au suferit de o lentoare deosebită în îndeplinirea acestei îndatoriri Și asta, după cum vom vedea puțin mai jos, nu era neobișnuit, dar în alte epoci s-a întâmplat tot timpul A doua sursă de remunerare materială pentru profesorii de științe superioare era un anumit salariu (salariu)*) de la guvern sau orașe în care aceștia trebuiau să acționeze Această metodă de asigurare a învățământului superior a fost stabilită în rândul ambelor popoare clasice, după cum am menționat mai sus, relativ târziu și își datorează existența exclusiv principiului monarhic al guvernării statale) Nu a fost la fel în toate părțile imperiului și a trebuit să se schimbe în legătură cu situația politică și economică a țării Primul suveran roman, care a luat calea subvențiilor guvernamentale pentru învățământul superior, a fost împăratul Vespasian (-), care a numit profesori de retorică latină și greacă conform surorilor a) (aproximativ de ruble pe an) Această măsură binefăcătoare a vizat pentru prima dată doar orașul Roma și, mai mult, nu se știe câte persoane au căzut la sorți această favoare generoasă Primul profesor guvernamental de retorică latină la Roma a fost celebrul Quintilian), care, sub diverși împărați, a predat timp de de ani și, considerând această perioadă ca fiind în general limita pentru serviciul didactic, după aceea s-a retras în viața privată pentru a continua lucrările sale învăţate ') *) În timp ce onorariul de la ascultători se numea în latină mercês, salariul din vistieria statului sau din fondurile orașelor se numea salarium mier Cod Theod XIII, tit i, Mercedes etiam et salaria reddi praecipimus) Pentru Muzeul Alexandriei și Ptolemei, vezi p de mai sus) Suet Vespas) Ieronim în Chron Eusebii a) Quintil Inst Sau proiectez ■ Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Exemplul dat de Vespasian nu a rămas fără imitație în istoria școlilor superioare ale Imperiului Roman Discipolul lui Quintilian Pliniu cel Tânăr, slăvindu-l pe împăratul Traian (- II), vorbește despre grija deosebită dedicată creșterii tinereții și despre distincțiile pe care acest suveran le-a făcut profesorilor de elocvență și filozofie *) Personalitatea succesorului său, împăratul

Adrian (-) acționează incomparabil mai strălucitor ca patron al iluminismului Obișnuia să se înconjoare în Roma, și în Alexandria, și în Atena, și oriunde era posibil, de filozofi, gramaticieni, retori, matematicieni, avocați, astrologi, pictori și muzicieni, iar toți acești reprezentanți ai științelor și artelor i-au folosit atenția Îi plăcea să se angajeze în conversații pline de viață cu oamenii de știință, el însuși le punea întrebări, deși, cu aroganța sa neobișnuită învățată, îi punea adesea într-o poziție dificilă și râdea de ei Fără îndoială că a sporit numărul profesorilor de literatură și oratorie la Roma, care primeau salarii de la vistierie Potrivit biografului său, ar fi "distins pe toți profesorii de știință cu onoruri și daruri bogat premiate" (omnes profesores et honora vit et ditavit) și s-ar fi ocupat de remunerarea profesorilor care, din cauza bătrâneții sau din alte motive, nu puteau să-și continue munca) El a fost primul care a avut ideea fericită de a salva profesorii de științe de munca grea de a găsi un loc pentru prelegeri în centrul unui oraș mare, construind o clădire specială și bine adaptată Era Ateneul, o universitate faimoasă și de lungă durată pentru Roma, o structură mare asemănătoare unui teatru, cu amvonuri și șiruri de scaune pentru ascultători Fiind destinat predării științelor eterogene, lecturilor publice ace Panegyr) spartan Hadr ; ; Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV aceasta și discursurile vorbitorilor, trebuia să cuprindă mai multe secțiuni pentru ca orele să se desfășoare simultan fără jena altora *) După ce a făcut multe pentru educația superioară a Romei, acest împărat, în calitate de admirator pasionat al gloriei Eladei antice, a folosit mijloace colosale pentru a restabili splendoarea stinsă a Atenei După ce am creat aici o nouă parte a orașului pe locul pustiului, grădinilor de legume și colibe, după ce am construit mai multe temple noi și o structură magnifică cu de coloane de marmură frigiană și cu capele, care erau căptușite cu alabastru scump pe pereți și strălucea cu aurul tavanelor lor, după ce au construit un mare și magnific gimnaziu, renumit pentru biblioteca și porticul său, ale cărui acoperișuri s-au sprijinit pe io coloane de marmură libiană și au terminat cu strălucire templul lui Zeus Olimpian, care a stat peste un an, neterminat de pe vremea lui Peisistratus - Hadrian a făcut ceea ce a fost înainte, sub stăpânirea romană tot mai multe Atena căzută au devenit de nerecunoscut Transformându-i într-un oraș strălucit, a contribuit foarte mult la acea forță atrăgătoare, care după, timp de de ani, a atras continuu tineri din toate țările la catedrele de filozofie și retorică ale Universității din Atena) Succesorul împăratului Hadrian, Antoninus Pius (-), a pus mare grijă răspândirii educației în provinciile imperiului, numind retori, gramatici !) Aur Vict Hadr ; Capitolin Pertin Și; Gordian, sen ; lamprid Alex Sev Dio Cassius (LXXIII,) menţionează şedinţa senatului în această clădire A servit încă din secolul al V-lea: Appolin Sidon Epist II, ; IX, Premisele sale au fost sugerate de unii pe Capitoliu (Kuhn, Die städt u bürgerl Verf d rõm Reichs (Leipz) I, p și urm); dar cel mai bun expert în topografie la ora actuală, Rima Gülzen, se opune ferm unei astfel de presupuneri (Pauly-Wissova Real-Encycl s v Athe-naeum)) Vezi Gregorovius, Gesch d ROM Kaisers Hadrian u seiner Zeit, p și urm Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM profesori si profesori de filozofie anumite salarii de intretinere si recompensandu-i cu distinctii *) Dar el a dobândit principalul merit în istoria iluminismului prin dezvoltarea detaliată a chestiunii privilegiilor medicilor, retorilor și gramaticienilor în îndeplinirea atribuțiilor de stat și municipale, întrebare pe care va trebui să o atingem puțin mai jos Dacă inima nobilă a acestui suveran

era ocupată cu soarta vindecării și a celei mai înalte iluminari a întregului imperiu, fără deosebire de părțile sale, atunci filosoful care l-a urmat pe tron, Marcus Aurelius (ibi-i o), s-a marcat în istoria predării științelor superioare prin ascensiunea școlilor de filozofie și elocvență din Atena pentru o diplomă universitară guvernamentală Filosofia și oratoria grecilor, care au apărut de la sine din adâncul geniului poporului, timp de multe secole au existat pe cont propriu, necunoscând asistență materială din partea statului Școlile filozofice, revărsate treptat dintr-un început comun, s-au înființat în principal la Atena și fiecare dintre ele s-a întreținut cu mijloacele sale private) Cu taxa de la elevi, care a fost stabilită și în practica filozofică, profesorii acestor școli au trăit nu numai confortabil, dar peripateticii și-au permis uneori un astfel de lux în timpul meselor comune încât incompatibilitatea) Capitoline Furnică Pius ii: philosophas et rhetoribus et honores et salaria detulit Gramaticile sunt în zadar omise aici, pentru că sunt amintite chiar de Antoninus (Dig XXVII, i,)) Vezi despre atașarea proprietății funciare la școlile filozofice Zumpt, Über d Bestand der philosoph Schulen din Atena u moare succesiune d Scholarchen (Beri) pp și urm Loturile acestor școli erau amplasate în diferite locuri în afara orașului; mai târziu, ca urmare a atacurilor inamice asupra Atenei și din motive climatice, filozofii au fost nevoiți să trăiască și să predea în oraș Academicienii, peripateticii și epicurienii, de la bun început, au deținut proprietăți funciare care le-au trecut de la întemeietorii lor Mai târziu, școala de academicieni s-a îmbogățit cu darurile diverșilor binefăcători, astfel încât venitul anual inițial din grădina lui Platon în aur roz la V st până la o sumă peste i ooo aur Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV cu demnitatea filozofiei, ea a stârnit reproșurile altora Filosofii, care trăiau o viață interioară, și-au prețuit foarte mult independența și, prin urmare, când în - î Hr , la propunerea unui anume Sofocle din Sounius, a fost adoptată o lege care le interzicea să preia conducerea școlii și să deschidă noi școli fără permisiunea statului, toți au părăsit Atena Printre ei s-a numărat și Teofrast, care a avut o audiență deosebit de numeroasă Iar filozofii nu s-au întors la Atena până când această lege nu a fost abrogată, iar vinovatul a suferit o pedeapsă de talanți Activitatea științifică și didactică a filozofilor și retorilor nu a putut fi oprită complet de evenimente politice atât de dificile precum invazia lui Filip al III-lea al Macedoniei (î Hr) sau chiar a lui Sulla, deoarece Atena, ruinată de acesta din urmă, puțin mai târziu, a început să atrage discipoli nu numai, ca înainte, din est, ci și din Italia de sub Roma însăși) Totuși, deschiderea altor școli superioare în diferite părți ale Imperiului Roman, la Alexandria, la Antiohia, Rodos, Smirna, Efes, Bizanț, Massilia, Napoli, până la sfârșitul secolului I BC Chr , a oprit acest aflux de tineri în Atena Școlile lor au început să cadă, iar vremea în care științele și predarea lor către alții au fost dezvoltate fericit prin propriile eforturi, pentru că Atena a trecut irevocabil Dimpotrivă, a venit momentul în care a devenit necesară asistența din partea trezoreriei orașului sau a statului Dar guvernul orașului atenian, menținând pe cheltuiala proprie mai mulți gramatici și un profesor de elocvență, acesta din urmă !) Ateneu XII, ' l) Diogenes Laertsky (V, ,) spune că a avut până la de ascultători) Diog Laertes V , , Pollux (Polidevk) Ὀνομαστ IX, j, Atena XII,) Cic de fin V, i - Ceea ce se spune aici se referă la î Hr Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM cu un salariu de un talent (aproximativ ruble) x), nu a mai putut face nimic Marcus Aurelius adaugă mai întâi un

departament pentru predarea oratoriei și atribuie celor patru școli filozofice principale, Academicieni, Peripatetici, Stoici și Epicurieni, după cum cred de obicei oamenii de știință, câte două departamente cu un salariu de io ooo drahme (c ruble curente)) din fiecare *) Acest act final de favoare imperială este considerat înființarea universității guvernamentale ateniene și se referă la anul Zece departamente pentru universitate este un număr foarte mic, dar chiar și asta a fost suficient pentru a trezi mare zel în lumea învățată și a provoca uneori aici impulsuri pasionate de a obține o profesie la Liceul din Atena De atunci, din cauza departamentelor, în Atena s-au desfășurat furtuni întregi, la care participă nu numai candidații, ci și tinerii studenți și cetățenii înșiși și procedurile electorale) Cifra de de drahme este considerabil mai mică decât salariul de de sesterţi repartizaţi din vistierie profesorilor şcolii superioare din Roma; dar departamentele capitalei au fost considerate primele din imperiu și să le primească pentru profesiile ateniene) Primul orator care a primit un salariu din vistieria orașului atenian a fost Lollian din Efes (Philostratus Βίοι σοφ I, cap , i)) Dio Cassius (LXXI), Lukian (Εύνοΰχ ;) și Philostratus (Βίοι ccș II,), vorbind despre această instituţie a lui Marcus Aurelius, nu este indicat numărul salariilor guvernamentale Doar descrierea de către Lucian a acestei competiții din cauza scaunului celui de-al doilea Peripatetic și a unui loc în Longinus (fragni ,) îi autorizează pe savanți să presupună numirea unui salariu pentru câte doi filozofi în fiecare școală Conjectura lui Zumpt pe seama a doar patru salarii filosofice (op cit , pp și urm), câte unul pentru fiecare școală, rămâne singură ') Vezi mai sus, p și urm *) Vezi mai jos p și urm Biblioteca "Runivers" S I TSVETAEV șanțul a fost întotdeauna considerat o promovare puternică a serviciilor Totuși, această sumă pentru un orășel de provincie, cu ieftinitatea și simplitatea vieții de acolo, era încă foarte semnificativă, cu atât mai mult cu cât încasarea taxelor de la studenți a rămas dreptul obișnuit și al profesorilor guvernamentali) Dintre împărații romani următori, Alexandru Sever (-) a considerat o îngrijire specială pentru învățământul secundar și superior al Romei El a numit salarii și audiențe separate pentru departamentele de retorică, gramatică, medicină, știința divinației, matematică, mecanică și arhitectură El a atras părinții săraci la educația copiilor, oferindu-le subvenții anuale și, astfel, a pus bazele instituției de burse, care joacă un rol atât de proeminent în instituțiile de învățământ de mai târziu din Europa Dar concentrându-şi preocupările educaţionale asupra Romei, acest domnitor nu a pierdut din vedere formarea provinciilor) Lucrările împăraților de la Vespasian la Alexandru Sever cu privire la cauza educației publice nu au fost în zadar pentru viitor Împărați secolele III, IV și V a extins cercul învăţământului gimnazial şi superior prin înfiinţarea de noi şcoli şi sprijinirea celor dintâi la toate capetele statului roman Școlile superioare sunt înființate în diferite orașe mari ale imperiului și, în același timp, provinciile sunt obligate de către guvern să plătească salarii profesorilor din sume de oraș Viața academică era în plină desfășurare nu numai în Massilia (azi Marsilia), a cărei școală greacă era încă pe la începutul secolului I după R Chr a distras atenția tineretului roman iscoditor chiar și de la Atena),) Weber, Commentario de academia liter Atheniensi saeculo secundo p Chr constituta Marburgae ; C Wachsmuth, Festrede im Ñamen der Georg-Augustus-Universitat am XI Juni MDCCCLXXIII gehalten (Gõtting)) Lamprid Alex Sev) Strabon spune că în vremea lui nobilii romani au călătorit pentru educație în loc de Atena la Massilia

(IV, i,) Despre școlile superioare ale Galiei în secolul al V-lea după R Chr vezi Eshevsky, K S Apollinariy Sidonii în colecție lui op Partea a III-a, p și urm Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM dar și în Burdigala (Burdigala, acum Bordean), în Augustodunum (Augustodunum, acum Autun) și Trevirah (Tge-Vigi, acum Trier) - în Galia, în Mediolanum și Napoli, în Toulouse și în alte orașe ale Spaniei, în Cartagina ѣ Din jumătatea secolului al III-lea devine celebru și mai târziu câștigă faimă la facultatea de drept din Berita (Beryíus, acum Beu-rut) în Fenicia Ca și înainte, au existat școli în Alexandria, Naucratide, Antiohia, Apollonia, în Eess, Smirna și în alte orașe ale Orientului grecesc Toate culorile popoarelor vastului Imperiu Roman din secolele II-IV a emanat viața pestriță și adesea agitată a Universității din Atena; școala superioară, întemeiată de Constantin cel Mare la Constantinopol, s-a întărit în creșterea și semnificația ei, destinată de soartă să devină mai înaltă decât toate celelalte Din păcate, sursele noastre, vorbind despre școlile superioare și profesorii acestora, vorbesc despre salariile de predare (salarii) mai des în termeni generali, de obicei fără a numi cifra exactă a acestora Adevărat, în , împăratul Constantius Chlorine atribuie foarte sigur de sesterți (aproximativ de ruble) de întreținere anuală Eumeniei, care este trimisă de el ca profesor de elocvență în Galia, în orașul Augustodun Dar acesta este un fapt cu totul special Acest oraș era în acea vreme indicat într-o stare de mare declin, din cauza devastărilor cauzate de războaie civile Împăratul Constantius Chlorine (-), dorind să ajute nenorocirea, a decis să numească acolo profesor de elocvență un astfel de om de știință, care ar putea atrage numeroși ascultători din diferite locuri Alegerea sa a căzut asupra retorului Eumenius, care fusese până atunci șeful arhivelor de la curtea sa romană (sacrae memoriae magister) În acest scop, împăratul își dublează vechiul salariu de nummi (aprox ruble), transferând întreaga sumă de surori boo ooo în contul fondurilor orașului (ex huius reipublicae viribus) Biblioteca "Runivers" , I TSVETAEV Augustoduna, sumă care i s-a părut vădit excesivă însuși Eumenius, care, limitându-se la salariul anterior, cere să folosească restul sumei pentru reconstrucția clădirii dărăpănate a școlii d) Cuvintele directe ale acestui retor, rescriptul imperial foarte interesant care i-a supraviețuit) și alte surse ne convin că salariile profesorilor din provincii veneau în principal din fonduri municipale și că împărații, deschizând școli, au atribuit costurile lor întreținere la surse locale Și întrucât în vastul Imperiu Roman nu erau puține orașe care, fie din sărăcie, fie din vina administrației, plăteau greșit acest salariu, profesorii au fost nevoiți să adreseze plângeri autorităților imperiale Și trebuie să-i dăm dreptate deplină acestei din urmă pentru atitudinea ei umană față de cel jignit Constantin cel Mare a cerut ca atât taxele pentru studenți, cât și salariile să fie plătite profesorilor fără întârziere) Și, se pare, fiii săi Constanțiu al II-lea și Constant au decis că toate numirile) Eumeniu Pentru refacerea şcolilor c il (Panegirice vechi ed Jaegerus T I, p -)) Sm слова изъ рескрипта Констанция Хлора к Евмению: "De aceea, în afară de privilegiul demnității tale, te îndemnăm să repeți meseria de oratorie, iar în sus-numitul oraș reformat, pe care cel dintâi ai noștri nu știi glorie pentru studiul unei vieți mai bune în rândul tinerilor; în parte, onorurile tale sunt oarecum derogate, deoarece o profesie cinstită mai degrabă omite orice demnitate decât o distruge În fine, vrem să vă luăm și un salariu de șaizeci de mii de lire de la forțele statului; ca să înțelegeți că prin meritele voastre

am consultat și noi clemența noastră La revedere, Eumenes dragă nouă Eumenius Pro restaurare scoli c ; sr s (Panegyr vet t I, p -) Если императорский рескриптъ и samъ Евмений воратъ о начанціи ему жалованя изъ мустнунъа мустнунъа жалованя cei mai mulți prinți liberali, din puterile acestui stat, au poruncit să accepte o sumă de șaizeci de mii, -cap), apoi pe ce au făcut își întemeiază aprobarea уплатѣ Евмению de sesterți din vistieria statului, ca și până acum, și numai aproximativ прибавкѣ такой же summy izъ fonduri orașului (Erzieh u Unten bei и Griech) ? ") Cod Theod XIII, tit , i Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM dov din fondurile orasului au fost aruncate la discretia lor *) Întâlnim un nou și ultim exemplu de desemnare a salariilor profesorilor în în edictul împăratului Grațian privind afacerile școlare din Galia Obligând administrațiile orașelor mari și cele mai bune să-și doteze școlile cu profesori și nesuportând arbitrariul autorităților orășenești în numirea salariilor de profesor și profesor), împăratul însuși desemnează conținutul gramaticilor și retorilor Salariile aici sunt exprimate în număr de annone (appopaae) sau rații de cereale, care erau eliberate de stat în cursul anului celor mai săraci cetățeni romani, la modii pe lună, sau modii pe an Prin această legalizare a lui Graţian, retoricii din Galia aveau dreptul la de annons, gramaticii jumătate, annons; se stabileşte o taxă specială pentru oraşul înfloritor Trevirov (acum Trier): rhetors pentru annons, gramatici latini annons, gramatica greacă, dacă este cazul, annons) Salariile stabilite prin acest edict imperial, *) Cod Theod XII, tit i -Nulli salarium tribuatur ex viribus rei publicae, nisi ei, qui iubentibus nobis specialiter fuerit consecutus Pentru raportul acestei legalizări și cu profesorii și doctorii, vezi nota la acest text din ed Ganel Dacă această lege se referă, după data consulară, la , atunci în ce fel se află în titlu numele lui Constantin (lmp Constantinus A), care a murit în ? Prin urmare, în legătură cu Cod Theod XV, tit i, , există încercări academice de a înlocui acest nume cu două Impp Constantius et Constance AA Nu se știe de ce Kun trimite această legalizare la Constantin însuși (op cit I, p ιοί)) Cod Theod XIII, tit , zi: dog vero iudicemus, liberam ut sit cuique civitati, suos doctores et magistros placito sibi iuvare compendio) Cod Theod XIII, tit , Aici se prescrie a da profesorilor enumerati emolumenta e fisco Savanții ezită să interpreteze ultimul cuvânt, neștiind dacă să înțeleagă aici vistieria statului sau a orașului (Kuhn Verfass I, p) Alții văd aici asistență pentru orașele Galiei din partea vistieriei imperiale (Decretul Ussing, op , p ijy Der Kaiser will ihnen das Gehalt aus seiner Kasse geben, dem Redner an-nonae etc) Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV sunt foarte mici, pentru că până și salariul profesorului de elocvență din Trevira la de ani, cu valoarea annonului la solidi și prețul acestuia din urmă la de denari sau sesterți, se stabilește la de solidi sau de sesterți) (aproximativ I rub) Dar aceasta era, evident, plata maximă pe care o puteau emite orașele Galiei în al treilea sfert al secolului al IV-lea cadrelor didactice din școală din fonduri proprii La acea vreme, poziția majorității profesorilor provinciali de științe superioare nu era mai bună în est Chiar și în populata și magnifică Antiohia, alocația, care a fost atribuită mai întâi de către guvernul orașului unui singur orator, a fost mai târziu, fără nicio schimbare, distribuită între patru profesori ai acestei științe Și se aud plângeri cu privire la neplata de către administrația orașului) Odată o viață fericită și liberă a profesorilor de elocvență în acest oraș), acum, în condiții care s-au schimbat în rău, a devenit tristă Capul lor, așezat, grație talentelor sale, în împrejurări mai fericite,

în culori atât de sumbre, înfățișează soarta tovarășilor săi îndurerați "Acum nici măcar nu au propria lor colibă; cum traiesc cizmarii in casele altora; iar dacă cineva reușește să-și cumpere o casă pentru sine, atunci nu poate plăti niciodată toți banii pentru ea, astfel încât astfel de proprietari de case sunt în grijă mai mare decât cei care nu au cumpărat case Unul are doar trei slujitori, celălalt doi, iar al treilea nu are niciunul; aceşti slujitori se poartă arogant cu stăpânii lor, pentru că nu lucrează într-o societate mare Odin *) Mier Kuhn decret, op , pp ιοί - sud) Retorul antiohian Zinoviy, drept răsplată pentru serviciul său, i s-a dat de oraș o mică moșie pentru folosință cu o creștere bănească din fondurile orașului Această ultimă postare a fost împărțită între patru retori, dar și atunci a fost plătită incorect Libanius, vol II, p - IJ Ed Reiske) propriul T II, p - Reiske; Έπιστολ , ° ed-Wolf Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Retorul se consideră norocos că are un singur copil, pentru altul un număr mare de copii este o nenorocire directă; este considerat rezonabil cine evită căsătoria Uneori, retoricii mergeau la argintari, comandau bucate pentru ei înșiși și purtau lungi discuții cu maeștrii: dădeau vina pe lucrarea prezentată, arătându-i pe cei mai buni, îi lăudau pentru viteza lor de lucru sau se plângeau de încetineala lor Acum au de-a face cu brutarii, cărora le rămân datori pentru pâine; ei promit constant că le vor plăti bani și sunt nevoiți să ceară mai multă pâine cu datorii S-ar bucura să nu se întâlnească cu ei, dar nevoia îi obligă să recurgă din nou la ele Se ajunge în punctul în care trebuie să ducă la brutar cerceii sau colierul soțiilor lor Ei nu mai trebuie să se gândească la noi cadouri pentru soția lor, ci doar dacă mai are ceva ce ar putea fi vândut La sfârșitul prelegerii, ei nu vor să meargă acasă, unde totul vorbește despre situația lor fără speranță și, prin urmare, încearcă să rămână în public cât mai mult timp posibil Aici se întâlnesc cu colegii lor și își plâng împreună partea lor Spre surprinderea lor nu mică, trebuie să afle că există oameni care trăiesc și mai rău "*) Pentru a ieși din această situație, Libanius cere consiliului orășenesc împărțirea unor moșii mici către rotori pentru folosință Dar în timp ce profesorii de științe superioare din provincii se aflau într-o poziție atât de jalnică, cei mai buni profesori ai capitalelor, profitând de apropierea lor de puterea imperială și trăind acolo în înalta societate, au trebuit să-și binecuvânteze soarta) Deși, desigur, nu a fost mereu acolo nici *) Libanius, vol IÍ, p și urm Reiske mier Sievers, Das Deben des Dibanius, p și urm) La Constantinopol, Themistius, celebru la vremea aceea, a primit nu de deet sau annon, ca retorul Trevirov, ci de pâine, unt, vin Dar poziţia lui era excepţională Sievers, Das Deben d Dibanius, p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV putini sunt nefericiti savanti, carora si acum le-a fost aplicabila trista caracterizare facuta de soarta retorilor de catre Juvenal pe vremea lui *) Profesorii de științe din Constantinopol au căpătat o importanță deosebit de mare începând cu anul , vremea transformării radicale a fostului învățământ superior de aici de către împăratul Teodosie al II-lea Personalul acestei universități s-a bazat pe de profesori, dintre care erau retori latini și gramatici latini, retori greci și IO gramatici greci, profesor de filozofie și profesori de drept) Matematica și alte științe exacte nu sunt incluse în cursurile desemnate aici, medicina nu este inclusă aici *) Mier mai sus, p) Cod Theod , tit , Acest act legislativ Феодосия П prezintă atât de mult interes neobișnuit încât ne permitem să-l aducem, ca și în alte - locuri, iată-l Itr Theoãosius A si Valentinianus S poate a

incercat, nu lasa-l pe el, pe care secera, sa sufere semnul infamiei, sa stie veruna lui Etian ca trebuie izgonit din orasul insusi, unde este logodit ilegal Cât despre cei care au fost obișnuiți să urmeze aceleași studii în particular în casele multora, dacă au preferat să-și dedice timpul doar propriilor elevi, pe care îi predau acasă, nu interzicem nicio întrerupere de acest fel ; dar dacă ar fi printre cei care par să fi fost numiți în audiența Capitoliului, aceștia ar trebui să știe că li s-a interzis prin toate mijloacele să studieze clădirile private și ar ști că, dacă ar fi prinși făcând lucruri contrare legilor cerești , nimic nu ar rezulta din acele privilegii care le aparțin pe care li s-a poruncit să le predea numai în Capitoliu; § Să fie, deci, audienţa noastră mai ales în cele două locuri de dinainte, pe care le-am recomandat doctrinei elocvenţei romane, într-adevăr trei oratori la număr, dar într-adevăr gramatici; printre aceştia, de asemenea, despre care se ştie că poluează elocvenţa Greciei, sunt cinci sofişti şi gramaticieni la fel de număr Și pentru că nu doar aceste arte dorim să instruim tinerii în glorie, asociem și autorii cunoașterii și învățării mai profunde cu profesorii menționați Un lucru atunci Dorim să adăugăm la restul celor care cunosc misterele filozofiei, doi care, de asemenea, stabilesc formulele dreptului și ale dreptului, în așa fel încât sublimitatea voastră să facă fiecăruia să li se atribuie locuri special desemnate, pentru ca studenții să nu poată să poată face zgomot împotriva lor înșiși sau a profesorilor, sau confuzia de limbi sau voci amestecate sau abate mințile unora de la studiul literaturii El dă Ili Kal, Mart Constantinopol, Tbeòãosius A XI și Valentinian Coss ( ) Cp Bähr, Despre universitatea de litere din Constantinopol în secolul al V-lea după Chr Nu fondat în sec Heidelb Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM pe Ambele au fost făcute, poate pentru că atât matematica, cât și știința medicală aveau școli înfloritoare în Alexandria Dintre științele enumerate aici, cel mai mic loc este acordat filosofiei, căreia îi este numit un singur profesor Motivul pentru aceasta constă atât în faptul că Atena a servit încă drept loc pentru un studiu mai serios al filosofiei, cât și în lipsa de voință a împăraților creștini de a susține această știință în general, care a servit drept bastion al vechii religii Victoria creștinismului i-a dat acea lovitură fatală, din care nu a mai putut să se ridice și să se întărească din nou După puțin peste o sută de ani, marcați de numele neoplatoniștilor Plutarh, Sirian, personalitatea maiestuoasă a lui Proclu etc , decretul lui Iustinian a pus capăt învățăturii sale la Atena ( )) și ultimii șapte filozofi, cu privarea de fondurile proprii ale școlii academice, s-au văzut nevoiți să caute refugiu în Persia) Noua Universitate din Constantinopol era, parcă, un Institut Filologic cu adăugarea a doi profesori de jurisprudență Aici, împreună cu știința dreptului, urmau să fie predate în principal limba și literatura greacă și latină, precum și elocvența greacă și romană; dar cu toate acestea, liceul din Constantinopol era mai complet mobilat decât alte licee ale imperiului A înnebunit pe Capitoliu, sub trei porticuri, care în acest scop au fost mărite și extinse cu noi adăugiri pe locul caselor învecinate, cumpărate de la vistierie și sparte Salile sale (cellulae) au fost amenajate în așa fel încât zgomotul tinerilor și "amestecarea limbilor" (linguarum confusio permixta) într-unul) Ioan Malala Xfovoyoaș XVIII, p și ed Boati , sub Zunipt, liber d Bestand d philos Schulen, p , şi următoarele; Zeller, Die Philos, d Gr III ( ), p și urm -') Zumpt, op cit , p și urm Zeller decret, cit , p * Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV localul nu interfera cu studiile din altă parte Trebuie să ne gândim că și Universitatea din Constantinopol era dotată

cu o bibliotecă, așa cum la Atena gimnaziile lui Ptolemeu și Hadrian aveau propriile biblioteci care serveau scopuri educaționale Biblioteca publică din Constantinopol a făcut obiectul îngrijirii împăratului Constanțiu, care a deschis o bogată colecție de cărți de uz general în , alături de un personal de serviciu cu aceasta, care a fost completată în de către împăratul Valens) Profesor! Universitatea din Constantinopol, împreună cu un salariu și diverse privilegii, după douăzeci de ani de serviciu), nu numai că dobândesc dreptul la pensie, dar cei mai buni dintre ei sunt distinși cu nobilimea și ridicați la înalta demnitate de comitiva og-dinis primi); profesorii onorați se mută la cea mai înaltă clasă de demnitari seniori care și-au terminat mandatul, ex-visagii Primul premiu al profesorilor cu aceste titluri datează din anul , chiar de la deschiderea universității reformate și revine la lotul a doi filologi greci, unul filolog latin, doi profesori de elocvență și un avocat, care până atunci lucrau în învățătură câmpul) Dar nu numai salariile, pensiile și perspectiva unor premii mari de stat sunt asigurate de impe- Cod Theod XV, i, ; XIV, ; Aceste două statute trebuie luate în considerare în legătură directă și în ordine inversă) Cod Theod XIV,) Este de remarcat faptul că punctul de vedere al lui Quintilian asupra acestei limite a serviciului profesoral a fost repetat într-un edict imperial, împrejurare care indică existența acestei convingeri în clasa didactică a Imperiului Roman) francezi și mulți savanți germani văd în acest titlu demnitatea unui conte de primă clasă (Comte, Graf der ersten Classe), dar unii istorici germani văd aici "etwa Geheimrath mit dem Titel Excellenz" Ne este greu să găsim un nume adecvat în terminologia noastră birocratică s) Cod Theod VI, i Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Rator Teodosie al II-lea Profesori ai Universității din Constantinopol: ei, împreună cu asta, scapă de la bun început și de orice concurență a profesorilor din școlile private de retorică și gramatică, sau de concursul lectorilor particulari Interzicând profesorilor care au intrat în serviciul Capitoliului, sub amenințarea de a-și pierde privilegiile, să predea oriunde în afara auditoriului guvernamental, același decret imperial îi privează pe toți ceilalți profesori de dreptul de a susține un curs în orice loc public Ei pot da lectii doar acasa sau in case particulare; dar ei nu trebuie să apară pe stradă cu un suita de ucenici, nu pot să-i adune în jurul lor în nicio cameră specială Cei vinovați de încălcarea acestei prevederi sunt supuși unor pedepse corporale severe și sunt expulzați din oraș *) Așa că, încetul cu încetul, a avut loc procesul de creare a unei școli superioare de stat și de concentrare a conducerii acesteia în mâinile guvernului A început cu discursuri plătite și prelegeri ale sofiștilor în secolul al V-lea î Hr , care a existat pentru cea mai mare parte a timpului a trăit din fonduri private și doar treptat subordonat controlului guvernamental, școala superioară a popoarelor clasice la după R Khr a rezultat Forma Universității Imperiale, cu reglementări ca definind strict drepturile și îndatoririle profesorilor, întrucât edictul imperial, publicat cu de ani înainte, reglementa viața studenților romani în detaliu și strict I)) La acest legislativ I) Cod Theod XIV, , -) Soarta Universității din Constantinopol ține de istoria Imperiului Bizantin și, prin urmare, nu intră în sfera acestui eseu Din acest motiv, activitatea legislativă a lui Iustinian, care a adus un nou privilegiu Universității din Constantinopol alături de Roma și Berytus, care au fost declarate singurele scaune pentru predarea jurisprudenței în întreaga lume greco-romană, nu a găsit nicio mențiune Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV Actul din , va trebui să ne adresăm în

locul nostru í) Pe lângă taxele de la studenți, pe lângă salariile din vistieria statului sau din fondurile orașelor și comunităților, securitatea materială și morală a profesorilor de științe superioare a fost de mult servită de diverse privilegii pentru îndeplinirea atribuțiilor de stat și municipale, acest lucru este așa-numita ateliya sau imunitate (ατέλεια, immunitas , vacati(c) publici muneris) Obiceiul de a elibera oamenii de știință de poverile slujirii statului și comunității a început de la greci, dar este greu de spus din ce timp Există dovezi că eleanii, în ceea ce privește meritele filozofului lor natal Pyrrho, de dragul lui au acordat un ateliu tuturor filozofilor în general), eveniment care ar fi putut avea loc, probabil, sub Alexandru cel Mare sau după el Cicero, sub influența vederilor grecești, a exprimat ideea că angajarea în știință dă dreptul, în opinia oamenilor mari, de a fi scutiți de îndatoririle publice) Dar la romani, participarea puterii de stat în poziția clasei didactice a început doar cu Iulius Cezar, care a acordat dreptul de cetățenie romană tuturor profesorilor "științelor nobile" (liberalium artium doctores)) Profesorii erau în mare parte greci și, prin urmare, acordarea drepturilor civile persoanelor care veneau la Roma cu scopul de a educa tinerii a fost o măsură foarte importantă pentru atragerea celor mai bune forțe aici Exemplul lui Iulius Cezar a servit drept model pentru următorii împărați, dintre care mulți i-au tratat cu participare deplină pe profesorii de mijloc și de înaltă) Cod Theod XIV, i) Diog Laertes IX, i,) Vezi ad Fami! IX, b,) Setați Caes Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM de școli Shih, oferindu-le privilegii în sfera taxelor și impozitelor Augustus, în comemorarea eliberării de o boală mortală de către hidropatul Antonius Musa '), a acordat avantaje mari întregii clase de medici romani *) El, cu prilejul foametei, curățând orașul de populația nou venită, i-a cruțat pe medici și pe profesori) Dintre împărații următori, Vespasian s-a remarcat cu o grijă deosebită în acest sens A eliberat, ca mai târziu pe împăratul Adrian, pe gramaticieni, retori, medici și filosofi de serviciul apartamentului, și anume de primirile obligatorii ale magistraților romani și de toate persoanele care se bucurau de avantaje deosebite în timpul călătoriei) Dar cea mai amănunțită și detaliată dezvoltare a primei a fost problema eliberării medicilor, gramaticienilor și oratorilor din atribuțiile de stat și municipale, Mark Antonin Pius Eliberandu-i de sarcinile grele de membru al consiliului municipal, judecator, tutela, serviciul militar, cazare in apartamente etc , acest imparat nu a pierdut insa din vedere interesele legitime ale comunitatilor, printre care medici si proprietari au acționat școlile gramaticale și retorice Pentru ca numărul persoanelor privilegiate să nu fie prea mare, el a stabilit o normă peste care era imposibil să treacă în repartizarea privilegiilor menţionate În orașele mici trebuia să aibă astfel de medici oficiali, oratori și gramatici; în orașele în care se desfășura tribunalul, i e cei care aveau αγοράς δικών, conventum iuridicum, doctori, oratori și gramatici; în metropole sau, ceea ce este și în principalele orașe ale provinciilor, sunt IO doctori, oratori și gramatici Aceste maxime) Setați aug Si) Dion Kass III,) Setați aug) Sapă L, , , § : ne hospitem reciperent- Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV cifrele puteau, în caz de nevoie, să fie reduse, dar nimeni nu avea dreptul să le mărească Cât despre profesorii de filozofie, Antoninus Pius, egalându-le în drepturi cu persoanele numite mai sus, nu a determinat numărul lor, pentru că la vremea aceea erau puțini dintre ei în provincii, cu excepția Atenei, și cu greu majoritatea celor semnificativi orașele

aveau profesori speciali la această materie *) Aceeași absență a profesorilor de jurisprudență din orașele de provincie este, probabil, necesar să se atribuie tăcerea statutului lui Antoninus Pius asupra profesorilor de jurisprudență, ale cărui fundamente elementare trebuiau comunicate studenților lor de către retori Singurul sediu al acestei științe la acea vreme era Roma, care a atras către sine și numeroșii săi avocați pe tinerii care căutau o educație juridică Profesorii romani, după cum cred unii, ar fi trebuit să se bucure de dreptul de scutire de îndatoririle publice pe picior de egalitate cu persoanele sus-menționate din clasa pedagogică Dar chiar și această întrebare în rândul oamenilor de știință rămâne controversată) Dar privilegiile menționate mai sus privind atribuțiile municipale, după Antoninus Pius, erau valabile pentru medici și profesori numai dacă activitatea era concentrată în orașul sau comunitatea natală În caz contrar, patria lor avea dreptul să le ceară îndeplinirea îndatoririlor asociate cu titlul de cetățean Au fost permise doar excepții!) Dig XXVII, i, , §§ i-$, -) Pe de o parte Modestin de excusationibus lib II (într-o lucrare scrisă după d Hr sub Alexandru Sever sau ceva mai târziu) afirmă scutirea de obligația de tutelă pentru avocații care au studiat la Roma, spre deosebire de aceiași profesori din provincii cùz έςοοσιν, έν 'Ρώμη δέ διδάσκοντες άϊίενται (Dig XXVII, i, § ig), iar pe de altă parte, un jurist clasic necunoscut neagă acest lucru: Ñeque geometrae, ñeque hi, qui ius civile excusantur (V tuteatic excusantur, Fragmenta) Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM pentru persoanele deosebit de dotate; atunci se putea depăși o anumită normă, apoi activitatea lor era considerată la egalitate cu cea de acasă O altă excepție s-a făcut pentru medicii și profesorii care își desfășurau activitatea la Roma, care au devenit liberi de orice obligații față de patria lor, de oriunde ar fi venit *) Împărații timpului următor au confirmat în mod repetat privilegiile profesorilor din școlile secundare și superioare Mai departe toți au mers în această direcție, Constantin cel Mare (-), extinzând dreptul de scutire de îndatoririle statului și orașului și asupra familiilor doctorilor și profesorilor de științe libere de sarcinile grele de tutelă și toate oficiile municipale și de stat, decât dacă ei înșiși doresc să le ia asupra lor Ei nu plătesc niciun impozit și sunt scutiți de toate impozitele și bunurile soțiilor clasei didactice, în limitele stabilite anterior Toate aceste privilegii sunt acordate profesorilor în vederea "pentru ca să le fie mai ușor să instruiască pe mulți în științe nobile") Asigurând clasei didactice privilegiile indicate, Constantin, în același timp, interzice orice ofensare adusă personalității profesorilor Un născut liber plătește de monede (nummi) pentru insultarea unui medic sau profesor, un sclav este supus pedepsei publice cu vergele în prezența celui jignit, dacă a jignit un profesor de științe fără știrea proprietarului; daca cu stiinta si la instigarea stapanului sau, atunci acesta din urma plateste vistieria imperiala de monede)) Sapă XXVII, i, , §§ și) Cod Theod XIII, , s) Cod Theod XШ, , Dacă etajul nummi este înțeles ca nuniinus coraniu-nis sau centenionalis, atunci penalizarea în ioo oo nummi va fi de aproximativ g ruble mier Hult ch, griech tu rom Metrologie, p urm Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV Privilegiile atelierului sau imunitatea erau foarte importante pentru clasa didactică, atât materiale, cât și morale; Pentru a le dobândi, s-au făcut eforturi mari pentru a obține funcția de profesor oficial, profesor sau medic Pe de altă parte, pierderea acestor avantaje a fost o mare dezonoare și un subiect de mare durere I La Atena la începutul secolului al III-lea după R Chr s-a

angajat, ca profesor particular, în predarea retoricii, un anume Philiscus, originar din comunitatea tesaliană din Cordea După ce a avut succes aici, și-a uitat patria și s-a considerat liber de toate serviciile ei Conatenii i-au cerut însă întoarcerea, acasă, cu intenția de a-i impune corectarea unei poziții sau alteia Iar când retorul a stăruit să-și neglijeze îndatoririle civice, cordenii au depus plângere împotriva lui la împăratul Marcus Antoninus Caracalla Împăratul știa numele de Philiscus, pentru că acest retor viclean, apărut la Roma, a pătruns în curtea împărătesei văduve Iulia Domna, mama Caracallei, care iubea să se înconjoare de interlocutori învățați, iar aici, prin mijlocirea ei, a obținut pentru el însuși o numire imperială la departamentul guvernamental de retorică din Atena Caracalla a cedat cererii mamei sale, dar a căpătat un sentiment de ostil față de Philiscus, poate pentru eludarea Formelor obligatorii pentru obținerea unei funcții de profesor Așadar, când cazul lui s-a ridicat cu administrația Cordea, împăratul a dorit să fie el însuși prezent la proces Ostil în prealabil, Caracalla i s-a părut neplăcut în inculpat - atât călcarea, cât și felul de a se purta, precum și rochia și vocea pe jumătate feminină Împăratul însuși a intrat adesea în procedura procesului, a ridicat întrebări, a întrerupt mărturia și explicațiile lui Filisc și l-a dus într-o asemenea confuzie, încât a tăcut enervat- Biblioteca "Runivers" DIN VIAȚA SCOALĂRILOR SUPERIOARE ALE IMPERIULUI ROM Caracalla a hotărât cauza în favoarea reclamanților Când, după aceea, Filisk și-a arătat gradul de profesor al școlii superioare ateniene și dreptul de atelius asociat acestuia, împăratul furios a rostit mai multe judecăți jignitoare împotriva retoriștilor și l-a lipsit și de acest privilegiu pe Filisk Mai târziu, șapte ani, a predat la Atena, fără a folosi acest avantaj obișnuit al serviciului profesoral *) Acest caz de privare de drept a profesorului de atelier nu a fost primul Tatăl Caracallei, împăratul Septimius Severus, a făcut același lucru cu vrednicul, dar timidul retor atenian Heraclides Aceasta a fost în Atenienii au trimis ca ambasador la împărat un reprezentant al departamentului orașului de același subiect, profesorul Apollonius, la Roma Acest Apollonius aparținea unui întreg partid de Privatdozents atenieni, cărora nu-i plăcea pe Heraclide și intrigă împotriva lui într-o măsură atât de mare încât s-a hotărât să meargă în capitală pentru a-și apăra drepturile în fața celei mai înalte autorități, dacă se va dovedi a fi nevoie Septimius Severus, după ce a aflat despre conflictul profesoral, a dorit să organizeze un concurs între Apollonius și Heraclides Neobișnuit de gras, neîndemânatic și împietrit Heracle, prezentându-se în fața ochilor Împăratului, s-a stânjenit și a vorbit atât de urât prin improvizația sa pe tema care i-a fost dată, încât aceasta a enervat septica din nord și și-a luat atelia, făcându-l pe Herclide cel îndepărtat) Atena La ultimul Fapt ne vom întoarce în locul nostru Reprezentând un contingent de oameni de gândire, exercițiu dialectic sofisticat, cei mai luminați și înzestrați cu darul de a-i convinge pe alții, profesorii de științe superioare trebuiau să folosească printre) Philostratus Βίοι σο·; II, cap , i- ; cf P, Ch il, eu) propriul său decret op P, Ch Biblioteca "Runivers" I TSVETAEV concetăţeni şi în ochii guvernului cu mare autoritate morală Așa a fost într-adevăr, dacă luăm în considerare cât de des orașele și regiunile au apelat la ajutorul lor în diverse împrejurări dificile și ce putere au dobândit la curtea imperială și în rândurile celei mai înalte administrații Dacă era necesar ca statele din epoca republicilor grecești să trimită ambasade de o importanță deosebită; dacă ambasadele orașelor erau dotate cu împăratul roman; dacă era nevoie ca puterea

imperială să atribuie sarcini importante în relațiile cu guvernele interne și externe, profesorii de filozofie și elocvență și alte științe au fost aici în frunte, iar istoria învățământului superior a grecilor și romanilor este foarte bogată în fapte de acest fel I - · Dintre sofiştii antici, Gorgias a apărut în anul î Hr ambasador din patria sa Leontin la Atena pentru a cere ajutor împotriva Siraku-zyan *) Hippy a fost un mijlocitor neobișnuit de frecvent pentru patria sa Elis și a fost onorat cu cetățenia din multe orașe, mari și mici) Prodicus, ambasadorul obișnuit al insulei Ceos, l-a surprins pe Areopagul atenian cu un dar diplomatic, chiar și atunci când suferea de surditate și nu putea vorbi fluent) Xenocrate, cărturar al academiei (- î Hr) a fost trimis de multe ori cu misiuni diplomatice din Atena, deși a fost doar un metic în funcția sa) În î Hr Chr au apărat cauza academicianul Carneades, peripateticul Critolaus și stoicul Diogene !) Westermann, Gesch dergriech Beredsamkeit I, p j ; Zeller, Die Philosophie der Griechen I , p) Philostratus Βίοι ao Stanitskaya • Editor-editor NV Tdrkin Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru la revista lunară ilustrată de artă "HUNTING D" BLO "este deschis Prețul abonamentului pentru un an ruble cu redirecționare Revista este publicată lunar, în două file de format mare Ilustrațiile de lux publicate în revistă prezintă cele mai bune opere de artă ale artiștilor ruși și străini, câini remarcabili, dar frumoși ca aspect și așa mai departe În perioada redacției s-a constituit o comisie de testare a armelor de vânătoare pentru tragerea cu arme, testarea pulberilor, tapetelor, împușcăturilor, gloanțelor etc Rezultatele filmărilor, testărilor și cercetării științifice sunt publicate în jurnal Abonații folosesc sfaturile Comisiei cu privire la armele de vânătoare O alegere liberă a armelor se face de către abonați și de către unul dintre membrii comisiei de testare Abonamentul este acceptat la Moscova (Prechistenka, satul Stanitskaya), în redacția "Afacerii de vânătoare" Prețul abonamentului pentru un an cu traducere și livrare ruble Abonament pentru la revista " D-YgI T E JX Έ"" EDIȚIA ANUL ȘASELEA Programul de jurnal este următorul:) Ordine guvernamentale) Articole cu conținut literar, economic, igienic, pedagogic și medical) Povești, povestiri, poezii și alte articole cu conținut cotidian, moral și istoric) Scrisori din provincii) Informații utile în viață) Din viata si presa) Informații despre activitățile instituțiilor caritabile) Lupta împotriva beției în Rusia și în alte țări) Informații despre activitățile Societăților de Sobrietate din Rusia și din străinătate) Protocoale Kazansk Tot sobrietate) Critic al bibliografiei) Anunturi Prețul abonamentului, doar pentru un an întreg, ruble Jurnalul pentru a fost admis de Comitetul științific al Min Nar Proev, în biblioteci publice și săli de lectură gratuite Cei care prescriu pentru , , , plătesc ruble Editor-editor A Solovyov Abonamentul pentru este deschis PENTRU ZILNIC "Prinaspiysnu yu comerț-industrial ziar" Taxa de abonare: în Astrakhan: timp de un an ruble, timp de șase luni ruble k , timp de luni p k , timp de lună k ; la alte orase si sate: timp de un an ruble de ruble, pentru o jumătate de an ruble, pentru luni ruble, pentru lună de copeici Abonații anuali primesc ziarul în noiembrie și decembrie GRATUIT Biblioteca "Runivers" ANUNTURI doamne sh Abonamentul pentru pescuitul este deschis la revista științifică-specială și gospodărească VESTNIN DE MEDICINA HOMEOPATICĂ, publicat la Harkov sub redacția dr E Dyukov Revista are sarcina, în primul rând, de a dezvolta probleme legate de teoria și practica tratamentului homeopatic și latura socială a homeopatiei în Rusia și în străinătate; , eliminarea prejudecăților

și clarificarea neînțelegerilor care există în ceea ce privește homeopatia și împărțirea medicilor în două tabere ostile - alopați și homeopati Revista este publicată lunar, în cărți din tipărituri foaie Preț TREI rub cu expediere, pentru */ ani p k Se admite rata prin acord Abonamentul este acceptat la redacția: Harkov, Ekaterinoslavskaya, VESTNIK DE FIZICĂ EXPERIMENTALĂ Și MATEMATICĂ ELEMENTARĂ Publicat de de ori pe an în numere separate, de nu mai puțin de de pagini fiecare, editat de profesorul V A Zimmerman și Privatdozent V F Kogan Programul jurnalului: Articole originale și traduse din domeniul fizicii și matematicii elementare Articole dedicate problemelor predării matematicii și fizicii Cronica stiintifica Stiri diverse Trivia la matematică Probleme de rezolvat Rezolvari ale sarcinilor propuse cu numele celor care le-au rezolvat Exerciții pentru elevi Sarcini propuse pe teste de maturitate Departamentul bibliografic: recenzie a revistelor străine; note și recenzii ale cărților noi Anunturi CONDIȚII DE ABONARE: Prețul abonamentului cu expediere pentru un an ruble, pentru jumătate de an ruble Profesorii și profesorii din școlile inferioare și toți elevii aflați în relații directe cu redacția plătesc ruble pe an, ruble pe șase luni Este permisă instalarea taxei de abonament prin acord cu redacția Librării % reducere Probleme separate ale semestrului curent, k , semestre anterioare, k Jurnalul ultimilor ani, p k , iar pentru studenți și vânzători de cărți p pe semestru Semestrele XVI și XXIII sunt epuizate Un număr de probă este trimis la cerere Adresă pentru corespondență: Odesa Colegiului editorial al Buletinului de fizică experimentală Adresa orașului: Nzhinskaya, Editor V A Zimmerman Editura V A Geriet Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Se acceptă abonamentul pentru numit după S S Korsakov' , publicat de Societatea Neuropatologilor și Psihiatrilor de la Universitatea din Moscova Revista va fi publicată în cărți din - tipărite fișe la fiecare luni și, pe lângă articolele originale despre Neuropatologie, Psihiatrie- Psihologie, Antropologie, Probleme Medicale și Pedagogice și Medicină Legală, vor include recenzii sistematice și rezumate, cărora editorii le vor acorda o atenție deosebită în scopul de a oferi cititorului cea mai completă imagine posibilă starea actuală a neuropatologiei, psihiatriei și științelor conexe În plus, revista va conține un amplu index bibliografic al literaturii ruse și străine Prețul anual cu transport și livrare este de zece ruble În străinătate ruble Se acceptă abonamente la redacția: Moscova, Câmpul Fecioarei, Clinica de Boli Nervose Abonamentul la un ziar nou este deschis ZILNIC ARTA si LITERATURA Viața spirituală și intelectuală a popoarelor cultivate se reflectă cel mai clar și progresiv în literatură și arte Ezhednevnik-ul își pune sarcina directă de a urmări zi de zi, cu atenție și convingere, toate manifestările remarcabile ale literaturii, ficțiunii, științei, teatrului, muzicii, picturii, sculpturii, arhitecturii și altor arte, atât în Rusia, cât și în străinătate - scriitorii, criticii și artiștii cunoscuți sunt invitați să participe la ziarul, a cărui listă va fi anunțată în timp util K N Ldov a preluat conducerea departamentelor literare și teatrale) și tipografia "Balashev și K °" (Fontanka,), precum şi în toate librăriile - R Cei care s-au abonat pentru primesc ziarul gratuit în anul curent le va fi trimis gratuit un număr de probă ' Editor-editor E N Borman Biblioteca "Runivers" ANUNTURI unsprezece Abonamentul este deschis pentru (al treilea an de publicare) Începutul anului de abonament de la noiembrie Revista lunară de artă și literatură ODIHNĂ Sarcinile revistei sunt diseminarea principiilor estetice în viața rusă Editat după tipul publicațiilor străine ilustrate de artă, cu o copertă schimbătoare

lunară realizată în culori Prețul abonamentului: ruble timp de un an (numere) cu destule și Perez Timp de luni p k , timp de luni p k , numere individuale k pentru un grant p La trimiterea revistei ramburs la livrare, prețul pentru anul (numere) este de ruble k Timp de luni ruble, timp de luni p (contra cost pentru primul număr), numere individuale k La comanda a exemplare, al unsprezecelea este gratuit Taxa pentru reclamele plasate în "Otdykh": k stâlp Pe copertă: a doua pagină este de de ruble, a treia este de de ruble, ultima în culori este de de ruble Tipografie Evg Tile tsreemn , Legături de lux cu ștanțare de aur pentru "Recreere" pentru anii - au fost realizate, la prețul de rublă, cu un transport de rublă copeici, legare câte ruble fiecare, cu taxe poștale ruble Biroul principal, Sankt Petersburg, Canalul Admiralteysky, nr ABONAMENTUL ESTE DESCHIS AN pentru AN la o zi de zi ziar literar-politic, social și comercial "CURIERAT SUD", PLECA IN HOR KERCH Numerele pentru cunoștință sunt trimise gratuit PREȚ DE ABONAMENT cu livrare către nerezidenți: timp de un an - ruble, timp de șase luni - ruble, timp de luni - ruble k , timp de lună - p Rata este permisă: la abonamentul de ruble, până la aprilie ruble și până la iulie ruble Noii abonați care au plătit taxa integrală de abonament pentru anul primesc ziarul gratuit de la data abonamentului până la ianuarie Adrese din afara orașului: către Kerci, către redacția Southern Courier PLATĂ PENTRU ANUNȚURI: pentru linia minionă sau locul ei pe prima pagină pentru prima dată copeici, pentru următoarele ori - copeici; după text - şi copeici Editura B I Khariton Editor D T Ovsenko Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE O inscripție pentru a fost deschisă pentru o revistă populară săptămânală, ilustrată, religioasă și morală ruble pe an K Q R M H I Y ruble ~ La tipărire, prețul va crește semnificativ ·■ Ambele serii vor fi publicate în perioada - ani și vor conține până la de coli fiecare, adică - coli în fiecare carte Rata este permisă: a) la abonamentul la o serie de ruble iar la primirea nr - restul de ruble (plata la livrare); b) atunci când vă abonați la ambele serii ruble iar la primirea celui de-al -lea număr - restul de rdb (plata la livrare Pentru zemstvos, diverse instituții de stat și publice, sunt permise condiții de abonament mai preferențiale, și anume:) Sub rezerva pentru sau mai multe exemplare fiecare serie se face gura cu sub prețuri- %))) - % - "/ - % V Solicitările și abonamentele trebuie adresate depozitului principal din departamentul editurii A Yu Manotsnova: Moscova, magazin "BOOK DELO*, Mokhovaya, Prospectele sunt trimise gratuit la prima solicitare IX f B SHM Este deschis? abonament, pentru avdshr oitsovtupnuyu ziar (creme zile nshe vacanțe) "VIAȚA SIBERIANĂ", publicat la Tomsk PREȚUL DE ABONAMENT: luni p k "-" " " reclamele sunt taxate: An - Cu livrare la Tomsk p Din Perez, în alte orașe " - Cu expediere in strainatate " Pentru imprimarea în Sibirskaya Zhizn un text pe linie de minion - de copeici, în spatele textului - copeici Se acceptă abonament și anunțuri: în librării și tipografii-litografii ale lui P I Makushin din Tomsk și Irkutsk luni p , k (r) " " " - "] luni k ,, eu p înainte Cerințele din afara orașului se adresează: în orașul Tomsk, biroului redacției ziarului Siberian Life Editura P M Yakushin Editori: I Maku shin A Maku shin Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonament deschis pentru (ed a -a) la jurnalul pedagogic general pentru școală și familie ȘCOALA RUSĂ Pe parcursul anului , printre altele, au fost tipărite următoarele articole:) Din amintirile mele oficiale S Bobrovsky;) Evoluția creșterii și educației în rândul diferitelor popoare M Asigurari;) Din viața unei școli primare franceze A ei;) Problema reformei liceului din Franta P Mizhueva;) Pe problema

formării cadrelor didactice din gimnaziu instituții (Germania) A Gotlib;) Formarea profesorilor de noi limbi în Germania, Austria, Franța și Elveția contele A Musin-Pușkin;) Caracteristicile jocurilor și exercițiilor corporale în Germania modernă Dr A Virenius;) Primul Congres Internațional de Pedagogie presa la Paris E Kovalevsky;) Departamentul de Învățământ Primar Rus la Expoziția Mondială de la Paris S Ignatenkova;) Într-un gimnaziu american I Rubinova;) Activitățile Departamentului Caucazian uch raioane în ultimii de ani N Popova;) Igiena școlară (conform Kotelmap) M Breitman;) O privire asupra profesorului în societatea modernă M Lyskovsky;) Școala și educația O Înfierbântat;) Sarcini şi mijloace de educaţie estetică în liceu A Mironova;) Pe problema notării cunoştinţelor elevilor Ya Gurevici;) Divertisment de vacanță pentru elevii de gimnaziu, cont stabilimente P Akimova;) La întrebarea universitară Prof E Buddha;) Comisia de transformare a școlii gimnaziale și rezultatele studiilor acesteia Ya Gurevici;) La reforma viitoare a liceului nostru Prof A Arhangelski;) Școală vie M Karaulova;) Despre seminariile profesorilor A Tarpovsky;) La problema reformei liceului teologic A Kremlevski;) Rezultatele congresului personalităților ruse despre educația comercială E Garshina;) Note privind problemele agricole educaţie I Meshchersky;) Trecerea în revistă a activităților zemstvos și a învățământului public pentru anii și I Belokonsky;) Pe problema extinderii cursului școlii elementare M Novikova;) La problema reformei şcolilor orăşeneşti I Serdiukov;) Despre problema reformei şcolilor orăşeneşti K Tikhomirova;) Metodele noastre de predare și parazitismul mental V Vakhtrov;) Gramatica limbii literare ruse ca subiect de studiu la universitate și în liceu Prof E Buddha;) Referitor la aşezarea ştiinţelor naturii în viitorul liceu Prof V Şimkevici;) Patria în liceu Ya Rudneva;) Câteva cuvinte despre manualul de istorie antică Prof P Kareva;) Primele lecții de istorie K Ivanova;) În apărarea metodei naturale de predare a limbilor noi L Lesha;) Învățarea de a citi în mod conștient, corect și expresiv M Trostnikova;) Note despre organizarea predării caligrafiei (pe baza exponatelor expoziției de la Paris din) I Evsiev și mulți alții alte articole În fiecare carte a "Școlii Ruse", cu excepția departamentului de critică și bibliografie, este tipărită în Zap o cronică a educației publice Europa E R , o cronică a educației publice din Rusia și o cronică a bibliotecilor populare de Ya V Abramov, o cronică a școlilor duminicale editată de X D Alchevskaya și M N Saltykova, o cronică a educației profesionale de V V Biriukovici etc Școala Rusă este publicată lunar în cărți, nu mai puțin de cincisprezece coli tipărite fiecare Prețul abonamentului în Sankt Petersburg fără livrare ruble; cu livrare p k ; pentru nerezidenți cu expediere ruble; în străinătate p intr-un an Profesorii din mediul rural care se abonează la un jurnal pe cheltuiala lor pot primi un jurnal pentru ruble pe an cu o plată în rate în doi termeni Orașele și zemstvos care emit cel puțin exemplare beneficiază de o concesiune de °/ Se acceptă abonamente la redacție (str Ligovskaya,) Editor-editor Ya JC REVIZUIRE Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonament deschis pentru la revista săptămânală, publică, ilustrată pentru familia ^SPUTNIK HEALTH, editată și cu cea mai apropiată participare a domnilor profesori și -medici din specialitățile lor Cu SU, problemele revistei oferă cititorilor lor o mulțime de articole și informații utile, prezentate într-un limbaj complet accesibil și ușor de înțeles, cu privire la toate problemele de medicină populară, igienă și salubritate, luminând toate întrebările care l-ar putea interesa pe cititor în conservarea

sănătatea lui ^ o aplicație care conține informații utile și necesare despre economia casnică, gospodărie, falsificarea produselor, agricultură, medicină veterinară etc , deoarece acestea afectează întrebări despre ființe umane sănătate și sunt destul de aplicabile în orice situație familială În plus, în cursul anului , abonații vor învăța aplicații P foarte utile (c)oххдхл тгс> IИ ,, și fără nicio plată suplimentară pentru trimiterea acestora către fiecare familie: cărți publice biblioteca "HOUSEHOLD VRACH" Primul ajutor, prof Esmarch, cu desene - Nervi sănătoși și bolnavi, prof Kraft-Ebing -Arta prelungirii vieţii, prof Ebstein - Carte de bucate Dietetică pentru stomac bolnav, prof Bidert - Masajul și aplicarea acestuia Dr Berna, cu desene -Tratamentul apei (Acasă) Dr Duval, op distins cu Premiul Paris Academie - Igiena vieții de zi cu zi, prof Gravits -Cum să păstrăm sănătatea copiilor, prof Fischl -Igiena pielii, părului și unghiilor, prof Ralle - Igiena dintilor si a gurii, prof Berten - Privește și ai grijă de el, tsrof Fika, - Gimnastica acasă, Dr Angerstein și MANUAL PUBLIC PREVENIREA BOLILOR ŞI PĂSTRAREA SĂNĂTĂŢII B volume Editat de prof G V Khlopina -Introducere prof F F Erisman Semnat pentru și plătit taxa anuală înainte de g-decembrie g primi nr de jurnal cu doua knim cu PKYaPLpTNP minciuni pentru noiembrie si decembrie - uuuiiJilli pi și pe lângă asta, la începutul anului, toate cele volume ale "Ghidului de prevenire a bolilor" în același timp Pret st "livrare pentru un an p Întârzierea este permisă Abonamentul este acceptat la sediul principal al revistei Sputnik Zdorovya, Sankt Petersburg, str Kolomenskaya, casă proprie Redactor director A Dukat Biblioteca "Runivers" ANUNTURI pe ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (al patrulea an de publicare) și un ziar săptămânal publicată fără cenzură prealabilă sub redacţia Pr -Conf univ V M Gessen și N I Lazarevsky, cu participarea strânsă a lui I V Gessen, O O Gruzenberg, pr -docent A I Kaminka, V D Nabokova, prof L I Peter Zhitsky conform programului anterior Abonații anuali vor primi în anexă: Culegere de hotărâri ale secțiilor de casație și adunării generale a secțiilor de casație I și a secțiilor de casație ale Senatului de Guvernare și Buletinul Legislativ, în care toate publicate în , legalizări generale care urmează să fie incluse în Codul de legi, precum și acele decrete ale guvernatorului Senatului și ordine administrative, care sunt esențiale pentru clarificarea sensului legilor Redacția oferă abonaților anuali Prava răspunsuri gratuite (nu mai mult de) la întrebările juridice Prețul abonamentului> pentru: timp de un an cu livrare și expediere - ruble, timp de jumătate de an - sí p Rata este permisa: la abonament r și până la mai, p În străinătate timp de un an - ruble Camerele individuale se vând cu kr Sediul central: Sankt Petersburg, Dmitrovsky per , nr ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pe literatură, politică, societăți și comerciale ziar publicat în Kazan în fiecare zi, cu excepția zilelor de după vacanță AL DOUZECELEA AN DE EDITARE Sarcina principală a ziarului este studiul complet al regiunii locale Kama-Volga și reprezentarea cuprinzătoare a nevoilor și intereselor acesteia Într-un oraș fără acces In orasul cu dost La luni p k Timp de luni p k " " " "" " " " " " " "" " " , " θ " " i" " " " " " " "" " " " " T " " " " " " " Nerezidenți cu expediere: la m la - p k , pa - p k , va k , pentru - p k , pentru - p La luni p -La Timp de luni p - k " " θ " " " " " " " " "" " " "" i " " "" " " " " θ" """ " " " η T " " " " " " " ρ , la - p k pentru - p , - p k , pentru - p , pentru - p k , pentru - p , pentru - k Pentru abonații anuali sunt permise rate: pentru abonații nerezidenți p , p aprilie, p iulie, pentru abonații orașului - p , martie p și august, p Toți abonații anuali noi care s-au abonat pentru fără un plan de rate pentru

abonamentul anual plata, primiți gratuit ziarul de la data abonamentului până la ianuarie Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAREA JURNALULUI SE ACCEPTĂ ANUAR DE GEOLOGIA ȘI MINERALOGIA RUSIEI publicat sub redactia lui N KrishtaFOVICH (al -lea an de publicare) PROGRAM I Articole și note originale II Indici sistematici ai literaturii III Revizuiri sistematice ale literaturii IV Rezumate V Informaţii despre expediţii, excursii etc VI Știri personale VII Stiri diverse vili Muzee și colecții Anuarul este tipărit în limba rusă și în paralel în franceză sau germană Anuarul este publicat lunar, excluzând două luni de vară (aproximativ numere pe an, fiecare număr cu un volum de coli tipărite în dolari) An editorial de la aprilie până la aprilie Prețul abonamentului pentru un an cu poștă - ruble în Rusia, în străinătate - mărci = de franci Se acceptă abonamente la redacția (Novo-Alexandria, provincia Lublin) și la librăriile: Eggers, Suvorin, Ricker, Karbasnikov, Ogloblin, Joganson și toate celelalte Taxă pentru reclame - în toate limbile europene - la un moment dat: pentru țări, (în o) ruble, pentru (Λ pagina io ruble, pentru í/ pagini ruble, aJ/s pagini; ruble Set de Anuar pentru anii precedenți (de numere, cuprinzând volume) de ruble cop pentru noii abonați rub Editor-editor HI Krishtafovich AL ŞASELEA AN DE EDITARE ABONAMENTUL DESCHIS ziarului științific, literar și comercial și industrial nominalizat SOUTHERN REVIEW, publicată la Odesa în formatul unor mari ziare metropolitane cu ilustrații în text Desene ale evenimentelor zilei, portrete ale unor persoane publice, artiști, tipuri de localități etc Dacă este posibil, fiecare număr al Southern Review conține o lucrare de ficțiune (nuvelă, nuvelă, roman) de autori ruși sau străini Prețul abonamentului pentru ziarul "Southern Review": în Odesa cu livrare la domiciliu timp de un an - ruble, luni - ruble copeici, luni - rublă copeici, lună - copeici Pentru orașe (cu expediere) pt un an - ruble, luni - rub , luni - ruble, lună - rub Plata în rate este permisă Abonamentele sunt acceptate în Odesa la sediul principal al ziarului "Southern Review", la tipografia Isakovich și Beilenson, str Gavannaya, casă proprie Editor N P Tsakni Editura G M Beleisoy Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis (XXI an de publicare) LA REVISTA PENTRU COPII RODNIN Ediția anuală a "Primăvara" este formată din cărți (aproximativ de coloane de text și de desene) "Primăvara este recomandată, aprobată și completată pentru toate instituțiile de învățământ Conținutul primăverii este: I Ficțiune, în care editorii încearcă să ofere mai multe astfel de lucruri pe care și adulții le vor citi cu interes, pentru care îi atrag în mod constant la revistă scriitori care lucrează în reviste pentru adulți P Biografii, în principal "de oameni de muncă și voință puternică" PI Articole și eseuri care inițiază copiii în poezia populară și legendele tuturor țărilor și popoarelor IV Articole de natură științifică populară din istorie, geografie, științe ale naturii, legate de viața autohtonă și de natură și scrise într-un mod vizual de oameni de știință și călători ruși care și-au studiat bine patria V Eseuri din viața modernă, familiarizarea copiilor cu evenimente remarcabile din viața rusă și străină VI Descrieri de jocuri, activități, experimente și mici informații de natură științifică Traducerile din limbi străine sunt oferite cu moderație, având în vedere faptul că o revistă pentru copii ar trebui în primul rând să-i familiarizeze pe copii cu natura și viața nativă ' O atenție deosebită este acordată aspectului publicației: pe lângă numeroasele desene care ilustrează textul, "Rodnik" conține imagini separate în culori și fotografii din lucrările unor artiști

celebri, ruși și străini Împreună cu "Rodnik" este publicat un pliant pedagogic lunar: Educaţie şi educaţie^ dedicat problemelor educației familiei, școlii la domiciliu și lecturii copiilor "Educație și educație" este publicat lunar în numere de format mare în - de coloane cu litere mici Condiții de abonament pentru anterior: De un an cu dost şi pers pentru cărți "Rodnik" ruble Timp de un an cu livrare și retransmitere pentru cărți "Rodnik" și nr "Educație și educație" ruble În străinătate ruble Separat pentru nr nr , pliant pedagogic " Educație și Antrenament" - ruble Adresa biroului: Sankt Petersburg, Nevsky prosi , - , la librăria și mijloacele didactice H N Moreva " Editori: N Morev Alexey Aimbdingen Editor DLVKSAYA ALMVDINGVN- Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE IIPESHORSHO Universitatea Kazan pentru Notele științifice conțin: I În catedra de științe: cercetarea științifică a profesorilor și cadrelor didactice; mesaje și observații; prelegeri și discursuri publice; rapoarte despre călătoriile științifice de afaceri și extrase din acestea; lucrări științifice ale studenților, precum și lucrări ale persoanelor din afară recomandate de facultăți II În cadrul Departamentului de critică și bibliografie: recenzii profesorale ale tezelor de master și doctorat prezentate la Universitatea din Kazan și despre lucrările studenților prezentate în Rusia și în străinătate în cărți și eseuri din toate ramurile cunoașterii; recenzii și note bibliografice III Cronica universitară: extrase din procesele-verbale ale ședințelor Consiliului, rapoarte despre dispute, articole despre revizuirea colecțiilor și starea instituțiilor de învățământ și auxiliare din universitate, eseuri biografice și necrolog ale profesorilor și altor persoane care au fost apropiate de Kazan Universitatea, recenzii ale profesorilor, printre altele, distribuirea prelegerilor, raport de act și așa mai departe IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori; monumente istorice și literare cu comentariu științific și monumente de însemnătate științifică și nefăcute încă publice Notele științifice sunt publicate lunar în cărți de dimensiunea de cel puțin file, fără a lua în calcul extrase din protocoale și aplicații speciale Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile ruble, cu expediere ruble Cărțile individuale pot fi obținute de la redacție pentru rublă Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editorul J Mișcenko Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonament deschis pentru (ed IX) PENTRU EDIȚIA PUBLICĂ SĂPTĂMÂNALĂ Ziarul Russi Muzyshm (cu ilustrații) Preț abonament: cu livrare: pentru an ruble, pentru luni p k , timp de luni rub , cu livrare: timp de an rub k , timp de luni p timp de luni p k Cu praz, peste un an p Separați nr copeici fiecare, de pe bandă cop Se trimit numerele de probă pentru copeici marca Se acceptă abonamente: în birourile biroului: în Sankt Petersburg - în magazinul de muzică I Jurgenson (Bolshaya Morskaya,); la Moscova, în comerțul muzical, Vasily Bessel și Kθ (Petrovka); Kiev - în librărie și muzică magazinul L Idzikovsky (Khreshchatyk,); în Odesa - în magazinul muzical și instrumental al lui G și V Waltz, - și în toate magazinele de cărți și muzică Editorial și Cap birou: Spb M Morskaya Ed -Ed Nim Findeisen Pe Numero spécimen sur demande BEVVE ANCIENNE des Revues ANUL XII de numere pe an Bogat ilustrat Putine cuvinte, multe idei Regizor: Jean Pinot La prețul de fr (sau trimițând ruble prin poștă primești un abonament de un an pentru LA REVUE, bogat ilustrat "Cu ea, știm totul, imediat* (Alex Dumas fils), pentru că "JURNALUL este extrem de bine făcut și constituie una dintre cele mai interesante, fascinante lecturi" (Francisque Sarcey); "nimic nu este mai util decât acest rezumat" a spiritului omenesc" (E Zola); "a

cucerit o poziție strălucitoare și preponderentă printre marile recenzii franceze și străine" (Les Débats); Revista apare pe și ale fiecărei luni și publică doar articole inedite semnate de cele mai mari nume franceze și străine Revista publică, de asemenea, analize ale celor mai bune articole publicate în periodice din întreaga lume, caricaturi politice, romane și nuvele, ultimele invenții și descoperiri etc , etc Colecția anuală La Revue formează o adevărată enciclopedie din volume mari, împodobite cu aproximativ de gravuri și care conține peste de articole, studii, nuvele, romane etc Abonații primesc multe bonusuri valoroase (Solicitați prospectele noastre) ^•iittiiiaitiitittttttiitiittttttiitiittttltitftiftitittattiiititiititt titttttttatuittitttttintltitttitittttttiitstaifittiiiattltittatitattat Ξ Abonează-te la fresh senses în toate oficiile poștale din Franța și Ξ Ξ în străinătate în toate librariile majore din lume și în | Ξ birourile La Revue Ξ | Redactare și administrare: , AVENUE DE L'OPÉRA, PARIS Ξ Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonament deschis pentru la un mare ziar politic, social și literar, publicată fără cenzură prealabilă, cu adaosuri ilustrate săptămânal, Uimii rusă (ediția a XIV-a) Ziarul este una dintre cele mai răspândite publicații cotidiene, datorită direcției sale pur rusești, prospețimii și noutății absolute a mesajelor și a întregului material pe care îl publică, dar și datorită vioicității, conciziei și clarității articolelor publicate în el de către jurnaliști celebri Toate știrile administrative (raportate prin telefon din Sankt Petersburg și prin telegraf din alte locuri) apar în LISTK RUSĂ nu numai simultan cu ziarele din Sankt Petersburg, ci de multe ori chiar înaintea acestora din urmă Există corespondenți în multe orașe din Rusia și din străinătate - la Paris, Londra, Berlin, Viena, Sofia, Roma, Geneva și altele, iar în cazurile de importanță deosebită se trimit corespondenți speciali (În ultimul an, au fost trimise exemplare - la Danzig, Reims și Dunkirchen pentru sărbători, la Bruxelles - pentru un congres, în Bosnia și Hertzgovina - în perioadele de tulburări) Amploarea programului RUSSIAN LISTOK face posibilă oferirea cititorilor o mare abundență din cele mai diverse materiale Cele mai bune romane, nuvele, articole istorice și științifice sunt publicate zilnic în feuilletons Adăugiri ilustrate, cunoscute pentru arta lor, în , așa cum a fost și în trecutul , vor fi publicate săptămânal și într-un an vor alcătui un volum voluminos cu o masă de desene, portrete, modă etc Toate evenimentele majore ale zilei sunt ilustrate cu fotografii ale fotografului nostru Prețul abonamentului: Λ ' pentru AN cu livrare și expediere I eu de luni p k , timp de o lună p k , pentru eu I eu luni p k , timp de luni p k , pentru m I I J kop Ja Cu un abonament anual, sunt permise rate: la abonare - p și până la iulie - p sau la abonament ruble, până la aprilie - ruble și până la iulie - p În plus, este permis un plan special de rate de rublă pe lună - timp de luni, începând din ianuarie Adresa sediului central: Moscova, strada Myasnitskaya, numărul casei Filialele sale sunt în Moscova, Sankt Petersburg, Tula, Kaluga și Ryazan Editor-editor N L Kaaetsniy Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU VESTNIK BOGOSLOVSK • (al unsprezecelea an de publicare) ■ cu aplicarea lucrărilor Sfântului Atanasie, Arhiepiscopul Alexandriei În , Academia Teologică din Moscova va continua să publice lunar Buletinul Teologic, în cărți de cincisprezece sau mai multe coli tipărite, după următorul program:) Creații ale Sfinților Părinți în traducere rusă;) Cercetări și articole de științe teologice, filozofice și istorice, care în cea mai mare parte sunt lucrări ale profesorilor Academiei;) Din viața modernă: recenzii ale

celor mai importante evenimente din viața bisericească a Rusiei, a țărilor ortodoxe orientale, slave și vest-europene și mesaje din domeniul vieții interioare a Academiei;) O trecere în revistă sistematică a jurnalismului rus actual, în principal spiritual, precum și critică, recenzii și bibliografie privind științele teologice, filozofice și istorice;) Cereri, în care vor fi tipărite note autobiografice ale Înaltpreasfinţitului Savva, Arhiepiscopul Tverului (continuare), și procesele-verbale ale Consiliului Academiei pentru sfârșitul anului (în întregime) Ca supliment personal al revistei Buletinul Bogoslovski, tuturor abonaților săi din li se va oferi : nervos și partea a doua a Creaţiilor Sfântului Atanasie, arhiepiscop alexandrin ÎN TRADUCERE ÎN RUSĂ Prețul abonamentului pentru "Buletinul Bogoslovski" împreună cu apendicele primelor două volume ale lucrărilor Sfântului Atanasie din Alexandria OPT RUBLE CU TRANSPORT Foraj Șapte ruble fără poștă, zece ruble în străinătate Adresa editorială: Sergiev Posad, provincia Moscova, în redacția Buletinului Bogoslovski Editor prof A Spassky "SLAVYANSKII V" BK " (Anul II de publicare) (De la august până la iulie) , , Abonament: În Austro-Ungaria: pentru un an coroane, pentru jumătate de an coroane " Germania " " puncte " " puncte "Rusia " " ruble" " ruble • Vă puteți abona în toate librăriile din New Time În Serbia pentru un an dinari, pentru jumătate de an dinari " Bulgaria " " levov, " levov "Muntenegru" "" coroane, "" coroane În toate celelalte țări incluse în uniunea poștală, franci pentru un an, franci pentru șase luni Adresa editorială: Viena, VIP/ Bennogasse nr ■ Editor-editor Dr D N Vergun Biblioteca "Runivers" treizeci ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE anularea pentru cărți, cunoștințe istorice și generale În (anul) voi publica şi Colecţia bulgară o dată pe lună, în iulie şi august, în mărimea a - coli tipărite "B Colecţia" conţine: I Literatură fină: nuvele şi poezii -II Patriotism: articole din Minadotons -III Întrebări economice, socio-pedagogice -IV Recenzii de carte -V Revizuirea revistelor -VI Ce se întâmplă în țara dumneavoastră și în străinătate -VII Cronicile noastre și străine -VIII Stiri diverse Costă BGN anual în Bulgaria în străinătate, ruble în Rusia Elevii, profesorii din sat, preoții și funcționarii din diferitele birouri "Tombolele bulgare" primesc BGN pe an (cărți) dacă plătesc în plus în administrație Cea mai bună plată a abonamentului ө cu evidență poștală care este trimisă la administrație Curenți anuali vechi: Disponibil spre vânzare în administrația noastră · Curenți ani I-VII pentru anii , , , , , și ale "Tomorii bulgare" Preț: I an și VII fiecare l , II, IV , V și VI ani L III anul BGN II al șaptelea curent curente, cost L cumpărat direct de la administrație, stand pentru L , făcut în avans Totul despre "Bulgarska Obirka" are loc în Sofia, Slavyanska St Jê , unde se află redacția și administrația Editor S S Bobchөv SEMNĂTURA DESCHISĂ DIN CĂTRE ZIARUL ZIULUI L y n (Al douăzeci și patrulea an de publicare) Pretul abonamentului: timp de luni - p , timp de m, - p k , la m - p , la m - p k , la m - p , la m - p k , m - p , m - p k , m - p , m - p k' , pentru metri - p k , va m - k VÂNZARE CU AMĂNUNUL Nr kop Abonamentul este acceptat la munte Jytomyr, în biroul principal al redacției, pe strada Bolshaya Berdichevskaya, în casa Episcopului Redacția este responsabilă de livrarea corectă a ziarului numai dacă abonamentul este acceptat la sediul principal Biroul ziarului este deschis zilnic, cu excepția sărbătorilor legale, de la la Editor-editor G I Korovitsky Biblioteca "Runivers" ANUNTURI DESPRE ABONAMENTUL PENTRU PENTRU DREPTURI VOTNIK, Journal of the St Petersburg Law Society^ publicat sub - - - Termenii abonamentului: În Sankt Petersburg fără livrare " " cu livrare În alte orașe, cu livrare în străinătate Cărți

alese ale revistei Se acceptă abonament: în biroul Vestnik Prava, Sankt Petersburg, str Vereiskaya, nr , și în toate librăriile Adresa editorială: S -Lterbur, Sergievskaya, ' Abonamentul este deschis pentru la revista literară lunară CAZ NOU ' Cu ANEXA la ZIARUL săptămânal social și politic Revista Novoe D*LLO este publicată ca o continuare a ediției de de ani a lui Ned-Lli și Knizhen NedNy, cu aceeași componență a redacției Direcția și caracterul New Deed rămâne identic cu Săptămâna Dezvoltarea activității publice proprii, atenția arzătoare la nevoile oamenilor, participarea la interesele vitale ale tuturor claselor, îmbunătățirea relațiilor noastre juridice și economice, dezvoltarea activității vitale a țării printr-o cultură independentă nu îngust tribală, ci integral rusească - acestea sunt principalele caracteristici ale acestei tendințe Ediția lunară a Novaya Delo, care servește ca o continuare a Cărților Săptămânii, este destinată unei selecții stricte și atentă a lucrărilor de ficțiune, articole filozofice, culturale, biografii, călătorii, critică literară etc , și pentru acea secțiune a revizuirii mișcării de gândire și literatură, care în străinătate constituie așa-numitele Journals of Journals ■ Publicația săptămânală "Novago Delo", care servește ca o continuare a ziarului "Nedelya", este o cronică dezvoltată și luminată a vieții politice, sociale, economice și științifice actuale Prețul abonamentului: pentru o revistă lunară: timp de un an - ruble, timp de luni - ruble k , m - p k cu transport maritim De asemenea, cu aplicarea unui ziar săptămânal, timp de un an - ruble, pentru metri - ruble, pentru metri - ruble k , pentru metru - k cu expediere În străinătate pentru p mai scumpe - Concesiunea librarilor gg nerezidenții sunt rugați să aplice exclusiv la redacție (Goncharnaya, , în Sankt Petersburg), unde se acceptă și anunțuri Abonații "Săptămânii" plătesc pentru ediția anuală a revistei și ziarului în loc de ruble ruble Adresa redacției și biroului: Sankt Petersburg, Goncharnaya, Se acceptă abonament, pe lângă redacție, și în filialele biroului Novaya Delo: la librăriile Novaya Vremya, H P Karbasnikov, în Sankt Petersburg și Moscova și alte magazine La Kiev cu N Ya Ogloblin și la Moscova la biroul lui Pechkovskaya Manuscrisele pentru editare pot fi adresate lui V P Gaideburov, Sankt Petersburg, Fontanka, Redactor-editor A N Peshkova-Toliverova editat de G Pentru un an: P - " La Pe semestre Ianuarie ' R - ,, La " Iunie R· Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (ANUL AL DOILEA) : ' PE BULETIN LITERAR - PUBLICAREA SOCIETĂŢII BIBLIOLOGICE RUSE Revista este publicată fără cenzură prealabilă de ori pe an în ultimele zile ale fiecărei luni (cu excepția lunilor de vară) în cărți de la la coli tipărite ' ' Revista publică: articole și materiale științifice, o cronică a vieții științifice și literare, recenzii de literatură străină despre Rusia, recenzii și recenzii de cărți și articole, în principal în domeniul istoriei literaturii ruse și istoriei ruse; știri, note și comunicări pe aceleași probleme, indexuri și lucrări bibliografice, rapoarte despre activitățile Societății Bibliologice Ruse, anunțuri Vb participă reviste: A V Andreev, H N Bakhtin, A K Borozdin, V t Botsyanovskip, S N Brailovsky, A I Braudo, N M Buda-Zhemchuzhnikov, A M Belov, S A Vengerov, θ A Vptberg, E A Volter, N A Gast-freind, B M Gorodetsky, P A Dilaktorsky, G A Ilyinsky, I I Ioganson, V V Kallait, V N Korablev, N I Korobka, A O Krugly, I A Z Kubas A Liv sovsky , A M Lovyagin, X M Loparev, E A Lyatsky, A I Lyashchenko, M N Mazaev, V V Maikov, A I Malein, A E-Malmgren, V, L Modzalevsky, V N Peretz, P, V, Petrov, E V Petukhov, V I Saitov, A V Selivanov, P K Simoni, V V Sipovsky, A V Smirnov, A I Sobolevsky, V I

Sreznev-sky, A M Filippov, V A Frantsev, K I Khranevich, P N Sheffer, S N Shubinsky, P E Shchegolev Comitetul științific al Ministerului Educației Naționale a aprobat revista Literaturny Vestnik pentru pentru bibliotecile fundamentale ale instituțiilor de învățământ secundar (Jurnal of the Min Nar Prose , noiembrie, p) PREȚ DE ABONAMENT Timp de un an: cu livrare și expediere în Rusia ruble, în străinătate ruble Timp de șase luni în Rusia ruble, în străinătate ruble k Prețul pentru o carte separată este de rub (cei care se abonează la cărți separate de la redacție nu adaugă pentru expediere) Despre toate cărțile noi trimise editorilor, notificările sunt tipărite sau sunt plasate recenzii • Se acceptă abonament:) pentru abonații urbani în librăria "Novago Vremya",) pentru nerezidenți - în redacția "Literaturny Vestnik", Sankt Petersburg, str Podolskaya, d și, apt I G) la Moscova, în biroul lui N Pechkovskaya, Petrovsky Line ■ Editori: A I Lyashchenko, ' M N Mazaev Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru la cotidianul socio-politic şi literar (ANUL IX-A DE EDIȚIE) REGIUNEA PRIBALTICĂ în orașul Riga PREȚUL DE ABONAMENT: fără livrare în biroul redacției pentru m - k , pentru m , - p , pentru m - eu p k , m - p k , m - p k , m - p k , pentru și, - p , pentru m - p k , la m - p k , m - p k , la m - p k , timp de un an - p Cu livrare la domiciliu în orașul Riga și cu expediere în alte locuri ale Imperiului pentru m - k , pentru m - p k , pentru m - p k , m - p k , pentru și - p k ; la m - p k , m - p k , la m - p , la m - p k , pentru m - p , pentru II m - p k , timp de un an - p În străinătate, în statele Uniunii Poștale Universale pentru m - p k , m - p , m - p k , pentru m - p , m - p k , la m - p , la m - p k , pentru m - p , pentru m - p k , pentru m - p , pentru m - p k , timp de un an - ruble ABONAMENTUL la ziar și comenzile pentru anunțuri se acceptă la biroul ziarului (Riga, strada Bolshoy Pesochnaya, nr) Ziarul este tipărit în propria sa tipografie Editor N G Molostov Editura A A Kruger AGBYUR XX revista lunara ilustrata pentru copii cu catedra pedagogica TARAZ XIII G revistă săptămânală ilustrată pentru lectură în familie Taxa anuală pentru revista Agbyur este de ruble (în străinătate ruble; Taraza(r) - ruble (în străinătate - ruble) Adresa: Tiflis, redacția revistei "Agbür(r) sau" Taraz(r) (Tiflis, Caucaz) Rédaction du journal "Agbür(r) ou" Taraz(r) Editor!-Editor T Ya Nazaryan Biblioteca "Runivers"